

**T.C.
MARMARA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ**

**İŞLETME ANABİLİM DALI
MUHASEBE FİNANSMAN BİLİM DALI**

**BANKA MUHASEBESİNDE
DÖNEM SONU İŞLEMLERİ VE FİNANSAL RAPORLAMA**

Yüksek Lisans Tezi

EMRE AKIN

İstanbul, 2011

**T.C.
MARMARA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ**

**İŞLETME ANABİLİM DALI
MUHASEBE FİNANSMAN BİLİM DALI**

**BANKA MUHASEBESİNDE
DÖNEM SONU İŞLEMLERİ VE FİNANSAL RAPORLAMA**

Yüksek Lisans Tezi

EMRE AKIN

Danışman: PROF.DR. OSMAN ALTUĞ

İstanbul, 2011

Marmara Üniversitesi
Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğü

Tez Onay Belgesi

İŞLETME Anabilim Dalı MUHASEBE FİNANSMAN Bilim Dalı Yüksek Lisans öğrencisi EMRE AKIN'ın BANKA MUHASEBESİNDE DÖNEM SONU İŞLEMLERİ VE FİNANSAL RAPORLAMA adlı tez çalışması, Enstitümüz Yönetim Kurulunun 29.06.2011 tarih ve 2011-13/11 sayılı kararıyla oluşturulan jüri tarafından oybirliği/oyçokluğu ile Yüksek Lisans Tezi olarak kabul edilmiştir.

Öğretim Üyesi Adı Soyadı

İmzası

Tez Savunma Tarihi : 12.08.2011

- 1) Tez Danışmanı : PROF. DR. OSMAN ALTUĞ
2) Jüri Üyesi : PROF. DR. GÜRBÜZ GÖKÇEN
3) Jüri Üyesi : PROF. DR. HANİFİ AYBOĞA

GENEL BİLGİLER

İsim ve Soyadı	: Emre Akın / emrakn@gmail.com
Anabilim Dalı	: İşletme
Programı	: Muhasebe – Finansman
Tez Danışmanı	: Prof. Dr. Osman Altuğ
Tez Türü ve Tarihi	: Yüksek Lisans – Ağustos 2011
Anahtar Kelimeler	: Banka muhasebesi, dönem sonu işlemleri, finansal raporlama, banka dönem sonu

ÖZET

BANKA MUHASEBESİNDE DÖNEM SONU İŞLEMLERİ VE FİNANSAL RAPORLAMA

Ekonomide büyük bir öneme ve etkiye sahip olan banka muhasebesinde dönem sonu işlemleri ve finansal raporlama konusunu inceleyen bu tez çalışması dört bölümden oluşmaktadır. Ayrı bir ihtisas muhasebesini gerektiren bankacılık işlemleri, genel muhasebe ile karşılaştırmalı olarak anlatılmıştır.

Paranın yaygınlaşması ve ekonominin gelişmesiyle ortaya çıkan banka ve bankacılık ilk bölümde ele alınmıştır. Tezin asıl konusunu dönem sonu işlemleri oluşturmasına rağmen öncelikli banka muhasebesinin temel özellikleri ve tekdüzen hesap planı hakkında bilgi edinmek gerekmektedir. Bu konuya da ikinci bölümde yer verilmiştir.

Dönem sonu işlemleri yapıldıktan sonraki adım olarak ortaya çıkan finansal raporlama üçüncü bölümde yer almıştır. Burada hangi mali tabloların çıkarılacağı ve bu tabloların yayımı konusu incelenmiştir. Ayrıca dönem sonu muhasebesi ve finansal raporlamaya aykırı davranışlar sonucu Türk Ceza Kanunu ve Bankalar Kanunu'na göre uygulanacak yaptırımlara da bu bölümde yer verilmiştir.

Dördüncü ve son bölümde tezin en büyük kısmını kapsayan dönem sonu işlemlerine yer verilmiştir. Bu bölümde özellikle banka muhasebesine özgü işlemler alınmıştır. Bunlar; reeskont işlemleri, faiz tahakkukları, kasa ve efektif deposu envanteri, evalüasyon işlemleri, karşılıklar ve değerlendirme işlemleridir.

GENERAL INFORMATION

Name and Surname	: Emre Akın / emrakn@gmail.com
Field	: Business Administration
Program	: Accounting and Finance
Thesis Advisor	: Prof. Dr. Osman Altuğ
Degree Awarded and Date	: Master – August 2011
Keywords	: Bank accounting, Period end transactions, financial reporting, bank period end

ABSTRACT

PERIOD END TRANSACTIONS AND FINANCIAL REPORTING IN BANK ACCOUNTING

This thesis of written research consists of four parts which analyses period end transactions and financial reporting in bank accounting that have an importance account and effect on economy. Banking operations which implies a separate specialized accounting explained as comparatively to financial accounting.

Banks and banking appeared with the help of money's becoming widespread and development of economy are handled in the first part. Although period end transactions form the main subject, we need to attain knowledge about the main features of bank accounting and uniform system of accounts. And this subject is mentioned in second part.

Financial reporting appeared as a next step after the period end transactions are done is mentioned in third part. The subject of which financial reports will be omitted and the spreading of these financial reports is examined in this part. Also, sanctions that will be applied according to Turkish Criminal Code and Banking Law which are improper actions of period end transactions and financial reporting explained in this part, too.

Period end transactions that cover most part of thesis are mentioned in the fourth and last part. In this part, particularly, transactions are explained which are specific to banking accounting. These are rediscount transactions, accrual of interest, vault cash and effective stock inventory, evaluation transactions and reserves and due diligence transactions.

İÇİNDEKİLER

Sayfa No.

GİRİŞ	- 1 -
1. BANKA SEKTÖRÜ	- 3 -
1.1. Banka Tanımı	- 3 -
1.2. Bankacılığın Tarihsel Gelişimi	- 4 -
2. BANKA MUHASEBESİ	- 8 -
2.1. Banka Muhasebesi Tekdüzen Hesap Planı	- 10 -
2.2. Banka Tekdüzen Hesap Planı Yapısı	- 11 -
2.3. Banka Tekdüzen Hesap Planında Hesap Kodlaması	- 13 -
2.4. Banka Muhasebesinin Özellikleri	- 14 -
2.4.1. Hesapların Özellikleri	- 14 -
2.4.1.1. Ana Hesap Grubu	- 14 -
2.4.1.2. Düzenleyici Hesaplar.....	- 17 -
2.4.1.3. Kıymet Hesapları.....	- 18 -
2.4.1.4. Referanslı Hesaplar	- 18 -
2.4.2. Şubeler arası İşlemler.....	- 19 -
2.4.3. Kayıt Şekilleri	- 21 -
2.5. Banka Muhasebesi ile Genel Muhasebenin Karşılaştırılması	- 22 -
3. FİNANSAL RAPORLAMA	- 24 -
3.1. Finansal Tablolar.....	- 25 -
3.1.1. Bilanço	- 26 -
3.1.2. Gelir Tablosu	- 27 -
3.1.3. Nakit akış tablosu.....	- 28 -
3.1.4. Özkaynak değişim tablosu	- 28 -

3.1.5.	Kar dağıtım tablosu.....	- 29 -
3.1.6.	Özkaynaklarda Muhasebeleştirilen Gelir ve Giderlere İlişkin Tablo	- 29 -
3.1.7.	Dipnotlar	- 29 -
3.1.7.1.	Banka ve Mali Bünye ile İlgili Dipnotlar	- 29 -
3.1.7.2.	Bilanço ve Nazım Hesaplarla İlgili Dipnotlar	- 30 -
3.1.7.3.	Gelir Tablosu ile İlgili Dipnotlar	- 30 -
3.2.	Finansal Raporların Sunumu ve Yayınlanması.....	- 31 -
3.2.1.	Finansal Raporların Analizi.....	- 33 -
3.3.	Uyunsuzluğun Cezai Yaptırımı.....	- 35 -
3.3.1.	Gerçeğe Aykırı Beyanda Bulunmak	- 35 -
3.3.2.	İşlemlerin Kayıt Dışı Bırakılması ve Gerçeğe Aykırı Muhasebeleştirme ..	- 36 -
4.	BANKA MUHASEBESİNDE DÖNEM SONU İŞLEMLERİ	- 38 -
4.1.	REESKONT İŞLEMLERİ	- 40 -
4.1.1.	Gelir Reeskontları.....	- 42 -
4.1.2.	Gider Reeskontları	- 44 -
4.1.3.	Otomatik Yapılan Reeskont İşlemleri	- 53 -
4.1.4.	Şubeler Tarafından Yapılan Reeskont İşlemleri.....	- 53 -
4.2.	FAİZ TAHAKKUKLARI.....	- 54 -
4.2.1.	Kredi Faiz Tahakkuku	- 54 -
4.2.2.	Mevduat Faiz Tahakkuku	- 61 -
4.2.2.1.	Vadesiz Hesaplarda Faizin Hesaplanması	- 62 -
4.2.2.2.	Vadeli Hesaplarda Faizin Hesaplanması	- 63 -
4.2.3.	Şubeler Cari Hesabına Faiz Tahakkuku(İstismar Faizi).....	- 72 -
4.3.	KASA ve EFEKTİF DEPOSU ENVANTERİ.....	- 76 -
4.3.1.	Kasa Envanteri.....	- 77 -
4.3.2.	Efektif Deposu Envanteri	- 78 -
4.4.	EVALÜASYON İŞLEMLERİ.....	- 82 -
4.4.1.	Alım Satım Hesaplarının Evalüasyonu	- 87 -
4.5.	KARŞILIKLAR	- 89 -
4.5.1.	Zorunlu Karşılıklar	- 90 -
4.5.2.	Kredi Karşılıkları	- 91 -
4.5.2.1.	Özel Karşılıklar	- 93 -

4.5.2.2. Genel Karşılıklar	- 96 -
4.6. DEĞERLEME İŞLEMLERİ.....	- 98 -
4.6.1. Menkul Kıymetlerin Değerlemesi	- 98 -
4.6.1.1. Borsaya Kote Edilmiş Hisse Senetlerinin Değerlemesi.....	- 98 -
4.6.1.2. Borsaya Kote Edilmemiş Hisse Senetlerinin Değerlemesi.....	- 105 -
4.6.1.3. Tahvil,Bono gibi Menkul Kıymetlerin Değerlemesi	- 106 -
4.6.2. Bağlı Ortaklıklar, İştirakler ve Bağlı Menkul Kıymetlerin Değerlemesi	- 110 -
SONUÇ	- 112 -
EKLER	- 114 -
KAYNAKÇA	- 123 -

GİRİŞ

Muhasebe denildiği zaman akla ilk gelen ticari faaliyetlerin kaydedilmesi tanımı, artık günümüzde yerini depolanan verilerin kullanılmasıyla oluşan bilgi sistemine bırakmıştır. Bu bilgi sistemi içinde maliyetlere ve yönetime kaynak oluşturma fonksiyonu öncelikli olarak verilmiştir. Teknolojinin gelişmesi, değişen ekonomik konjonktür ve küreselleşme sürecinde muhasebeye hem kamu kesimi hem de özel kesim tarafından daha da fazla önem verilmiştir. Gelişen ekonomik faaliyetler sonucunda muhasebenin temel kurallarına bağlı kalarak farklı muhasebe sistemleri oluşturma ihtiyacı duyulmuştur.

Faaliyet alanları birbirinden farklı olan işletmelerin aynı muhasebe sistemi çatısında olması beklenemez. Genelde işletmeler faaliyetlerini mal alış ve satış, mamul üretilmesi veya hizmet sunulması gibi konularda devam ettirirken, bankalar ise mevduat toplamak ve kredi vermek gibi işlemlerle sürdürürler. Taban tabana zıt olan bu işlemler dolayısıyla farklı uygulamalara ihtiyaç duyulması doğaldır. Böylece bankaların işlemlerini kaydeden, sınıflandıran, özetleyen ve analiz eden bir muhasebe dalı olarak Banka Muhasebesi ortaya çıkmıştır. Bankalar Kanunu'nda Banka Muhasebesini hangi kuruluşların şekillendireceği gösterilmiştir. Ayrıca, bankaların yayınladıkları finansal raporların onaylanması Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumu tarafından yapılmaktadır.

Bu tez çalışmasında, Bankacılık muhasebesini temel alarak banka muhasebesinde dönem sonu işlemleri ve finansal raporlama incelenmiştir. Bu inceleme üç bölüme ayrılarak anlatılmıştır.

Birinci bölümde, banka kavramının ortaya çıkması ve tarihsel süreç içerisindeki gelişimi; bunu takip eden aşamada, ayrı bir ihtisas alanı olarak ortaya çıkan Bankacılık Muhasebesi ele alınmıştır.

İkinci bölümde, banka faaliyetinin sonuçlarını gösteren ve kamuya açıklanan mali tablolar üzerinde durularak finansal raporlama anlatılmıştır. Finansal raporlamanın araçlarından olan temel ve ek mali tablolar çalışma sonundaki eklerde gösterilmiştir.

Üçüncü ve son bölümde ise tez konusunun en büyük ve önemli kısmını temsil eden dönem sonu işlemleri derinlemesine bir bakış açısıyla yazılmıştır. Dönem sonu işlemlerinin daha fazla işlem gerektirmesi nedeniyle son bölümde incelenmiştir.

Her bölümde, bankaların dışındaki ticari işletmelerin büyük çoğunluğunun kullandığı genel muhasebe ile banka muhasebesinin karşılaştırılmasına yer verilmiştir. Böylece genel muhasebe içinde ayrı bir ihtisas muhasebesi olarak yer alan banka muhasebesindeki dönem sonu işlemleri daha iyi anlaşılacaktır.

1. BANKA SEKTÖRÜ

1.1. Banka Tanımı

Bireylerin sahip olduğu tasarrufları toplayarak kaynak ihtiyacı olanlara fon sağlayan ve diğer ekonomik işlemlerin yürütülmesinde faaliyet gösteren kurumlar olarak tanımlayabiliriz. Bununla beraber birçok tanım yapılmasının yanında Bankacılık Kanunu'nda dahi tam olarak tanımlanmamıştır. Türk Ticaret Kanunu da banka tanımı için Bankacılık Kanunu'nu işaret etmiştir.

5411 no.lu Bankacılık Kanunu, "Banka" kavramından Mevduat bankaları, katılım bankaları ile kalkınma ve yatırım bankalarını ifade etmiştir:¹

Mevduat bankası; kendi nam ve hesabına mevduat kabul etmek ve kredi kullandırmak esas olmak üzere faaliyet gösteren kuruluşlar ile yurt dışında kurulu bu nitelikteki kuruluşların Türkiye'deki şubelerini,

Katılım bankası; özel cari ve katılma hesapları yoluyla fon toplamak ve kredi kullandırmak esas olmak üzere faaliyet gösteren kuruluşlar ile yurt dışında kurulu bu nitelikteki kuruluşların Türkiye'deki şubelerini,

Kalkınma ve yatırım bankası; mevduat veya katılım fonu kabul etme dışında, kredi kullandırmak esas olmak üzere faaliyet gösteren ve/veya özel kanunlarla kendilerine verilen görevleri yerine getiren kuruluşlar ile yurt dışında kurulu bu nitelikteki kuruluşların Türkiye'deki şubelerini ifade eder.

Bankacılık Kanuna göre, Türkiye'de banka kurulabilmesi için anonim şirket olması zorunludur. Faaliyete geçebilmesi için Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurulu'nun izni gerekir.

¹ 5411 Bankacılık Kanunu, md.3.

1.2. Bankacılığın Tarihsel Gelişimi

Paranın icadından öncesine kadar banka faaliyetine yakın bir durum söz konusu olmamıştır. Para olmadığı için takas ekonomisi olduğu için, bankacılığa ihtiyaç da duyulmamıştır. Bu dönemler de ödünç alma ve verme gibi işlemler yapılsa da şimdiki banka yapısında oldukça uzaktır.

7. Yüzyılda Lidya’da paranın icat edilmesiyle yeni bir döneme girildi. Para icat edildikten sonra her ülke ayrı bir değer ölçüsü kabul ettiğinden ülkelerarası para mübadelesini sağlamak ve yabancı parayı ülkenin parası ile değiştirmek ya da ihtiyacı olanlara yabancı para sağlamak yeni bir iş konusu olarak belirmiştir. Eski Roma’da bu işleri gören kimseler büyük şehir ve kasabaların meydanlarında, Pazar yerlerinde bir masa veya sıranın önünde oturur, para değiştirme işiyle uğraşırlardı. Bu nedenle banka kelimesinin temelini sıra anlamına gelen Banko olduğu iddia edilmektedir. Sarraflıkla uğraşmakta olan bu kimseler zamanla diğer bazı işleri de üzerlerine almışlar, bu arada savaşa giden şövalye ve savaşçıların emanet ettikleri para ve kıymetli eşyayı saklamaya başlamışlardır. Bu şekilde uğraşı konuları genişleyen kimseler, Atina’da “trapezit ve Roma” ve Roma’da “arjantarı” denilen müesseseleri meydana getirmişlerdir. Bundan sonra Ortaçağdaki karışıklıklar ve bu çağdaki göçmen hareketleri, bankacılığın gelişmesini bir süre durdurmuştur.

9. Yüzyılda İtalya’da bankacılık işleri ile uğraşan ve banker adını taşıyan bir sınıf meydana gelmiştir. Bankerlerin diğerlerinden temel farkı, kendilerine saklanmak üzere verilen paralara daha yüksek bir faiz ile işletmeleridir. Bankalar, özellikle 12. Yüzyılda Cenova şehrinde önemli faaliyetlerde bulunmuşlardır. 13. Yüzyılda ve 14. Yüzyılda bankerler, başka ticaret merkezlerine de yayılmışlardır. Daha sonra Cenova bankerleri bir araya gelerek Cenova’da ilk bankayı kurmuşlardır. İtalyanlardan sonra 1609’da Hollanda’da, 1619’da Hamburg’ta, 1694’te Londra’da modern bankacılığın öncüleri sayılan bankalar kurulmuştur. 18. Yüzyılda Avrupa’nın diğer şehirlerde çalışmakta olan

bankalar, işbirliği yapmak ve faaliyetlerini kolaylaştırmak amacı ile aralarında takas odası kurmuşlardır.²

Türk Bankacılığı açısından ilk önemli hukuki metin, 1852 yılında çıkarılan faiz oranlarını sınırlayarak tefeciliği önlemeye çalışan Murabaha Nizamnamesidir. Birçok değişikliğe uğrayan, Cumhuriyet döneminde de uygulanan nizamname 1.1.1957 tarihinde Türk Ticaret Kanunu'nun yürürlüğe girmesiyle yürürlükten kaldırılmıştır.

Osmanlı İmparatorluğu döneminde 1847 yılında Galata Bankerleri tarafından İstanbul Bankası (Banque de Constantinople) adıyla bir banka kurulmuş, bu banka bir süre sonra iflas etmiştir.

1856 yılında İngiltere'de kurulan ve daha sonra Fransız Ortakların da katıldığı Osmanlı Bankası ise 1863 yılında Padişah Fermanı ile Osmanlı İmparatorluğu zamanında da kurulmuş ve söz konusu bankaya bir imtiyaz sözleşmesi ile bedelini altın olarak ödemek üzere kağıt para çıkarma hakkı tanınmıştır. Ayrıca banka Devletin Hazine işlemlerini yürütecek, yurt içinde olduğu gibi yurt dışında da Devletin mali acentesi olarak çalışacaktır.

1917 yılı başında "İtibarı Milli Bankası" kurulmuş ve bu banka ile ilgili olarak çıkarılan 21 Şubat 1916 tarihli Kanun ile bankaya bazı ayrıcalıklar tanınmıştır.

1923 yılına gelindiğinde 22 tanesi ulusal, 13 tanesi yabancı olmak üzere Türkiye'de 35 banka faaliyet göstermekte idi. Bu bankaların toplam 139 adet şubesi bulunmaktaydı.

Özet olarak, Osmanlı İmparatorluğu döneminde banka hukukundan söz etmeye imkan yoktur. Bankalar, özellikle yabancı olanlar tam bir serbesti içinde ve tamamen ticari kredi esasına göre çalışmışlardır. Sanayileşmeye yönelik bir kredi politikasının uygulanması için bir ortam hazırlanmamıştır. Çünkü, kredi sistemi sadece faiz oranlarının tespitinden ibaret sayılmış ve Murabaha Nizamnamesinin sorunu çözebileceği

² Osman Altuğ, **Banka İşlemleri&Muhasebesi**, İstanbul: Türkmen Kitabevi, 2000, s.3.

düşünülmüştür. Osmanlı Bankasının merkez bankası olarak çalışması da önemli olumsuz sebeplerden birini teşkil etmiştir. Dönemin bir diğer özelliği de soruna mevduat ve mevduat sahibi açısından bakılmamasıdır.

1923 yılında toplanan İzmir İktisat Kongresi, bankacılık ile ilgili önemli gelişmelere yol açmıştır.

Cumhuriyet döneminin ilk milli bankası 26 Ağustos 1924 tarihinde Atatürk'ün direktifleriyle kurulan Türkiye İş Bankası'dır. 1923 – 1932 yılları arasındaki dönemde İş Bankasını takiben Türkiye Sınai ve Maadin Bankası ile Emlak ve Eytam Bankası kurulmuş ayrıca tek şubeli yerel banka sayısında artışlar olmuştur.

Cumhuriyet döneminin bankacılık ve dolayısıyla banka hukuku ile ilgili ilk önemli Kanunu 30 Haziran 1930 tarih ve 1715 sayılı T.C. Merkez Bankası Kanunudur. Kuruluş döneminde ekonomiye milli bir yapı ve nitelik kazandırmak, para ve kredi piyasasını milli esaslara uygun olarak düzenlemek, merkez bankasının milliliği ilkesini gerçekleştirmek amacıyla bir merkez bankası kurulması hazırlıklarına daha 1929 yılında başlanmıştır. T.C. Merkez Bankası 15 milyon sermaye ile kurulmuş, bankanın istisnai görev ve yetkileri dışında özel hukuka bağlı olması kabul edilmiştir. Dönemine göre çok ileri bir anlayışı yansıtan bu sistem uyarınca sermaye dört grup paylardan oluşmuştur. A grubu paylar Devlete (%25), B grubu paylar milli bankalara, C grubu paylar milli bankalar dışında kalan bankalara, D grubu ise Türk uyruğundaki gerçek ve tüzel kişilere aittir. T.C. Merkez Bankası'nın çeşitli görevleri arasında para ve kredi piyasasını milli esaslara göre düzenlemek de yer almaktadır.³

Ülke ekonomisindeki gelişmelere paralel olarak bankacılığın gelişmesi devam etmiş ve 1944'de Yapı ve Kredi Bankası kurulmuş ve daha sonra, Türk Anonim Şirketi halinde yeni özel sektör bankaları meydana gelmiştir.

³ “Türk Bankacılığının Tarihi Gelişimi”, <http://www.cu.edu.tr/insanlar/mceker/banka%20hukuku.htm>, (11.02.2011).

Ulusal bankacılığın gelişmesi, mevduat sahiplerinin tasarruflarının güvenlik altına alınması, halkın kredi kurumlarına karşı güveninin artırılması, tasarrufların ülkenin ekonomik kalkınmasına yöneltilmesi amacıyla 1933 yılında 2243 sayılı Mevduatı Koruma Kanunu, 1936 yılında 2276 sayılı Ödünç Para Verme Kanunu, daha sonra mevduatla birlikte diğer banka işlemlerinin tümünü kapsayan 2999 sayılı Bankalar Kanunu çıkartılmıştır. İkinci Dünya savaşından sonra, gelişen şartların gereklerini daha iyi yerine getirmek üzere 1958 yılında 7129 sayılı Bankalar Kanunu yürürlüğe girmiştir. 7129 sayılı Bankalar Kanununun bazı maddeleri 1979 yılında ve 1983 yılında değiştirilmiştir. Daha sonra, 25.04.1985 tarihinde 3182 numaralı Bankalar Kanunu kabul edilmiş ve daha sonra bazı maddeleri değiştirilmiş, tüm bu banka kanunları işlevlerini tamamlayarak yürürlükten kaldırılmıştır.⁴ 23.06.1999 tarihinde yürürlüğe giren 4389 sayılı kanun diğerlerini takip etmiş ve bundan sonra başka kanunlar da çıkmıştır. Ancak son gelişmeler sonucunda bankacılık sektöründe 5411 sayılı Bankacılık Kanunu 19.10.2005 tarihinde yürürlüğe girmiş ve 5472, 5667, 5754 ve 5766 sayılı Kanunlar ile değiştirilmiştir. Halen 5411 sayılı Bankacılık Kanunu yürürlüktedir.

⁴ Altuğ, a.g.e., s.6.

2. BANKA MUHASEBESİ

Bankacılıkta da mevduatın, bankacılık hizmetlerinin eş deyişle satın alınan paranın maliyeti/vadesi satılan paranın(kredinin) maliyetini oluşturur. Satın alınan paranın vadesinin daha uzun, satılan paranın vadesinin daha kısa tutulması, bankaların vadeden para kazanmalarını sağlar; o halde bankacılık muhasebesinin öteki ismi de vade muhasebesidir.⁵ Banka adıyla anılan ticari işletmelerin ana amacı, karı maksimuma çıkarırken riskleri de minimuma indirebilmektir. İşte bunu başarabilmek ve tespit edebilmek için kullanılan en önemli araç muhasebe sistemidir. Bankalar diğer ticari işletmelere göre farklı faaliyet konusuna sahip oldukları için farklı muhasebe tekniği kullanmak zorunda kalmışlardır. Zaten 1 no.lu Muhasebe Sistemi Uygulama Genel Tebliğinde öngörülen tekdüzen hesap planı kapsamında Bankalar yer almamış bu tebliğin kapsamı dışında tutulmuştur. Bu nedenle Bankaların kendilerine özgü muhasebe sistemi ve tekdüzen hesap planı vardır.

Bankacılık Kanunu'nun Muhasebe ve Raporlama Sistemi başlığı altındaki açıklamaya göre, Bankalar, Türkiye Bankalar Birliğinin ve Türkiye Muhasebe Standartları Kurulunun görüşü alınmak suretiyle Kurul(BDDK) tarafından uluslararası standartlar esas alınarak belirlenecek usul ve esaslara uygun olarak muhasebe sistemlerinde tekdüzeni uygulamak; tüm işlemlerini gerçek mahiyetlerine uygun surette muhasebeleştirmek; finansal raporlarını bilgi edinme ihtiyacını karşılayabilecek biçim ve içerikte, anlaşılır, güvenilir ve karşılaştırılabilir, denetime, analize ve yorumlamaya elverişli, zamanında ve doğru şekilde düzenlemek zorundadır.⁶

Bankacılık Muhasebesinde temel alınan kaynaklar, 5411 Bankacılık Kanunu, Bankaların Muhasebe Uygulamalarına ve Belgelerin Saklanması İlişkin Usul ve Esaslar Hakkında Yönetmelik ve Türkiye Muhasebe Standartlarıdır.

⁵ Altuğ, a.g.e., s.45.

⁶ Mesut Yıldırım, **Banka Muhasebesi**, Yayın no: 258, İstanbul: Türkiye Bankalar Birliği, 2008, s.25.

Bankalar, faaliyetlerini Bankaların Muhasebe Uygulamalarına ve Belgelerin Saklanması İlişkin Usul ve Esaslar Hakkında Yönetmelik ve Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurulunu çıkarılacak tebliğlere göre muhasebeleştirir. Faaliyetlerin, 16/1/2005 tarihli ve 25702 sayılı Resmî Gazete’de yayımlanan Türkiye Muhasebe Standartları Kurulunun 1 sıra No.lu Finansal Tabloların Hazırlanma ve Sunulma Esaslarına ilişkin Kavramsal Çerçeve Hakkında Tebliğ hükümleri çerçevesinde Türkiye Muhasebe Standartlarına uygun olarak muhasebeleştirilmesi esastır.⁷

İlişkilerin muhasebeleştirilmesinde hesap adedini daraltmak ve bünye içinde tasarruf sağlamak için “Rambursman Sistemi” (hesaplaşma sistemi) denilen bir sistem kullanılmaktadır. Hesaplaşma sisteminde şubelerde her bir şube için hesap açılması gereksiz görülmekte, şubeler arası ilişki bir tek hesapta yürütülmektedir. Buna karşılıklı karşılaştırmayı ve denetlemeyi sağlamak için bu ilişkiler bir merkezde toplanmakta ve orada her bir şube için sadece bir hesap açılmak suretiyle muhasebeleştirilmektedir. Böylece şubelerin her birinin bu ilişkilerden dolayı borçlu ya da alacaklı durumunun tespit ile yetinilmektedir.⁸

Bu tür bir uygulamada banka geneli için bir hesaplaşma merkezi oluşturulur. İki şube arasında bir kıymet hareketi (bir borç-alacak ilişkisi) doğduğunda; her iki şube de, işlemi hesaplaşma merkezi ile yapmış gibi, hesaben bu merkeze muhatap olur. Başka bir anlatımla, alacaklı olan şube, hesaplaşma merkezini borçlandırırken borçlu olan şube de bu merkezi alacaklandırılır.

Buna karşılık hesaplaşma merkezinde;

- Merkezi alacaklandıran borçlu şubeye borç,
- Merkezi borçlandıran alacaklı şubeye alacak yazılır.

⁷ Bankaların Muhasebe Uygulamalarına ve Belgelerin Saklanması İlişkin Usul ve Esaslar Hakkında Yönetmelik, md.4.

⁸ Altuğ, a.g.e., s.49.

Böylece bütün şubelerin borç ve alacakları hesaplaşma merkezinde açılan hesaplarda toplanmış olur. Bu şekildeki uygulamada her şubede sadece hesaplaşma merkezini temsil eden defteri kebir düzeyindeki tek “Şubeler Cari Hesabı” çalıştırılır. Online sistemi uygulamasında şubelerdeki kayıtlarla hesaplaşma merkezinin kayıtları, sistem tarafından, eş zamanlı olarak gerçekleştirilir.⁹

2.1. Banka Muhasebesi Tekdüzen Hesap Planı

Bankaların Muhasebe Uygulamalarına ve Belgelerin Saklanması İlişkin Usul ve Esaslar Hakkında Yönetmeliğe dayanılarak Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumu tarafından çıkarılan Tekdüzen Hesap Planı ve İzahnamesi Hakkında Tebliğ, 26.01.2007 tarih ve 26415 sayılı Resmi Gazete’de yayımlanarak 1.1.2007 tarihinden itibaren geçerli olmak üzere yürürlüğe girmiştir.

Tebliğin amacı: tüm bankalar için muhasebeleştirme ve finansal raporlama açısından tekdüzeni sağlama, tek tip bilanço ve gelir tablosunun doğrudan elde edilmesi, denetim ve gözetim için gerekli olan bilgilerin doğrulanabilir ve denetlenebilir bir şekilde doğrudan ve sağlıklı olarak elde edilmesi, ekonominin izlenmesi ve yönlendirilmesi için yetkili mercilerin ihtiyaç duyduğu bilgilerle, diğer istatistikî bilgilere doğrudan ulaşılması, finansal analiz, risk analizi, verimlilik analizi gibi çeşitli analiz ve yorumlar için ihtiyaç duyulan bilgilerin standart bir şekilde elde edilmesini sağlamaktır. Türkiye’de faaliyette bulunan bütün mevduat bankaları ile kalkınma ve yatırım bankaları bu Tebliğ hükümlerine tabidir.¹⁰

⁹ Orhan Sevilengül, **Banka Muhasebesi**, İstanbul: Gazi Kitapevi, 2001, s.6

¹⁰ Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumundan (Taslak): Tekdüzen Hesap Planı ve İzahnamesi Hakkında Tebliğ, md.1.

2.2. Banka Tekdüzen Hesap Planı Yapısı

Tekdüzen Hesap Planı, aşağıda belirtilen gruplardan oluşur;

0 DÖNEN DEĞERLER

1 KREDİLER

2 YATIRIM AMAÇLI DEĞERLER VE DİĞER AKTİFLER

3 MEVDUAT VE DİĞER YABANCI KAYNAKLAR

4 ÖZKAYNAKLAR

5 FAİZ GELİRLERİ

6 FAİZ GİDERLERİ

7 FAİZ DIŞI GELİRLER

8 FAİZ DIŞI GİDERLER

9 BİLANÇO DIŞI HESAPLAR

Her grup içerisinde yer alan hesaplar, Türk parası ve yabancı para olarak ikiye ayrılmıştır. Defteri kebir hesaplarının son hanesi çift rakamsa ise Türk Parası, tek rakamsa Yabancı para ile çalışan hesapları gösterir.¹¹

Yabancı para olarak belirtilen yani son hanesi tek rakamlı olan hesaplar, bankaların yabancı para işlemlerine ilişkin tutarların kaydedildiği hesaplardır. Bu hesaplar aynı diğer işletmelerin muhasebesinde olduğu gibi dönem sonlarında değerlemeye tabi tutularak ortaya çıkan farklar ilgili hesaplarda izlenir. Böylece kar ve zarara etkide bulunur.

¹¹ Yıldırım, a.g.e., s.42.

Ana hesap gruplarını aktif ve pasif olarak aşağıdaki gibi gösterebiliriz:¹²

AKTİF HESAPLAR	PASİF HESAPLAR
0 Dönen Değerler	3 Mevduat ve Diğer Yabancı Kaynaklar
1 Krediler	4 Özkaynaklar
2 Yatırım Amaçlı Değerler ve Diğer Aktifler	5 Faiz Gelirleri
6 Faiz Giderleri	7 Faiz Dışı Gelirler
8 Faiz Dışı Giderler	
9 Bilanço Dışı Hesaplar	9 Bilanço Dışı Hesaplar

Aktif(Varlık)	BİLANÇO	Pasif(Kaynak)
0 Dönen Değerler		3 Mevduat ve Diğer Yabancı Kaynaklar
1 Krediler		4 Özkaynaklar
2 Yatırım Amaçlı Değerler ve Diğer Aktifler		

GELİR TABLOSU

5 Faiz Gelirleri

6 Faiz Giderleri(-)

7 Faiz Dışı Gelirler

8 Faiz Dışı Giderler(-)

¹² Yıldırım, a.g.e., s.42.

2.3. Banka Tekdüzen Hesap Planında Hesap Kodlaması

Tekdüzen Hesap Planında hesap kodlaması aşağıdaki gibidir:

1 2 3 4 5 6 7 8

A B C D E F G H

A- Grup numarasını

BC- Defterikebir hesap numarası

DE- Yardımcı hesap numarası

F- Alt hesap numarası

GH- Fer'i hesap numarasını ifade eder.

Dolayısıyla, bir defterikebir hesabını ifade ederken soldan üç, yardımcı hesabı ifade ederken soldan beş, alt hesabı ifade ederken soldan altı ve fer'i hesabı ifade ederken soldan yedi ya da sekiz rakamın birden yazılması gerekir.

Örneğin; 2560020 hesap numarasında,

2- Yatırım Amaçlı Değerler ve Diğer Aktifler grubunu,

256- Birikmiş Amortismanla defterikebir hesabını,

25600- Menkuller Amortismanı yardımcı hesabını,

256002- Mobilya Mefruşat hesabını,

2560020- Bürolardan fer'i hesabını gösterir. ¹³

¹³ T.C. Ziraat Bankası, **Temel Banka Muhasebesi Eğitim Programı**, Ankara: T.C. Ziraat Bankası A.Ş. 2006, s.16.

2.4. Banka Muhasebesinin Özellikleri

Banka muhasebesinin başlıca özelliklerini 2 ana grupta toplayabiliriz. Aslında bu sınıflandırma arttırılabilir. Ancak genel muhasebe ile farklılık gösteren konuları çatı olarak almak daha belirleyici olacaktır. Ayrıca bu iki grup altında farklılık gösteren özellikler açıklanmıştır. Bu iki grubu, hesap özellikleri ve şubeler arası muhasebeleştirme olarak ayırabiliriz.

2.4.1. Hesapların Özellikleri

Tekdüzen hesap planı sisteminde yer alan hesapları dört grupta toplayabiliriz. Bu dört gruptan en önemlisi ticari işletme muhasebesindeki uygulamada da olduğu gibi ana hesap gruplarıdır. Bu ana hesap grupları içinde, aktif, pasif, sonuç(gelir-gider) ve nazım hesaplar yer alır. Ana hesap grubunun dışında, aslında bu hesapların bir parçası olmakla beraber işlevlerinin diğer hesaplara göre belirgin farklılıklar göstermesi nedeniyle bu hesaplar çeşitli sınıflandırmalara tabi tutulur. Bunlar kıymet hesapları, düzenleyici ve referanslı hesaplardır.

2.4.1.1. Ana Hesap Grubu

a) Aktif Hesaplar

Bilançonun aktif(varlık) tarafında yer alır, ilk kayıt yapılırken borç tarafından çalıştırılırlar ve borç bakiyesi verirler. Ticari işletmelerdeki aktif hesaplar ile paralellik gösterirler.

0 Dönen Değerler

1 Krediler

2 Yatırım Amaçlı Değerler ve Diğer Aktifler

b) Pasif Hesaplar

Bilançonun pasif(kaynak) tarafında yer alır, ilk kayıt yapılırken alacak tarafından çalıştırılırlar ve alacak bakiyesi verirler. Ticari işletmelerdeki pasif hesaplar ile paralellik gösterirler.

3 Mevduat ve Diğer Yabancı Kaynaklar

4 Özkaynaklar

c) Sonuç(Gelir-Gider) Hesapları

Gelir Tablosunda yer alan ve alacak tarafına yapılan bu hesaplar gelir hesaplarıdır. Hatalı bir işlem olmadığı sürece bu hesaplara borç kaydı yapılmaz ve alacak bakiyesi verirler.

5 Faiz Gelirleri

7 Faiz Dışı Gelirler

Gelir Tablosunda yer alan bu ve ilk kayıt borç tarafına yapılan bu hesaplar gider hesaplarıdır. Hatalı bir işlem olmadığı sürece bu hesaplara alacak kaydı yapılmaz ve borç bakiyesi verirler.

6 Faiz Giderleri

8 Faiz Dışı Giderler

Gelir-Gider hesapları dönem sonunda kapatılarak, kar ya da zarara göre bilançoya aktarılırlar. Bu sebeple dönem sonlarında bakiye vermezler. Bu hesaplar da ticari işletme muhasebesindeki kullanımla benzerlik gösterir.

d) Nazım Hesaplar

Bilançonun aktif ve pasifini ilgilendirmeyen, bilançoda bir artış ya da azalış meydana getirmeyen bilgi amaçlı tutulan hesaplardır. Bu hesaplarda her zaman karşılıklı iki nazım hesap bulunur.

9 Nazım Hesaplar

Bankalarda yapılan işlemlerin birçoğu yapıldığı anda bir kıymet hareketi doğurmayan, ancak bazı gelişmeler sonucu kıymet hareketine dönüşebilecek işlemlerdir. Örneğin, bir müşteri lehine bir teminat mektubu verildiğinde henüz bire borç-alacak ilişkisi doğmuş değildir. Ancak, banka bu teminat mektubunun tazmini nedeniyle bir ödemede bulunursa kıymet hareketi ortaya çıkar. Diğer işletmeler gibi bankalar da; varlıklarında, bazı koşulların yerine gelmesi halinde, değişiklik yapabilecek nitelikteki işlemleri nazım hesaplarda izlerler. Bu tür işlemler bankalarda diğer işletmelere göre daha yoğun olarak gerçekleştirilir. Bunlar şöyle özetlenebilir:

a) Fer'i zilyet altındaki kıymetler: bankalar, verdikleri kredi karşılığında teminat olarak aldıkları değerlerle saklamak veya işlem süresince elde tutmak üzere aldıkları mülkiyeti üçüncü kişilere ait olan bir çok kıymeti muhafaza etmek durumundadırlar.

b) Üçüncü kişilerin zilyetliğindeki kıymetler: bankaya ait değerlerden bir kısmı da teminat yada emanet olarak banka dışında bulunabilir.

c) Yükümlülükler: bankalar müşterilerinin lehine yaptığı bir kısım işlemlerle risk altına girebilirler. Gayri nakdi kredi denilen bu işlemler, nakdi bir kredi vermeden de belirli koşulların doğması durumunda, bankaya bir ödeme külfeti yaratırlar. Bunun dışında üçüncü kişilere karşı bir kısım taahhütler(akreditif taahhütleri, alım veya satım taahhütleri gibi) altına girilmesi de bankacılık faaliyetlerinin gereğidir.

d) Haklar: bankacılık işlemleri çerçevesinde ileride bir gelir dönüşebilecek bankaya karşı taahhütler(ileri tarihte belirli bir kur üzerinden döviz satın alma konusunda bir opsiyon sözleşmesi yapılması gibi) söz konusudur.

e) Yasal zorunluluklar: bankaların kıymet hareketi niteliğinde olmayan bazı işlemleri muhasebe kayıtları üzerinde izlemeleri(bastırılan ve satılan mevduat sertifikalarının izlenmesine ilişkin düzenlemede olduğu gibi) mevzuat gereği olabilir.

f) Sayısal bilgi ihtiyacı: banka yönetimi bir kısım bilgilerin muhasebe içi izlenmesini(bankanın yaptığı sözleşmelerin geçerlilik süresi içinde kayıtlara alınması gibi) isteyebilir.

Bütün bu işlemler bankalarda, diğer işletmelerle karşılaştırılmayacak yoğunlukta yapıldığı için nazım hesaplar da yoğun olarak kullanılır. Bu nedenle Maliye Bakanlığı tarafından yayımlanan genel Tekdüzen Hesap Planı'nda nazım hesaplar grup düzeyinde (9 grubu) bırakılarak açılacak defteri kebir hesapları bile işletmelere bırakılmışken, Banka Tekdüzen Hesap Planı'nda defteri kebir düzeyinde 50 adet Nazım Hesap açılmış, 6 rakama kadar tali hesapları bile tekdüzen olarak belirlenmiştir.¹⁴

2.4.1.2. Düzenleyici Hesaplar

Hesap gruplarının içinde yer alan ancak aktif-pasif eşitliğini sağlaması amacıyla içinde yer aldığı hesap gruplarına zıt karakterde çalışan hesaplara düzenleyici hesaplar denir. Yani bilançonun aktifinde yer almasına rağmen pasif karakterli olan veya bilançonun pasifinde yer almasına rağmen aktif karakterli olan hesaplardır.

Aktif düzenleyici hesaplara örnek olarak;

038- Menkul Değerler Değer Düşüş Karşılığı – TP

039- Menkul Değerler Değer Düşüş Karşılığı – YP

180- Özel Karşılıklar – TP

181- Özel Karşılıklar – YP

256- Birikmiş Amortismanlar – TP

257- Birikmiş Amortismanlar – YP

Pasif düzenleyici hesaplara örnek olarak ise;

354- Ertelenmiş Finansal Kiralama Giderleri – TP

355- Ertelenmiş Finansal Kiralama Giderleri – YP

¹⁴ Sevilengül, a.g.e., s.9.

412- Sermaye Taahhütleri – TP

413- Sermaye Taahhütleri – YP

hesaplarını gösterebiliriz.

Ayrıca bilançonun aktifinde veya pasifinde yer almasına rağmen, müşterek(çift) karakterli olarak işlem gören hesaplar da mevcuttur. Bunlara örnek olarak;

290- Şubeler Cari Hesabı – TP

291- Şubeler Cari Hesabı – YP

292- Efektif Alım/Satım Hesabı – TP

293- Efektif Vaziyeti – YP

440- Kar ve Zarar Hesabı – TP

2.4.1.3. Kıymet Hesapları

Aktif, pasif ya da nazım hesaplar gibi sınıflandırmalar dışında, Kıymet Hesapları olarak da gruplandırabiliriz:¹⁵

a) Sabit kıymetler; bina, arsa gibi kıymetler,

b) Değişken kıymetler; nakit ve nakde çevrilmesi kolay olan kıymetler,

c) Bağlı kıymetler; işletmenin faaliyetleri için belli amaçlara özgülenmiş kıymetlerin izlendiği hesaplardır.

2.4.1.4. Referanslı Hesaplar

Şubeler arası veya Genel Müdürlük birimleri ile şubeler arasındaki işlemlerin kaydedildiği geçici hesaplar bir referans numarası oluşturularak çalıştırılır. Bu tip hesaplara gelen tutarların ayırt edilmesinde sistemce üretilen sekiz haneli referans numarası ve açıklamalardan yararlanır. Sistem otomatik olarak her işleme bir referans numarası üretir.

¹⁵ Mahir Bayyurdoğlu, O. Haluk Solak, **Bankacılar için Banka Muhasebesi**, Ankara: Banka ve Ticaret Hukuku Araştırma Enstitüsü, 1999, s.5.

Şubeye borç ya da alacak kaydedilen tutarın kime ya da hangi işleme ait olduğunun belirlenmesinde ve doğru hesaba kayıt yapılmasında referanslı hesapların önemli bir yeri vardır.

Bu tanımdan hareketle referanslı hesapların genel özellikleri aşağıdaki şekilde sıralanabilir:

- Şubeler arası veya şubeler ile Genel Müdürlük arasındaki işlemlerde kullanılır.
- Karşı şubede işlemle ilgili belirli bir hesap olmadığı zaman, sistem tarafından sekiz haneli bir referans numarası üretilerek, bu numaralarla tanımlanmış işlemler, ilgili referanslı hesaba gönderirler.
- Günlük olarak kontrol edilen geçici hesaplardır. Bu hesaplardaki tutarların en geç ay sonuna kadar ait oldukları hesaplara aktarılması ve yıl sonlarında hesapların bakiye bulundurmaması esastır.
- Üretilen referans numaralarının ve işlemle ilgili tutarların eksik veya yanlış girilmesi halinde işlem gerçekleşmez.¹⁶

2.4.2. Şubeler arası İşlemler

Yukarıda da bahsedildiği gibi banka işletmeciliğinin en büyük özelliklerinden birisi banka faaliyetlerinin yurt çapına yayılması sebebiyle şubeler aracılığıyla faaliyet göstermesidir.

Ticaret işletmeleri arasında da, şubeler açmak suretiyle çalışan işletmeler mevcuttur. Ancak bir ticaret işletmesinin şubeleri arasında genel olarak ticari işlemler olmaz. Şubelerin her birisi, diğer şube ile alakası olmayan, ayrı bir müşteri kitlesine hitap eder. Her şube merkeze bağlı olarak ve merkezden alacağı emirlere göre faaliyet gösterir.

¹⁶ Türkiye İş Bankası, **Muhasebe**, İstanbul: Türkiye İş Bankası Eğitim Müdürlüğü Yayınları, 2006, s.102.

Şubelerin birbirleri ile alışveriş yapmaları söz konusu değildir ve şubeler arası para alışverişi de hemen hemen hiç olmaz.

Banka işletmeciliğinde de her ne kadar şubeler, bağlı oldukları Genel müdürlüğün emirlerine göre çalışırsalar da, şubelerin birbirleri ile ilişkide bulunmaları, birbirleri adına tahsil ve de ödeme işlemlerinde bulunmaları, banka muhasebesinin ayrı bir özelliğini oluşturur.

Bankalar her ne kadar, hesap dönemleri itibariyle banka adına konsolide bilanço çıkarsalar da, her şubenin ayrı bir bilançosu olacaktır. Bu da her şubenin ayrı bir kar/zarar durumu olmasına neden olacaktır.

Şubeler, banka işletmeciliğinin gereği olarak iradi ya da gayri iradi olarak birbirlerine borçlanılır ya da birbirlerinden alacaklanırlar.¹⁷

Şubelerin birbirlerine iradi olarak borçlanması, plasman imkanlarına nazaran mevduatı fazla olan şubelerin, Genel Müdürlüğün emri ile fazla paralarını, plasman imkanları fazla olan şubelerine devretmelerinden doğar.

Gayri iradi borçlanma ise, şubelerin müşteri emirlerini yerine getirmek için, başka şube namına tahsilat veya ödeme yapmalarından veya başka şubeler tarafından ödenecek paraları kabul etmelerinden doğar.

Bu durumun farklı bir boyutu olarak, bütün şubelerin para maliyetlerini ve çalışma verimliliğini ayrı ayrı ve doğru olarak bulabilmek için, başka şubelerin parasını almış veya işletmiş olan şube ile bu şubeye parasını vermiş olan şubelerin kar ve zararlarının gerçek olarak tespit edilebilmesi için borçlu şubelerin alacaklı şubelere faiz ödemesi gerekir.¹⁸ Bu faize iç faiz ya da istismar faizi denir. İstismar faizi dönem sonunda yapılan işlemlerden biridir.

¹⁷ Mübin Dikel, **Banka Muhasebesi: Genel Prensipler**, Ankara: Banka ve Ticaret Hukuku Araştırma Enstitüsü, 1970, s.7

¹⁸ Dikel, a.g.e., s.8

Ayrıca çok sayıda şubesi olan bankalar, bunların hepsi için karşılıklı olarak hesap açılması gerekecek, yani her şube kendi dışında diğer şubeler içinde yardımcı hesap kullanmak zorunda kalacak; bu nedenle hesaplar konsolide edilirken sorun çıkacaktır. Bu durumda Banka Muhasebesi başlığı altında bahsedildiği gibi Rambursman Sistemi ile çözüm sağlanacaktır.

2.4.3. Kayıt Şekilleri

Yukarıda değindiğimiz çeşitli gruplamalara tabi tutulan hesaplara kayıtlar ise belli bir yöntem ile yapılmaktadır.

Kayıt şekillerinde iki yöntem benimsenmiştir. Bunlar;¹⁹

a) Basit kayıt yöntemi; her işlem hesapların borçlu yada alacaklı tarafına olmak üzere bir defa kaydedilir. Ancak bu yöntem kullanılmamaktadır.

b) Çift kayıt(muvazzaf) yöntemi; basit kayıt yönteminin geliştirilmiş şekli olan ve kayıtların kontrolü ile işletmenin durumu hakkında her an bilgi edinmeye olanak veren bu yöntemde işlemler karşılıklı olarak iki defa kaydedilir. Başka deyişle, bir hesabın borçlu tarafına kaydedilen işleme ait tutar, diğer hesabın alacaklı tarafına yazılır. Buna göre bütün hesapların borçlu tarafının toplamı alacaklı tarafının toplamına ve borç bakiyelerinin toplamı da alacak bakiyelerin toplamına eşit olacaktır.

Örneğin bir mevduat hesabına 1000 TL yatırıldığında aşağıdaki kayıt yapılır.

_____ / _____

010 Kasa

1000

300 Vadesiz Tasarruf Mevduat

1000

_____ / _____

¹⁹ Bayyuroğlu ve Solak, a.g.e., s.6.

Görüldüğü gibi kasa hesabına borç kaydedilen bir tutar mevduat hesabının alacağına kaydedilir.

2.5. Banka Muhasebesi ile Genel Muhasebenin Karşılaştırılması

Bankacılık faaliyetleri, sanayi ve ticaret sektörlerinden farklıdır. Bankalar ticari işletmelerle aynı muhasebe ilkelerini temel almakla beraber, bankacılıkta kullanılan muhasebe sistemi ve finansal tablo içerikleri faaliyet konusu ve büyüklüğü nedeniyle farklıdır. Bu nedenle Genel Muhasebe kavramı dışında Banka Muhasebesi kavramı olarak ayrı bir ihtisas konusu ortaya çıkmıştır.

Bankalarca yapılan işlemlerin farkları olmasının yanında farklı çalışma koşulları da vardır. Bu farkların bazıları fazla sayıda şube olması, şubeler arası sürekli bir ilişki olması, çok sayıda yabancı paralı işlem yapılması, nazım hesaplarda izlenmesi gereken işlemlerin genel işletmelere göre çokluğu gibi özellikler sayılabilir.

Bankalarca işlemlerin muhasebeleştirilmesinde kullanılan hesap planı, banka dışı işletmelerin hesap planına göre çok büyük farklılıklar göstermektedir. Belli başlı temel hesaplar dışında, hiçbir benzerlik göstermeyen banka hesap planında, sektör ihtiyacına uygun olarak açılmış olan(mevduat ve krediler gibi) özel hesaplar çoğunluktadır. Diğer yandan, şubeler arası işlemlerde kullanılan şubeler cari hesabı gibi farklı hesaplar ile her bir işleme ilişkin ayrı bir yabancı para hesabının bulunması da banka muhasebesinin diğer bir özellikli durumdur.²⁰

²⁰ T.C. Ziraat Bankası, a.g.e., s.14

İki muhasebe sisteminin hesap planı arasındaki fark aşağıdaki gibi gösterilebilir:

TİCARİ İŞLETME THP	BANKA THP
1 Dönen Varlıklar	0 Dönen Değerler
2 Duran Varlıklar	1 Krediler
3 Kısa Vadeli Yabancı Kaynaklar	2 Yatırım Amaçlı Değ. Ve Diğer Aktifler
4 Uzun Vadeli Yabancı Kaynaklar	3 Mevduat ve Diğer Yabancı Kaynaklar
5 Özkaynaklar	4 Özkaynaklar
6 Gelir Tablosu Hesapları	5 Faiz Gelirleri
7 Maliyet Hesapları	6 Faiz Giderleri
8	7 Faiz Dışı Gelirler
9 Nazım Hesapları	8 Faiz Dışı Giderler
	9 Nazım Hesaplar

Bu bölümde ticari işletme muhasebesi ile banka muhasebesi arasındaki farklara temel olarak değinilmiştir. Ancak ilerleyen bölümlerde dönem sonu işlemleri incelenirken konu içerisinde ticari işletmelerdeki uygulamalarına da değinilerek karşılaştırma imkanı sunulmuştur.²¹

²¹ T.C. Ziraat Bankası, a.g.e., s.15

3. FİNANSAL RAPORLAMA

Bankalar tarafından Bankaların Muhasebe Uygulamalarına ve Belgelerin Saklanması İlişkin Usul ve Esaslar Hakkında Yönetmelik ve ilgili tebliğlerde belirtilen biçim ve içerikte hazırlanan yılsonuna ilişkin finansal tablolar, bağımsız denetim raporu ve bunların ekinde yer alacak Kurulca açıklanması gerekli görülen ilave bilgiler yılsonu finansal raporunu; kâr dağıtım tablosu hariç olmak üzere ilgili ara döneme ilişkin finansal tablolar, bağımsız denetim raporu ve bunların ekinde yer alacak banka yönetim kurulu başkanı ve genel müdürünün ara dönem faaliyetlerine ilişkin değerlendirmelerini içerecek ara dönem faaliyet raporu ile Kurulca açıklanması gerekli görülen ilave bilgiler ara dönem finansal raporunu oluşturur.²²

Finansal tablolar hazırlanırken belli bir bütünlüğü sağlamak için Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumu tarafından yayımlanan Muhasebe Uygulama Yönetmeliği'nde mali tablo ilkeleri sayılmıştır. Tüm bankalar mali tablolarını hazırlarken bu ilkelere uygun hareket edeceklerdir. Finansal tablolar analize uygun, ihtiyacı karşılayacak seviyede olmalıdır. Kullanıcılar istedikleri bilgileri tarafsız ve güvenilir bir şekilde ulaşabilmelidir. Dönem içinde olan olayların ve dönem sonundaki yansımaların belli olması, bulunan ekonomik konjonktürün etkileri ve önceki dönemlerle ilişkisinin belirlenmesi açısından karşılaştırılabilir olması gerekir.

Kamuya açıklanan finansal tabloların, bireylerin faydalanabileceği düzeyde, açık ve anlaşılabilir olması gerekmektedir. Büyüklüğü, işlevi ve niteliği itibarıyla ayrı gösterilmesi gereken olaylar, ayrı gösterilmeli; benzer durumdaki kalemlerle birleştirilerek verilmemelidir. Ayrıca gelir ve giderler her zaman gayrisafi olarak mahsup edilmeden, ayrı ayrı gösterilir. Ancak, tablolarda ayrı gösterilecek niteliğe sahip olmayan bir olayın dipnotlarda gösterilmesi gerektiği durumlarda, dipnotlarda açıklanmasına dikkat edilmelidir.

²² Bankaların Muhasebe Uygulamalarına ve Belgelerin Saklanması İlişkin Usul ve Esaslar Hakkında Yönetmelik, md. 10.

Türkiye Finansal Raporlama Standartları(TFRS) 1 no.lu standarda göre faaliyetler gerçeğe uygun sunuluşu esastır. TFRS 1 no.lu tebliğ kullanıcılara şeffaf ve karşılaştırılabilir mali tablo sunmayı amaçlar. Finansal tablolar işletmenin finansal durumunu, finansal performansını ve nakit akışlarını gerçeğe uygun olarak sunar. Gerçeğe uygun sunuş, işlemlerin sonuçlarının, diğer olayların ve koşulların çerçevede belirtilen varlıklar, yabancı kaynaklar, gelir ve giderlerin tanımlarına ve tahakkuk kriterlerine sadık kalınarak, sunulması demektir.²³

16/1/2005 tarihli ve 25702 sayılı Resmi Gazete’de yayımlanan Türkiye Muhasebe Standartları Kurulunun 1 sıra No.lu Finansal Tabloların Hazırlanma ve Sunulma Esaslarına ilişkin Kavramsal Çerçeve Hakkında Tebliğ hükümleri çerçevesinde Türkiye Muhasebe Standartlarına uygun olarak muhasebeleştirilmesi esastır.²⁴ Bu hüküm ile birlikte bankların da Uluslar arası Muhasebe Standartlarına göre finansal tablolarını tutmaları bir zorunluluk haline gelmiştir. Böylece küresel bazda karşılaştırma fırsatı ile daha gerçekçi sonuçlar elde edilecektir.

3.1. Finansal Tablolar

Finansal tablolar; nazım hesaplar ile birlikte bilanço (finansal durum tablosu), gelir tablosu (kâr ve zarar cetveli), özkaynaklarda muhasebeleştirilen gelir gider kalemlerine ilişkin tablo, özkaynak değişim tablosu, nakit akış tablosu ile kâr dağıtım tablosundan oluşur. Önemli muhasebe politikalarını özetleyen dipnotlar, Türkiye Muhasebe Standartlarında verilmesi öngörülen diğer açıklayıcı notlar ile finansal tablolarda yer alan bilgilere ilişkin açıklayıcı rapor ve tablolar, finansal tabloların ayrılmaz parçalarıdır.²⁵

²³ Finansal Tabloların Sunuluşuna İlişkin Türkiye Muhasebe Standardı (TMS 1) Hakkında Tebliğ. 13.

²⁴ Bankaların Muhasebe Uygulamalarına ve Belgelerin Saklanması İlişkin Usul ve Esaslar Hakkında Yönetmelik, md.4

²⁵ Bankaların Muhasebe Uygulamalarına ve Belgelerin Saklanması İlişkin Usul ve Esaslar Hakkında Yönetmelik, md.5

3.1.1. Bilanço

Bilanço, Vergi Usul Kanunu ve Türk Ticaret Kanunu'na göre, envanterde gösterilen kıymetlerin tasnifli ve karşılıklı olarak değerleri itibariyle düzenlenmiş cetvel olarak tanımlanmaktadır.

Bilanço, bankanın belirli bir tarihteki iktisadi ve mali durumunu yansıtan, varlıklarını, borçlarını ve özkaynaklarını, aktif ve pasif hesaplar şeklinde gerçeğe uygun ve doğru bir biçimde gösteren tablodur.

Bilançonun aktif bölümü paraya dönüşüm çabukluğuna, pasif bölümü ise ödeme çabukluğuna göre düzenlenir. Bilanço net değer esasına göre hazırlanır. Bu nedenle, bankanın aktif ve pasif yapısını düzenleyici nitelikteki hesaplar ilgili buldukları kalemlerin altında birer indirim kalemi olarak gösterilir. Bilançonun aktif ve pasif yapısını yansıtan hesaplar kendi aralarında mahsup edilemez. Borç bakiyesi veren hesapların bilançonun aktif bölümünde, alacak bakiyesi veren hesapların pasif bölümünde yer alması sağlanır.

Varlıklar gelecekteki iktisadi faydaların kullanma hakkının bankaya ait olması ve güvenilir bir şekilde ölçülebilen değer veya maliyetinin bulunması durumunda bilançoda gösterilir. Tutarları kesin olarak saptanamayan alacaklar için herhangi bir tahakkuk işlemi yapılamaz. Bu tür alacaklar aktif kalemlere ilişkin açıklama ve dipnotlarda gösterilir.

Yükümlülükler iktisadi faydaları içeren kaynakların banka dışına çıkmasına yol açacak bir edime sahip olunması ve bu edimin yerine getirilmesi için gerekli tutarın güvenilir bir şekilde ölçülebilmesi durumunda bilançoda gösterilir.

Tutarı kesin olarak saptanamayanlar veya ihtilafa konu olanlar da dahil olmak üzere, bankanın bilinen ve tutarı uygun olarak tahmin edilebilen bütün yabancı kaynakları tespit ve kayıt edilerek bilançoda gösterilmelidir.

Bilanço dışı hesaplar, bankanın aktif ve pasifini birinci derecede ilgilendirmeyen, müşterilere sağlanan gayri nakdi krediler ile ileride borç veya alacak doğuracak hak ve yükümlülükleri, fer'i zilyetlik altındaki değerleri ve muhasebe disiplini altında takip edilmek istenen bilgileri izlemek amacıyla kullanılan bilanço dışı hesapları ifade eder.

Bilanço dışı hesapların bakiyeleri, gerçek aktif ve pasif değer niteliği taşımadığından, bu gruptaki hesaplar bilanço ve gelir tablosu hesapları ile karşılaştırılmaz.²⁶ (EK:1)

3.1.2. Gelir Tablosu

Gelir tablosu, bankanın belirli bir hesap döneminde elde ettiği tüm hasılat ve gelirler ile katlandığı tüm maliyet ve giderleri sınıflandırılmış olarak gösteren ve dönem faaliyet sonuçlarını kâr veya zarar olarak özetleyen tablodur.

Bütün gelir ve giderler, tahakkuk tarihleri itibarıyla kayda alınır ve tahakkuk ettikleri hesap dönemine ait gelir tablosunda gösterilir.

Bütün gelirler ve giderler, kaynakları itibarıyla sınıflandırılır, her gelir grubu ilgili olduğu gider grubu ile karşılaştırılır ve gayrisafi tutarları üzerinden gösterilir. Bir gelir kalemi, tamamen veya kısmen bir gider kalemiyle netleştirilmek suretiyle gelir tablosu kapsamından çıkarılamaz.

Gelirler, varlıklardaki artışa veya yükümlülüklerdeki azalışa bağlı olarak elde edilebilir iktisadi faydalarda güvenilir bir şekilde ölçülebilen bir artış olduğunda, gelir tablosunda muhasebeleştirilir. Gelirlerin kayda alınması, varlıklardaki artış veya yükümlülüklerdeki azalışlarla es zamanlı olarak gerçekleştirilir.

Giderler, varlıklardaki azalış veya yükümlülüklerdeki artışa bağlı olarak elde edilebilir iktisadi faydalarda güvenilir bir şekilde ölçülebilen bir azalış olduğunda, gelir

²⁶ Bankaların Muhasebe Uygulamalarına ve Belgelerin Saklanması İlişkin Usul ve Esaslar Hakkında Yönetmelik, md.6.

tablosunda muhasebeleştirilir. Giderlerin muhasebeleştirilmesi, yükümlülüklerdeki artış veya varlıklardaki azalışlarla es zamanlı olarak gerçekleştirilir.

Gerçekleşmemiş gelir ve kârlar, gerçekleşmiş gibi veya gerçekleşenler gerçek tutarından fazla veya az gösterilemez. Belirli bir dönem veya dönemlerin, gerçeğe uygun faaliyet sonuçlarını göstermek için, ilgili dönem veya dönemlerin başında veya sonunda doğru hesap kesimi ve mutabakatı işlemleri yapılmalıdır.

Gelir, gider, kâr ve zarar kayıtları ile ilgili olarak düzeltme kaydı yapılmasının gerekmesi, ancak, bu kayıtların önceki dönemlerin finansal tablolarında düzeltme yapılmasını gerektirecek büyüklük ve nitelikte olmaması durumunda, yapılan düzeltmeler dönemin gelir tablosunda gösterilir.²⁷ (EK:2)

3.1.3. Nakit akış tablosu

Nakit akış tablosu, belirli bir muhasebe döneminde bankaların nakit ve nakit benzeri varlıklarında meydana gelen değişiklikleri ifade eden nakit akışlarını (nakit tahsilat ve ödemelerini), kaynakları ve kullanım yerleri bakımından bankacılık faaliyetleri, yatırım faaliyetleri ve finansman faaliyetleri itibarıyla sınıflandırarak gösteren tablodur. Nakit akış tablosu, bankanın nakit ve nakde eşdeğer varlık yaratma kabiliyetinin, bunların tutarının, zamanlamasının ve kesinliğinin değerlendirilmesine yönelik finansal bilgileri içerir ve bu tablonun düzenlenmesinde nakit esası benimsenir.²⁸ (EK:3)

3.1.4. Özkaynak değişim tablosu

Özkaynak değişim tablosu, ana ve katkı sermaye kalemlerinin her birinin dönem başı bakiyesini, dönem içinde söz konusu kalemlerde meydana gelen artışları veya azalışları ve dönem sonu kalanını ayrı ayrı gösterecek biçimde düzenlenir.

²⁷ Bankaların Muhasebe Uygulamalarına ve Belgelerin Saklanması İlişkin Usul ve Esaslar Hakkında Yönetmelik, md.7.

²⁸ Bankaların Muhasebe Uygulamalarına ve Belgelerin Saklanması İlişkin Usul ve Esaslar Hakkında Yönetmelik md.8.

Karşılaştırılabilirliği sağlamak bakımından, cari dönem hareketlerinin yanı sıra önceki dönem hareketleri ayrı bir bölüm şeklinde gösterilir.²⁹

3.1.5. Kar dağıtım tablosu

Kar dağıtım tablosu, bankaların elde ettikleri brüt karın vergi ve diğer yasal yükümlülükler düşüldükten sonra ne şekilde dağıtılacağını gösteren tablodur.³⁰ (EK:4)

3.1.6. Özkaynaklarda Muhasebeleştirilen Gelir ve Giderlere İlişkin Tablo

Özkaynaklarda muhasebeleştirilen gelir gider kalemlerine ilişkin tablo, Türkiye Muhasebe Standartları uyarınca kâr ya da zararla ilişkilendirilmeyen, yeniden sınıflandırma düzeltmeleri de dahil olmak üzere özkaynaklar altında sınıflandırılan gelir ya da gider kalemlerini gösteren tablodur.³¹

Ya da ‘Türkiye muhasebe standartları uyarınca, yapılan değerlendirme sonucunda ortaya çıkan, gelir gider hesaplarına yansıtılmayan ve özkaynak hesaplarına kaydedilen değer artışlarını gösteren tablodur.’³² olarak tanımlayabiliriz. (EK:5)

3.1.7. Dipnotlar

3.1.7.1. Banka ve Mali Bünye ile İlgili Dipnotlar

- Bilançonun tarihi belirtilir.
- Muhasebe politikaları açıklanır.
- Tutarlılık, dönemsellik ve süreklilik ilkelerine uygunluk ifade edilir.

²⁹ Yıldırım, a.g.e., s.38.

³⁰ Yıldırım, a.g.e., s.38.

³¹ Bankaların Muhasebe Uygulamalarına ve Belgelerin Saklanması İlişkin Usul ve Esaslar Hakkında Yönetmelik md.7.

³² Yıldırım, a.g.e., s.38.

- Dönem sonu işlemleri yapılırken geçmiş yıllardaki yöntemlerden farklı bir yol izlenmişse bu değişiklik açıklanır.
- Değerleme işleminde yapılan iştirakler, bağlı ortaklıklar ve bağlı menkul kıymetlerin değerlemesi hakkında bilgi verilir.
- Kullanılan amortisman yöntemi hakkında bilgi verilir.
- Belli bir öneme sahip olan ancak tutarları tam olarak belirlenemeyen kar ve zararlar hakkında bilgi verilir.
- Bağımsız denetim kuruluşu açıklanır.

3.1.7.2. Bilanço ve Nazım Hesaplarla İlgili Dipnotlar

- T.C. Merkez Bankası serbest olmayan kısmı belirtilir.
- Banka ortaklarına ve personele verilen avans ve krediler hakkında bilgi verilir.
- Ödeme planına yeniden bağlanmış krediler açıklanır.
- Bankalar Kanunu gereğince alacaklar karşılığında elden çıkarılacak bağlı kıymetlerin ayrıntıları açıklanacaktır.
- Mevduat içindeki vadeli ve vadesiz mevduata ilişkin tutarlar ile Döviz Tevdiat Hesaplarına ilişkin bilgiler açıklanır.
- Bilanço kalemlerinin vadelerine göre dağılımı yapılır.³³

3.1.7.3. Gelir Tablosu ile İlgili Dipnotlar

- İştirakler ve bağlı ortaklıklardan alınan ve verilen faizler belirtilir.

³³ Hakan Şakar, **Banka İşlemleri Muhasebesi**, İstanbul: Strata Yayıncılık, 2000, s.22.

- Finansal kiralama(Leasing) işlemleri hakkında bilgi verilir. Ancak bunu mevduat bankaları dışındaki yani katılım ve yatırım bankaları yapar.
- Tek başına gelir ve giderlerin %20'sini bulan tutarlar hakkında bilgi verilir.
- Gerek görülen diğer açıklamalar yapılır.

3.2. Finansal Raporların Sunumu ve Yayınlanması

Bankalar, yılsonu konsolide ve konsolide olmayan finansal raporları Türk Ticaret Kanunu'nda yer alan hükümlere göre teşkil olunan denetçiler tarafından hazırlanan raporu ilgili oldukları yılı takip eden Nisan ayı sonuna kadar Kuruma ve kuruluş birliklerine elektronik ortamda ve matbu olarak tevdi etmek zorundadır.

Türkiye'de şube açmak suretiyle faaliyette bulunan bankalar, Türkiye'deki yönetim merkezleri tarafından düzenlenen ve müdürler kurulu tarafından imzalanan Türkiye'deki faaliyetlerine ait yılsonu bilânçoları ile gelir tablolarını, bunların açıklama ve dipnotlarını, merkezlerinin bilânço ve gelir tablolarını Kuruma ve kuruluş birliklerine elektronik ortamda ve matbu olarak tevdi etmek zorundadır.

Bankalar Mart, Haziran ve Eylül ayları sonu itibarıyla düzenleyecekleri konsolide olmayan ara dönem finansal raporlarını kırk beş gün içinde, konsolide olanları ise yetmiş beş gün içinde Kuruma ve kuruluş birliklerine elektronik ortamda ve matbu olarak tevdi etmek zorundadır.

Bankalar, her ay sonu itibarıyla düzenleyecekleri bilanço ve gelir tablolarının birer örneğini ve Kurum tarafından istenen diğer ilave bilgi ve açıklamaları dönemi izleyen otuz gün içinde Kuruma tevdi etmek zorundadır.

Bankalar yıl sonu konsolide ve konsolide olmayan finansal raporları ve Türk Ticaret Kanunu'nda yer alan hükümlere göre teşkil olunan denetçiler tarafından hazırlanan raporları ilgili oldukları yılı takip eden Nisan ayı sonuna kadar Ticaret Sicili Gazetesi'nde ilan eder.

Ticaret Sicili Gazetesi'nde yapılan ilanı müteakip, yayımlanmak üzere yedi gün içinde dipnotsuz olarak yıl onu malî tabloları, bağımsız denetçi raporu ve Türk Ticaret Kanunu'nu uyarınca teşkil olunan denetçiler tarafından hazırlanan rapor Resmi Gazete'ye gönderilir. Resmi Gazete'de söz konusu yayımın yapıldığı Ticaret Sicili Gazetesinin tarih ve sayısına, yayımlanan bilgilerin internet sayfası belirtilmek suretiyle kuruluş birlikleri ile ilgili bankanın internet sayfasından ulaşılabileceğine ilişkin ibareye kolaylıkla okunabilecek şekilde yer verilir. Bankalar, ilanın yapıldığı Resmî Gazetenin tarih ve sayısı ile ilan edilen bilgilerin Kuruma gönderilen bilgilerle aynı olduğuna ilişkin beyanlarını Resmi Gazete'deki ilanı müteakip yedi gün içinde Kuruma bildirir.

Bankalar, yılsonu finansal raporlarını Resmi Gazete'de yayımlandığı tarih itibarıyla, ara dönem finansal raporlarını ise kuruluş birlikleri tarafından kamuya açıklandıktan sonra kendi internet sayfalarında yayımlamak ve en az beş yıl süreyle kullanıcıların ulaşımına açık tutmak zorundadır.

Kamuya açıklanacak finansal raporların yetkili mercilere gönderilmesine ve ilan edilmesine ilişkin olarak arızî hâllerde bankalara ek süre vermeye Kurum yetkilidir. Bankalar, usul ve esasları Kurumca belirlenecek finansal tablo, rapor ve cetvelleri ihtiva eden gözetim raporlarını Kurulca belirlenecek esaslar çerçevesinde ve sürelerde Kuruma tevdi etmek zorundadır.

Banka yönetim kurulu başkanı ve genel müdürünün ara dönem faaliyetlerine ilişkin değerlendirmelerini içerecek ara dönem faaliyet raporlarında, bankanın ve konsolide ettiği ortaklıkların ilgili ara dönem itibarıyla finansal durumu ve performansı, bunları etkileyen önemli olaylar ve işlemler, ilgili ara dönem sonrasına ilişkin beklentiler hakkında değerlendirmeler verilir ve 1/11/2006 tarihli ve 26333 sayılı Resmî Gazete'de yayımlanan Bankalarca Yıllık Faaliyet Raporunun Hazırlanmasına ve Yayınlanmasına ilişkin Usul ve Esaslar Hakkında Yönetmelik uyarınca hazırlanan yıllık faaliyet raporunda yer alan finansal tablolardaki rakamsal bilgileri içeren açıklamaların dışındaki bilgiler ile ilgili değişiklikler ve varsa bunların banka ve konsolide ettiği ortaklıkların ilgili ara dönemdeki

finansal durumuna etkileri de açıklanır. Yıllık faaliyet raporunda yer alan bahse konu kapsamdaki açıklamalarda önemli değişiklik olmaması halinde bu durum belirtilir.³⁴

3.2.1. Finansal Raporların Analizi

Finansal raporların analizi tez konusu dışında, ayrı olarak incelenecek nitelikte ve ayrıntıda bir konu olmasına rağmen finansal raporlama başlığı altında genel bilgiler verilmesi gerekmektedir.

Finansal raporlama analizine temel ve ek mali tablolar girer. Ancak her zaman için en önemli bölümünü bilanço ve gelir tablosu teşkil etmektedir. Bu analiz yapılırken karşılaştırmalı analiz, dikey analiz, trend analizi ve rasyo analizi teknikleri kullanılır. Bu teknikler, dönem içi analizi ile yıllar ve dönemler arasında karşılaştırma işlevini yerini getirir. Finansal raporlama ilkelerinden biri olan karşılaştırılabilirlik ilkesi, analizin unsurlarından biri haline gelir.

Analiz tekniklerinin finansal tablolara uygulanması sonucu elde edilen verilerle özellikle bilanço ve kar zarar tablosu analizinde şu hususlar dikkate alınır:³⁵

- Biten hesap döneminin bilançosu ve gelir tablosunun sonucu tahlil edilir.
- Biten hesap döneminin bilançosu ve gelir tablosunun önceki senenin sonuçları ile karşılaştırması yapılır.
- Biten hesap döneminin bilançosu ve kar/zarar tablosunun beş sene öncesine kadarki sonuçları ile karşılaştırması yapılır.

Bu durumda bankanın yalnız o senenin bilanço ve gelir tablosunun tetkik edilmesi halinde ancak işletmenin faaliyet döneminin neticesi hakkında bilgi edinilir.

³⁴ Bankaların Muhasebe Uygulamalarına ve Belgelerin Saklanması İlişkin Usul ve Esaslar Hakkında Yönetmelik, md. 14.

³⁵ Cevat Yücesoy, **Bankacılık ve Muhasebesi**, İstanbul: Çağlayan, 1967, s. 229.

Bankanın bilançosu ve kar/zarar tablosu, beş hatta on sene önceki bilanço ve kar/zarar tablosu ile mukayese edilirse işletmenin faaliyeti ve neticesinin yanında amacını gerçekleştirip gerçekleştirmediğini öğrenmiş oluruz. Bu suretle işletmenin iyiye ya da kötüye gittiği öğrenilir. Kötüye gidiyorsa alınması gereken önlemler tespit edilir. Elde edilen rakamlar iyi olmasına rağmen, rasyolara göre yeterli değilse, yine aksayan kısımlar tespit edilir.³⁶

Bu analiz ve tahliller, hem banka dışı kullanıcılar hem de banka içi kullanıcılar tarafından yapılarak, bankanın mali ve ekonomik durumu belirlenir. Buna göre yapılacak faaliyetler ya da alınacak kararlar belirlenir.

³⁶ Yücesoy, a.g.e., s.230

3.3. Uygunsuzluğun Cezai Yaptırımı

5411 sayılı Bankacılık Kanunu, gerçeğe aykırı beyanda bulunmak, işlemlerin kayıt dışı bırakılması ve gerçeğe aykırı muhasebeleştirme konularını suç olarak kabul etmiş ve cezalarını belirterek bankacılık düzenini korumayı amaçlamıştır. Bu suçları işleyenlere Bankacılık Kanunu kapsamında adli para cezasıyla birlikte Türk Ceza Kanunu kapsamında hapis cezası yaptırım olarak belirlenmiştir. Bankacılık Kanunu'na muhalefeti iki başlık altında inceleyebiliriz.

3.3.1. Gerçeğe Aykırı Beyanda Bulunmak

Kanun kapsamındaki kuruluşların, kanunda gösterilen merciler(BDDK, TMSF) ile denetim görevlilerine ve mahkemelere verdikleri veya yayımladıkları belgelerdeki gerçeğe aykırı beyanlardan dolayı bunları ve bunların düzenlenmesine esas teşkil eden her türlü belgeleri imza edenler, bir yıldan üç yıla kadar hapis ve binbeşyüz günden az olmamak üzere adli para cezası ile cezalandırılır.³⁷

Bu suçun konusu, kanun kapsamındaki kuruluşların, bu kanunda gösterilen merciler ile denetim görevlilerinde ve mahkemelere verilmiş veya yayınlanmış gerçeğe aykırı “belge”dir. Belge yazılı kağıt anlamına gelmektedir. Ayrıca cetvel, rapor, defter, karne ve bilançoda belge kapsamındadır. Bu suçtan açılan davaya bakma görevi Asliye Ceza Mahkemesine aittir. Suçun yaptırımı, bir yıldan üç yıla kadar hapis ve binbeşyüz günden az olmamak üzere adli para cezasıdır. Suçun dava zamanaşımı sekiz yıldır. Dava zamanaşımını kesen nedenlerin bulunması halinde bu süre en fazla yarısına kadar uzayacaktır.³⁸

³⁷ Bankacılık Kanunu. Md. 155.

³⁸ Ali Parlar, Mustafa Akın, Muzaffer Hatipoğlu, **Bankacılık Ceza Hukuku**, Ankara: 2010, s.176.

3.3.2. İşlemlerin Kayıt Dışı Bırakılması ve Gerçeğe Aykırı Muhasebeleştirme

Kanun kapsamındaki kuruluşların işlemlerinin kayıt dışı bırakılmasından, gerçek mahiyetlerine uygun düşmeyen bir şekilde muhasebeleştirilmesinden, kanuni ve yardımcı defter ve kayıtları, şubeleri, yurtiçi ve yurt dışındaki muhabetleri ile hesap mutabakatı sağlanmadan yılsonu bilançolarını kapatmalarından dolayı, bunları ve bunların düzenlenmesine esas olan her türlü belgeleri imza edenler bir yıldan üç yıla kadar hapis ve binbeşyüz günden az olmamak üzere adli para cezası ile cezalandırılır. Gerçeğe aykırı olarak düzenlendiğini bildiği halde bu belgeleri onaylayan bağımsız denetim kuruluşu görevlileri de aynı şekilde cezalandırılır.³⁹

Gerçeğe aykırı beyanda bulunma dışında kalan suçlar 156.maddede düzenlenmiştir. Bunlar: 1) İşlemlerin kayıt dışı bırakılması, 2) İşlemlerin gerçek mahiyetlerine uygun düşmeyen bir şekilde muhasebeleştirilmesi 3) Hesap uygunluğu sağlanmadan yılsonu bilançoların kapatılmasıdır. Bu suçlarla korunan hukuksal yarar, bankacılık sisteminin kayıt düzeni ve hesap düzenidir. Gerçeğe uygun düşmeyen muhasebeleştirme suçunun konusu olan belgeler Kurul tarafından çıkarılan Muhasebe Uygulama Yönetmeliğine göre mali tablo ve raporlardır.⁴⁰

1) İşlemlerin kayıt dışı bırakılması:

Bu suçun ön koşulu, kayda geçirilmesi gereken bir işlemin bulunmasıdır. Maddede bir ayırım yapılmadan ve sınırlandırmaya yönelik bir ifade kullanılmadan “Bu kanun kapsamındaki kuruluşların işlemlerinin kayıt dışı bırakılması” cezalandırıldığından, bu kuruluşların Bankacılık Kanunu’na göre “işlem” niteliğinde yaptıkları tüm faaliyetlerinin kayda geçirilmesi gerektiği sonucuna varılabilir. Suçun oluştuğunun kabulü için, işlemlerin kaydı için yasal sürenin geçmiş olması gerekir.

³⁹ Bankacılık Kanunu. Md. 156.

⁴⁰ Parlar, Akın, Hatipoğlu, a.g.e., s.180

2) İşlemlerin gerçek mahiyetlerine uygun düşmeyecek bir şekilde muhasebeleştirilmesi suçu:

Bu suçun maddi unsurunu oluşturan hareket, usulsüz muhasebeleştirmeye dayanak alınan her türlü belgenin veya işlemim mahiyetine uygun düşmeyecek bir şekilde muhasebeleştirilmesi faaliyetinde düzenlenen “belgenin imzalanması”dır. İşlemlerin gerçek mahiyetine uygun düşmeyecek bir şekilde muhasebeleştirilmesinin, Bankacılık Kanunu’nun 37.maddesi bağlamında Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurulu ve Türkiye Muhasebe Standartları Kurulu tarafından belirlenen ilke ve standartlarına uygun olarak yapılmaması şeklinde anlaşılması gerekir. İşlemin, kurulun belirlediği usule uygun olmaması suçun oluşumu için yeterli olmayıp, usule uygun olsa bile işlemin gerçek mahiyetine uygun olmaması suçun oluşması için aranan koşuldur.

3) Hesap uygunluğu sağlanmadan bilançonun kapatılması suçu:

Bu suçu oluşturan ihmal suretiyle icra edilen hareket, kanuni ve yardımcı defter ve kayıtları, şubeleri, yurt içi ve yurt dışındaki muhabetleri ile hesap mutabakatı sağlanmadan yılsonu bilançolarının kapatılmasıdır. Bilançonun, hem mutabakatı sağlamadan kapatıldığında hem de gerçek mahiyetine uygun düşmeyecek şekilde muhasebeleştirildiğinde her iki durumdan birinin gerçekleşmesi halinde suçun oluştuğunun kabulü gerekir.

Suçların yaptırımını, bir yıldan üç yıla kadar hapis ve bin beş yüz günden az olmamak üzere adli para cezasıdır. Gerçeğe aykırı olarak düzenlendiğini bildiği halde bu belgeleri onaylayan bağımsız denetim kuruluşu görevlileri de aynı şekilde cezalandırılacaktır. Bu suçların dava zamanaşımı süresi sekiz yıldır. Dava zamanaşımını kesen nedenlerin bulunması halinde bu süre en fazla yarısına kadar uzayacaktır.⁴¹

⁴¹ Parlar, Akın, Hatipoğlu, a.g.e., s.183-184.

4. BANKA MUHASEBESİNDE DÖNEM SONU İŞLEMLERİ

Banka muhasebesi dönem sonu işlemleri bakımından şirket muhasebesi ile benzerlik gösterir. Özünde dönem sonu işlemleri başlığı altında incelenen bu konu içinde envanter işlemlerinin yapılması daha sonra kesin mizanın düzenlenmesini izleyen süreçte son olarak bilançoların düzenlenmesini kapsar. Bu açıdan bakılınca başlık düzeyinde şirket muhasebesi ile aynı olsa da bazı farklılıklar göstermektedir. Envanter işlemi yine şirket muhasebesinde olduğu gibi muhasebe içi envanter ve muhasebe dışı envanter olmak üzere ikiye ayrılır, ancak muhasebe dışı envanter aynı şekilde kasa sayımı, menkul kıymetlerin gerçek değerlerinin tespiti gibi işlemleri içerir. Muhasebe içi envanter banka muhasebesinin ayrı bir ihtisas muhasebesi olması nedeniyle tamamen farklılaşır.

Dönemsellik ilkesi gereğince, bankalar, faaliyet sonuçlarını dönemler itibariyle belirlemek durumundadırlar. Bankalar Kanunu'nun 52.maddesi, bankaların işlemlerini kayıt dışı bırakamayacaklarını ve gerçeğe uygun düşmeyen bir şekilde muhasebeleştiremeyeceklerini kesin bir şekilde belirtmiştir. Ayrıca, bankaların kanuni ve yardımcı defterler ile şubeleri ve yurt içi-yurt dışı muhabirleri arasındaki mutabakatı sağlamadan bilançolarını kapatamayacaklarını hükme bağlamıştır. Bu amaçla, bankalar dönem sonlarında “envanter işlemlerini” yapacaklar, kesin mizan ve bilançolarını düzenleyeceklerdir. Bankaların dönem sonu finansal tablolarının hazırlanması aşamasına kadar olan süreçte yapacakları envanter işlemleri sırasıyla şöyledir:

- Muhasebe kayıtlarına göre aylık mizanların ve dönem sonlarında genel geçici mizanların düzenlenmesi,
- Muhasebe dışı envanter işlemlerinin yapılarak bankaya ait iktisadi kıymetlerin gerçek durumunun tespit edilmesi,
- Muhasebe dışı envanter sonuçları ile genel geçici mizanın karşılaştırılması ve farkların bulunması,

- Bulunan farkların sebeplerin araştırılarak gerekli ayarlayıcı ve düzenleyici muhasebe kayıtlarının gerçekleştirilmesi,⁴² başka bir deyişle muhasebe içi envanter işlemlerinin yapılması, muhasebe içi envanter işlemleri arasında da,
 - Gelir ve gider reeskontlarının belirlenerek kayda alınması,
 - Evaluasyon işlemleri ve kaydı,
 - Amortismanların kaydı,
 - Değerlenme işlemlerinin yapılması,
 - Karşılıkların kaydı yer alır.
 - Muhasebe içi envanter sonucunda gerekli kayıtlar yapılmış olur ve son işlem olarak finansal tablolar düzenlenir.

Şubelerde yapılan dönem sonu işlemleri ile birlikte Aralık ayı sonunda banka genel müdürlük muhasebesinde de dönem sonu işlemleri yapılır. Genel müdürlük kendi biriminde bu işlemleri yaptıktan sonra şubelerden gelen mali tablolardaki veriler ile genel müdürlük verilerini bir araya getirerek, bankanın bir bütün olarak, bilançosunu ve kar/zarar tablosunu hazırlar.⁴³

Muhasebe işlemleri ve finansal raporlamanın yapılması dışında, dönem içinde kullanılan ve gelecek dönemde kullanılacak olan defterlerin de tasdik işlemleri vardır. Bu işlemlerde dönem sonu işlemlerini tamamlayıcı nitelikte yapılması zorunlu işlemlerdir.

Yeni yılda kullanılacak kanuni defterlerin tasdik işlemleri; yeni yılda kullanılacak kanuni ve yardımcı defterlerin mahallin Ticaret siciline beyanname ile 31 Aralık tarihinden önce bildirilmesi gerekmektedir.

⁴² Yılmaz Benligiray, Kerim Banar, **Banka ve Sigorta Muhasebesi**, 2004, s.185

⁴³ M. Serdar Atay, **Banka İşlemleri ve Muhasebesi**, Ankara: Asil Yayın Dağıtım, 2008, s.95.

Yeni yılda kullanılacak kanuni defterler; Yevmiye Defteri, Envanter Defteri, Defter-i Kebir, Damga Vergisi Defteri, bu defterlerin tasdik işlemleri Vergi usul kanunu 221. maddesine göre Aralık ayı sonuna kadar yaptırılır.

Kanuni defterlerin yeni yılda da kullanılmaya devam edilecek olan defterlere ise yeni yılın Ocak ayı sonuna kadar yenileme tasdiki yaptırılır.

Kanuni defterlerden yevmiye defterinin kapanış tasdiki Türk Ticaret Kanunu 70. maddesine göre ise yeni yılda Ocak ayı sonuna kadar yaptırılmalıdır. Envanter defterinin kapanış tasdiki yeni yılda Mart ayı sonuna kadar yaptırılabilir.⁴⁴

4.1. REESKONT İŞLEMLERİ

Reeskont sözcüğü bankacılık sektöründe farklı iki işlem için kullanılmaktadır.

Birincisi, bankalarca daha önce iskonto edilmiş, ülkemizde kullanılan ifadeyle kırdırılmış bir senedin Merkez Bankası'na ikinci defa iskonto ettirilmesidir. Merkez Bankası tarafından belirlenen bir reeskont üzerinden bu işlemi yaparlar ve böylece bankalar kendileri için gerekli olan kaynağı sağlamış olurlar. Bu anlamıyla reeskont, makro anlamda parasal tabanı etkileyerek para arzını arttırması yada azaltmasıyla ekonomiyi etkileyen bir kavram olarak tanımlanır. Ancak birinci anlamıyla reeskont, iktisat biliminin inceleme alanında yer aldığından dolayı diğer anlamı muhasebe açısından bizi ilgilendiren kısmıdır.

İkincisi ise, tahakkuku yapılmayan ancak, dönem kar ve zararını etkileyen kalemlerin tespitinin yapılarak ilgili gelir ve gider hesaplarına dahil edilmesi veya önceden tahakkuku yapılan kar ve zararı ilgilendiren rakamlardan gelecek dönemlere isabet eden miktarların belirlenecek gelir veya gider hesaplarından tenzil edilmesi için yapılan muhasebe işlemleridir. Bu tanıma göre reeskont işlemi geçici mahiyette olup, kesin özellik arz eden tahakkuk işlemi ile karıştırılmamalıdır.

⁴⁴ Şendoğdu, a.g.e., s.162.

İçinde bulunulan dönemde kesinleşmiş gelir ve giderlerin ilgili hesaplarına aktarılmasına tahakkuk, tahakkuku yapılmayıp içinde bulunulan döneme isabet eden gelir ve giderin hesaplara yansıtılması işlemine reeskont denir.⁴⁵ Kar yada zararın belli bir tarih itibariyle gerçeğe en yakın bir şekilde bulunması için gelir ve gider hesaplarına girmesi veya çıkarılması gereken tutarların hesaplanması ve kayıtlara aktarılması işlemidir. Reeskont işlemleri dönem sonlarında yapılır ve takip eden dönemin ilk günü bu kayıtlar iptal edilir.⁴⁶

Daha önceki değerlendirme yöntemleri bölümünde de bahsedildiği üzere; Reeskont işlemleri, bir işletmenin belirli bir tarihteki borç-alacak ve kar-zarar durumunun doğru olarak tespit edilebilmesi için borç-alacak ve gelir-gider hesapları bakiyelerinin bilanço tarihindeki rakamlara ulaştırılmasını sağlayan kayıtlar olması münasebetiyle, işletmenin mali tabloları ve karlılığı üzerinde doğrudan bir etkiye sahiptir. Bu nedenle reeskont işlemleri yapılırken büyük hassasiyet gösterilmeli ve hatalı kayıtlara sebebiyet verilmemelidir. Reeskont işlemlerini aşağıda belirtilen dört ana grup altında toplayabiliriz:⁴⁷

1- Dönem itibariyle hak edilmiş olduğu halde hesaplara girmeyen gelirlerin hesaplara alınması; Krediler, Menkul Değerler, Zorunlu Karşılıklar, Bankalar arası para piyasası işlemleri vb.

2- Dönemle ilgili olduğu halde hesaplara girmeyen giderlerin hesaplara alınması; Mevduat, Alınan Krediler, Çıkarılan Menkul Kıymetler, Bankalar arası para piyasası işlemleri vb.

3- Gelecek dönemlere ait olduğu halde hesaplara girmiş olan gelirlerin hesaplardan çıkarılması; İskonto iştirah senetleri, Teminat Mektubu komisyonları vb.

⁴⁵ T.C. Ziraat Bankası, a.g.e., s. 27.

⁴⁶ Mustafa Uçar, **Banka Muhasebesi**, İstanbul: Beta Yayınları, 1999. s. 279.

⁴⁷ T.C. Ziraat Bankası, a.g.e., s.27

4- Gelecek dönemlere ait olduğu halde hesaplara girmiş olan giderlerin hesaplardan çıkarılması; Peşin ödenmiş kiralar, sigorta masrafları vb.

Yukarıda belirtilen işlemlerden, 1. ve 3. maddeler banka gelirlerini ilgilendiren işlemler iken, 2. ve 4. maddeler de banka giderleri ilgilendiren reeskont işlemleridir.

Reeskont işlemlerinde dikkat edilmesi gereken noktalar aşağıda gösterilmiştir.⁴⁸

- Kredi ve Mevduatlara dönem sonunda faiz tahakkuku yapılmış ise, o dönem sonu itibariyle ayrıca gelir veya gider reeskontu hesaplaması yapılmaz.
- Gelir ve gider reeskontu hesaplamalarında baz alınacak tarih, dönem başı yani 1 Ocak tarihi, hesabın açılış tarihi veya hesabın son faiz tahakkuk tarihidir.
- Reeskont işlemlerinde ait gelir ve gider kalemlerine vergi tahakkuku yapılmayacak ve fon kesintisine tabi tutulmayacaktır.
- Günlük yapılan reeskont işlemleri ertesi iş günü iptal edilirken, yıl sonu reeskont işlemleri iptal edilmezler.

Dönem sonunda yapılan reeskont işlemlerini başlıca iki başlık altında inceleyebiliriz. Bunlardan birincisi Gelir Reeskontları(Kredi) ikincisi ise Gider Reeskontları(Mevduat) olarak adlandırılabilir.

4.1.1. Gelir Reeskontları

Bankalar gelir kalemi krediler olduğu için Gelir Reeskontlarına aynı zamanda Kredi Reeskontları da denebilir.

Dönem sonu itibariyle kredinin vadesi dolmadığı halde, elde edilecek faiz gelirinin içindeki döneme denk gelen tutarının hesaplanarak, ilgili faiz geliri hesabı karşılığında “tahakkuk ettirilmesi ve reeskont yapılması” işlemidir. Kredilere yapılan faiz

⁴⁸ T.C. Ziraat Bankası, a.g.e., s.28

tahakkuklarını reeskont hesapları altında izlemek yerine “faiz tahakkukları” başlığı altında incelemek daha uygun olacaktır. Onun için bu başlık altında diğer reeskontları inceleyeceğiz.

Bankalardan alınan faizlerin reeskontunda,

_____ / _____

222 DİĞER FAİZ VE GELİR REESKONTLARI

22299 Diğer

570 BANKALARDAN ALINAN FAİZ

570 010 Vadesiz Hesaplardan

570 020 Vadesiz Hesaplardan

_____ / _____

Menkul değerler cüzdanı ile kanuni yedekler karşılığı kıymetlerde yer alan değerlerin ve T.C. Merkez Bankası nezdinde tutulan Mevduat Munzam karşılıklarının faiz reeskontlarında,

_____ / _____

222 DİĞER FAİZ VE GELİR REESKONTLARI

222 01 Menkul Değerler Faiz Reesk.

222 05 Mevd. Munz. Karş. Faiz Reesk.

560 MEVDUAT MUNZAM KARŞ. ALINAN FAİZ

580 MENKUL DEĞERLERDEN ALINAN FAİZ

_____ / _____

kayıtları yapılır.

4.1.2. Gider Reeskontları

Mevduatlar, bankaların pasif kalemini oluşturduğu için Gider Reeskontlarına aynı zamanda Mevduat Reeskontları da denebilir.

Dönem sonu itibariyle ilgili döneme ait bölümünün hesaplanması o dönemin gerçek gelir ve giderinin bulunması için gereklidir. Dolayısı ile bu tip giderler reeskonta tabi tutulmaktadır. Aynı şekilde gelirler için esas olarak mevduata verilen faizler de reeskont işlemine tabi tutulmaktadır. Vade bitiminde, vadeli hesaplara ödenen faizlerden Menkul Sermaye İradı Gelir Vergisi kesilir.⁴⁹

Mevduat, Döviz tevdiatı, T.C. Merkez Bankası Kredileri ve diğer bankalardan sağlanan krediler ile benzeri pasif hesapların ay sonlarında tahakkuk ettirilmemiş faiz ve diğer masraflarının;⁵⁰

- Sarfiyatı yapılmakla beraber, bedelleri ay sonu itibariyle ödenmemiş elektrik, su, havagazı, telefon, telgraf, internet vb. masrafların,
- Ay sonu itibariyle tahakkuk ettirilmemiş gelirlerin bankaca ödenecek gider vergilerinin,
- Amortisman tabi iktisadi kıymetlerin ay sonuna göre tespit edilen amortisman tutarının,
- Ödemesi peşin yapılmış giderlerin ay sonuna göre tespit edilen tutarlarının ilgili oldukları gider hesaplarına intikal ettirilmesidir.

Gider Reeskontlarının Bulunmasında: Vadesiz mevduat ve vadesiz döviz tevdiat hesaplarında faiz tahakkuku yıl sonlarında yapıldığında Aralık ayı sonunda reeskont yapılmaz.

⁴⁹ Altuğ, a.g.e., s.265.

⁵⁰ Uçar, a.g.e., s.279.

- Diğer aylarda ortalama vadesiz mevduat, vadeli mevduat ve Vadeli Döviz tevdiat hesaplarında hesap açıldığı veya yenilendiği tarihten reeskontu yapılan ve ay sonuna kadar geçen süre,
- T.C. Merkez Bankası ve diğer bankalardan sağlanan kredilerin son faiz tahakkuk tarihinden ay sonuna göre tespit edilen aidatları,
- Telefon, telgraf, internet masraflarının servis sağlayıcı idarelerinden(PTT, Türk Telekom vb.) öğrenilecek bedelleri veya son üç aylık masraf ortalaması,
- Bankalardan alınan faizlerde olduğu gibi tahakkuk ettirilmemiş gelirlerin bankaca ödenecek gider vergileri için reeskont suretiyle tespit edilen gelir tutarına gider vergisi oranının uygulanması ile tespit olunan tutar,
- Amortisman işlemi yıl sonlarında yapıldığından Aralık ayı sonunda reeskont yapılmaz. Diğer aylarda reeskontu yapılacak ayın yıl içindeki sırasının 12'ye bölümünün amortisman tutarıyla çarpımı neticesi belirlenen tutar,
- Peşin ödemelerde reeskontu yapılan ay sonuna tekabül eden tutar, esas alınır.⁵¹

Belli durumlarda aşağıdaki muhasebeleştirilir:

⁵¹ Uçar, a.g.e., s.280.

T.C. Merkez Bankası ve diğer bankalardan sağlanan kredilerin faiz reeskontunda,

_____ / _____

620 TCMB KREDİLERİNE VERİLEN FAİZ

622 YURT İÇİNDEN KULLANILAN KREDİ VE FAİZLER

622 00 Yurt içindeki bankalardan kullanılan krediler

360 FAİZ VE GİDER REESKONTLARI

360 001 Kullanılan Kredi Faiz Reeskontları

_____ / _____

Telefon, telgraf, internet, elektrik, su ve havagazi masraflarının reeskontunda,

_____ / _____

880 DİĞER İŞLETME GİDERLERİ

880 040 Isıtma giderleri

880 041 Aydınlatma giderleri

880 042 Su giderleri

880 051 Telgraf giderleri

880 052 Telefon

360 FAİZ VE GİDER REESKONTLARI

360 03 Diğer faiz ve gider reeskontları

_____ / _____

Yurtiçi bankalardan alınan faizler ile diğer gelirlerin bankaca ödenecek gider vergisi reeskontlarında,

_____ / _____

830 Vergi ve Harçlar

830 00 Banka ve Sigorta Muameleleri Vergisi

360 FAİZ VE GİDER REESKONTLARI

360 03 Diğer Faiz ve Gider Reeskontları

_____ / _____

Amortisman reeskontlarında,

_____ / _____

850 AMORTİSMAN GİDERİ

850 00 Menkul Amortismanı

850 02 İlk Tesis ve Taazzuv Giderleri Amort.

850 03 Özel Maliyet Bedeli Amort.

360 FAİZ VE GİDER REESKONTLARI

360 03 Diğer Faiz ve Gider Reeskontları

_____ / _____

Ödemesi peşin yapılmış kira bedelleri ile sigorta masraflarında,

_____ / _____

880 DİĞER İŞLETME GİDERLERİ

880 000 Ödenen Kiralar

880 001 Ardiye ve Depo Kiraları

880 031 Gayrimenkuller Sigorta Gid.

880 038 Kasa Sigortası Gid.

280 BORÇLU GEÇİCİ HESAPLAR

280 010 Kiralar

280 011 Sigorta Masrafları

_____ / _____

Örnek: Bir bankanın Haziran ayı elektrik faturası ay sonuna kadar bankaya gelmemiştir. Fakat bankanın gerçek gelir-gider durumunun belirlenmesi ve dönemsellik ilkesi gereği giderlerin kendi dönemleri içerisinde gösterilmesi gerekir. Fatura gelmediği için de banka bu gideri gerçek bir gider göstermek yerine reeskont yoluyla gider kaydetmelidir. Çünkü faturası gelmemiş ancak gerçekleşmiş bir giderdir.

Bu durumda bankanın Haziran ayında kullandığı tahmini elektrik giderini hesaplamak için, Mayıs ayına ait son okuma tarihindeki kw/saat rakamı ile Haziran sonu itibarıyla elektrik saatinde yazan kw/saat rakamı arasındaki fark alınır, böylece Haziran ayında kullanılan fiili kw miktarı elde edilir. Son gelen faturadaki birim fiyat ile fiili kw tutarı çarpılarak ilgili ayın elektrik gideri bulunmuş olur.

Bankanın muhasebe departmanı tarafından elektrik saati okunmuş ve bir önceki ayla karşılaştırılınca Haziran ayında 5000 kw/saat elektrik tüketiminde bulunduğu tespit edilmiştir. Önceki faturalardan elde edilen bilgiye göre kw/saat birim ücretinin 16 Kr

olduğu anlaşılmıştır. Bu bilgilerle Haziran ayı elektrik giderini bulmak için 500 kw/saat ile 16 Kr çarparız ve 800 TL buluruz. Haziran ayı son işgünü reeskont işlemleri kapsamında aşağıdaki muhasebe kaydı yapılır:

_____ / _____	
880 Diğer İşletme Giderleri	800
880 041 Isıtma, Aydınlatma ve Su Giderleri	
360 Faiz ve Gider Reeskontları	800
360 99901 Aydınlatma Giderleri	
_____ / _____	

1 Temmuz tarihinde Haziran ayında yapılan reeskont kaydının ters kayıtle iptali gerçekleştirilir:

_____ / _____	
360 Faiz ve Gider Reeskontları	800
360 99901 Aydınlatma Giderleri	
880 Diğer İşletme Giderleri	800
880 041 Isıtma, Aydınlatma ve Su Giderleri	
_____ / _____	

Reeskont işlemlerinde Aralık ayında yapılanlar için farklı bir durum söz konusudur. Aralık ayı sonunda karın tespit edilmesi için gider hesapları kapatılarak Kar/Zarar hesabına aktarılır. Bu nedenle gider hesaplarına yönelik reeskont işlemleri yeni yıla aktarılamaz. Gider hesaplarına ilk kayıt her zaman borç tarafından olacağı için ilk kayıt alacak tarafından alışamayacaktır. Bunun sonucunda dönem başında reeskontun iptali yapılamayacaktır.

Yukarıdaki örnekte 800 TL'lik gider reeskontu yapılmıştır. Eğer bu reeskont Aralık ayı sonunda yapılıyorsa, 1 Ocak tarihinde 880 041 hesabında bakiye kalmayacak ve iptal işlemi bu hesabın ters bakiye vermesine neden olacaktır.

Yıl başında, Aralık ayına ilişkin elektrik faturası geldiğinde üç farklı durum ortaya çıkar. Yevmiye kaydı faturanın son ödeme tarihinde yapılır. Bu üç durum için reeskont iptali aşağıdaki şekillerde olur:

1) Gelen fatura tutarı, reeskont tutarına eşit olursa fatura bedeli Aydınlatma Giderleri reeskont hesabından ödenir. Gelen faturanın 800 TL kabul edersek;

_____ / _____	
360 Faiz ve Gider Reeskontları	800
360 99901 Aydınlatma Giderleri	
010 Kasa	800
_____ / _____	

2) Gelen fatura tutarı, reeskont tutarından fazla olursa, fazla olan kısım geçmiş yıla ait bir gider olacak şekilde gider kaydedilir. Reeskont tutarı 800 TL iken, fatura bedelinin 1000 TL olduğunu varsayarsak;

_____ / _____	
360 Faiz ve Gider Reeskontları	800
360 99901 Aydınlatma Giderleri	
010 Kasa	800
_____ / _____	
882 Diğer Gider ve Zararlar	
882 0733 Geçmiş Yıllar Isıtma-Aydınlatma	
-Su Giderleri	200
010 Kasa	200
_____ / _____	

3) Gelen fatura tutarı, reeskont tutarından az ise bu durumda eksik olan kısım geçmiş yıla ait bir gelir olarak kabul edilir. Reeskont tutarı 800 TL iken, fatura bedelinin 750 TL olduğunu varsayarsak;

_____ / _____	
360 Faiz ve Gider Reeskontları	800
360 99901 Aydınlatma Giderleri	
010 Kasa	800
_____ / _____	
_____ / _____	
360 Faiz ve Gider Reeskontları	50
360 99901 Aydınlatma Giderleri	
790 Diğer Faiz Dışı Gelirler	
790 079 Geçmiş Yıllar Giderlerine	
Ait Tahsilat	50
_____ / _____	

Örnek:⁵² Belediye İlan ve Reklam Vergisi için yıllık 12 TL'yi Ocak ayında yatırdığımızı varsayarsak, her aya denk gelen gider tutarını reeskonta tabi tutmamız gerekir. Bunun nedeni, her ay sonu itibariyle katlanılan gerçek gider yükünü bulabilmektir. Aşağıda bu duruma ilişkin sadece Ocak ve Şubat ayı başındaki muhasebe kayıtlarına örnek olarak yer verilmiştir.

Ocak ayında bir yıllık vergi borcu peşin olarak yatırılır. Muhasebe kaydı aşağıdaki gibidir;

⁵² Türkiye İş Bankası, a.g.e., s.165.

830 Vergi, Resim, Harçlar ve Fonlar	12
830 030 Belediye İlan ve Reklam Vergisi	
010 Kasa	12

Ocak ayı sonuna geldiğimizde peşin olarak yatırdığımız verginin Ocak ayına ait bölümü yani 1 TL'lik kısmı gerçekleşmiş olacağından reeskont kayıtları üzerinden geriye kalan 11 aylık tutarı reeskonta tabi tutmamız gerekir.

222 Diğer Faiz ve Gelir Reeskontları	11
222 99920 Belediye İlan ve Reklam Vergisi	
830 Vergi, Resim, Harçlar ve Fonlar	
830 030 Belediye İlan ve Reklam Vergisi	11

Yukarıdaki reeskont kaydı Şubat ayının ilk işgünü ters kayıtla iptal edilir.

830 Vergi, Resim, Harçlar ve Fonlar	11
830 030 Belediye İlan ve Reklam Vergisi	
222 Diğer Faiz ve Gelir Reeskontları	
222 99920 Belediye İlan ve Reklam Vergisi	11

4.1.3. Otomatik Yapılan Reeskont İşlemleri

Türk Parası veya Yabancı Para kredi hesaplarından alınan faiz ve komisyonların, mevduat hesaplarına ödenen faizlerin ve kullanılan kredilere ödenen faizlerin reeskont işlemleri sistem tarafından her gün otomatik olarak yapılır ve takip eden ilk işgünü yine sistem tarafından iptal edilir. Menkullerin amortisman tutarlarının reeskont işlemleri, sistem tarafından her ayın sonu günü otomatik olarak gerçekleştirilir ve izleyen ayın ilk iş günü iptal edilir.⁵³

4.1.4. Şubeler Tarafından Yapılan Reeskont İşlemleri

İşletme giderleri ile vergi ve harçlara ilişkin reeskont kayıtları şubeler tarafından aylık olarak takip edilirler. İşletme giderlerine örnek olarak ısıtma, aydınlatma, su ve haberleşme giderleri, sigorta giderleri ve aidatlar; vergi ve harçlara da Belediye İlan ve Reklam Vergisi, Motorlu Taşıtlar Vergisi, Çevre Temizlik Vergisi gösterilebilir. Her ayın sonu işgünü itibariyle reeskonta tabi tutulan tutarlar, izleyen ayın ilk işgünü iptal edilirler. Ayrıca, personele kullandırılan kredilerden alınan faizlere ilişkin reeskont kayıtları da şubeler tarafından her ayın son işgünü tesis edilir ve izleyen ayın ilk işgünü iptal edilir.

Şubelerde manuel olarak izlenen kredi ve mevduat hesaplarının ve 7 Eylül 2001 tarihli 3762 sayılı Sirküler Mektup ekinde yer alan hesapların mevcut bulunması durumunda; söz konusu hesaplara ilişkin reeskont tutarlarının şubelerce hesaplanarak her gün sabah saat 10:00'a kadar muhasebe kayıtlarının yapılması gerekmektedir. Reeskont kayıtlarının ertesi gün ters kayıtla iptal edilmesi ve kümülatif olarak yeni reeskont kaydının tesis edilmesi gerekmektedir. Zorunluluk karşılıkların alınan faizlerin ve Banka gayrimenkullerinin amortisman ve Emlak Vergisi tutarlarının reeskont işlemleri, Genel Müdürlük tarafından her ayın son işgünü gerçekleştirilir ve izleyen ayın ilk işgünü iptal edilir.⁵⁴

⁵³ Türkiye İş Bankası, a.g.e., s.161

⁵⁴ Türkiye İş Bankası, a.g.e., s.162

4.2. FAİZ TAHAKKUKLARI

Bankaların faaliyet sonuçlarını analiz edebilmek için kar ve zarar durumlarını tespit etmek gerekir. Bunun için muhasebe içi envanter işlemleri ile bir dönem boyunca etkin çalışılıp çalışılmadığı anlaşılır. Faiz tahakkukları başlığı altında Kredi ve Mevduat Faiz Tahakkukları konusu reeskont işlemleri kapsamında da incelenebilirdi. Ancak faiz tahakkuku, bankaların asıl faaliyet konusu olan kredi ve mevduatları(borç-alacak) doğrudan etkiler. Ticari işletmelerde de borç-alacak durumları dönem sonlarındaki değerine getirilir. Fakat ticari işletmelerin asıl konusu bankalar gibi mevduat toplamak ve kredi vermek olmadığı için bu işlemler banka muhasebesindeki gibi büyük ölçekte olmayacaktır. Bu nedenden dolayı Kredi ve Mevduat Faiz Tahakkuklarını bu başlık altında incelemek daha uygun olacaktır.

Burada ayrılan nokta Şubeler Cari Hesabı'na yapılan faiz tahakkukudur. Bankaların çok sayıda şubesi olması ve bu şubelerin birbirlerinin kaynaklarını kullanması nedeniyle; bu kaynak kullanımının bedeli olarak faiz tahakkuk ettirmek gerekecektir. Bunun için dönem sonlarında faiz tahakkukları yapılarak şubeler arasındaki ilişkiler düzenlenecektir. Yıl sonunda bir şubenin diğer şubenin kaynağını kullanması nedeniyle gideri artarken, kaynak sağlayan şubenin geliri artacaktır. Ancak şubelerin, genel müdürlükte mali tablolarının konsolide edilmesi ile herhangi bir gelir-gider farkı olmayacak; bu fark sıfırlanacaktır. Çünkü banka şubeleri ile bir bütündür.

4.2.1. Kredi Faiz Tahakkuku

Kredilere kural olarak üç yada bir (31 Mart, 30 Haziran, 30 Eylül, 31 Aralık) faiz, komisyon, Banka ve Sigorta Muameleleri Vergisi(BSMV) tahakkuk ettirilir. Dönem sonlarında sistem tarafından hesaplanan faiz, komisyon ve BSMV tutarları müşterinin kredi limitinin müsait olmaması halinde krediler hesabına borç kaydedilir. Müşteri bu tutarları

nakden öder. Vade sonu ara dönemlere rastladığı takdirde vade sonuna kadar faizi tahakkuk ettirilerek hesap kapatılır.⁵⁵

Kredilerde faiz tahakkuku ve reeskont, kısa, orta ve uzun vadeli kredilerin ay sonlarında tahakkuk ettirilmemiş faiz ve komisyonlarının, bankalardaki mevduatların ay sonlarında tahakkuk ettirilmemiş faizlerinin, menkul değerler cüzdanı, Kanuni yedekler karşılığı kıymetler ile T.C. Merkez Bankası nezdinde tesis edilen Mevduat Munzam Karşılıklarının ay sonlarına göre tahakkuk ettirilmemiş faizlerinin, ilgili oldukları gelir hesaplarına intikal ettirilmesi ile iskonto, iştirak gibi işlemler ile ilgili olarak tahakkuk ettirilmemiş faiz ve komisyonların ilgili oldukları gelir hesaplarından çıkarılması işlemidir.⁵⁶

Kredilerin, dönem karını ilgilendirdiği halde; Henüz tahsil edilmemiş faizleri, komisyon ve diğer gelirleri tahakkuk yöntemiyle,

Dönem sonları itibariyle tahakkuk dönemi gelmemiş krediler için o dönemi ilgilendiren faizleri, komisyon ve diğer gelirleri o dönemin gelirinde geçici olarak gösterebilmek amacıyla reeskont yöntemiyle hesaplanır.⁵⁷

Eğer kredilere dönem sonunda faiz tahakkuku yapılırsa tekrardan reeskont ayrılmasına gerek kalmaz.

Dönem sonlarında tahakkuk ettirilen faizler, komisyon ve BSMV 220 Kredi Faiz ve Gelir Tahakkukları ve Reeskontları hesabına borç kaydedilirken aşağıdaki hesaplara alacak kaydedilir:⁵⁸

⁵⁵ Türkiye İş Bankası, **Türk Lirası İşlemler**, İstanbul: Türkiye İş Bankası,2006, s.100.

⁵⁶ Uçar, a.g.e., s.284.

⁵⁷ Türkiye İş Bankası, **Muhasebe**, s.110.

⁵⁸ Türkiye İş Bankası, **Türk Lirası İşlemler**, s.100.

İşlem	Ana Hesap	Alt Hesap
Faiz Alınması	514 Kısa Vadeli Diğer Kredilerden Alınan Faizler-TP	İlgili alt hesap
Komisyon Alınması	714 Kısa Vadeli Diğer Kredilerden Alınan Ücret Komisyonları-TP	İlgili alt hesap
BSMV Alınması	380 Ödenecek Vergi, Resim, Harç ve Primler-TP	380 005 BSMV

Örnek:⁵⁹ ABC işletmesine 100.000 TL senet karşılığı kısa vadeli bir kredi verilmiştir. Üç aylık dönem sonundaki (92 gün) faiz gelirini ve kesintilerini hesaplayıp muhasebe kaydını yapınız.

Kısa vadeli faiz oranı: %90

Komisyon: adat üzerinden yıllık %2

Kaynak Kullanım Destekleme Fonu: FaizX%3

Banka Ve Sigorta Muamele Vergisi: Faiz+Komisyonun %5'i.

Adat= AnaparaXGün/100=100.000x92/100=92.000

Sabit Çarpan= 90/365= 0.25

Faiz tutarı= 92.000x0.25=23.000

Komisyon=92.000x%2/4=460

KKDF= 23.000x0.03=690

Banka ve Sigorta Muamele Vergisi= 57

⁵⁹ Altuğ, a.g.e., s.215.

_____ / _____	
118 KISA VADELİ TEMİNATLI	
DİĞER KREDİLER	24.207
514 KISA VADELİ KREDİLERDEN	
ALINAN FAİZLER	23.000
714 KISA VADELİ DİĞER KREDİ.	
ALINAN ÜCRET VE KOMİSYONLAR	460
380 ÖDENECEK VERGİ,RESİM, HARÇ	
VE PRİMLER.- BSMV	57
390 MUHTELİF BORÇLAR – KKDF	690
_____ / _____	

Kredilerde vadeye kadar geçen sürede faizin hesaplanması ve gelir hesaplarına aktarılması gerekir. Gerçekleşen ancak tahsil edilmeyen yani tahakkuk eden faiz gelirleri dönem sonunda gelir hesabına dahil edilir.

Türk parası kısa, orta ve uzun vadeli kredilerin faiz ve komisyonlarının dönem sonu faiz tahakkuk ve reeskontlarında aşağıdaki kayıt yapılır:

_____ / _____	
220 KREDİ FAİZ VE GELİR TAHAKKUKLARI	
VE REESKONTLARI	
220 00 Faiz Tahakkukları	
220 01 Faiz Reeskontları	
220 03 Kredi Komisyon ve Diğ. Gel. Ve Reeskontları	

514 KISA VADELİ DİĞER KRD. ALINAN FAİZLER

532 ORTA VE UZUN VAD. DİĞER

YATIRIM KREDİLERİNDEN ALINAN FAİZLER

550 KAYNAK KULLANIMI DESTEKLEME

FONUNDAN ALINAN PRİMLER

714 KISA VADELİ DİĞ. KRD. ALINAN ÜCRET VE KOMİSYONLAR

732 ORTA VE UZUN VAD. DİĞER YATIRIM

KRD. ALINAN ÜCRET VE KOMİSYONLAR

_____ / _____

Örnek: ⁶⁰ İlgili ay için 5.000 TL'lik kredi faizi tahakkuk etmiş fakat tahsil edilmemiş olduğu varsayılınsın;

Faiz tahakkuku için,

_____ / _____

220 KREDİ FAİZ VE GELİR TAHAKKUKLARI

VE REESKONTLARI

220 00 Faiz Tahakkukları

50.000

514 KISA VADELİ DİĞER KREDİLERDEN

ALINAN FAİZLER

50.000

_____ / _____

Yıllık 1.200 TL komisyon belirlenmiş ise, ilgili döneme ait pay için reeskont yapılır. $12.000/12=1.000$ TL için yapılacak kayıt:

⁶⁰ Altuğ. Ag.e. s.267

_____ / _____

220 KREDİ FAİZ VE GELİR TAHAKKUKLARI

VE REESKONTLARI

220 03 Kredi Komisyon ve Diğ. Gel. Ve Reeskontları 1.000

714 KISA VADELİ DİĞER KREDİLERDEN

ALINAN ÜCRET VE KOMİSYONLAR 1.000

_____ / _____

Kredi faizleri için dönem sonunda reeskont işlemi yapıldığında; vade sonuna kadar işleyecek olan faizden o dönemi ilgilendiren faiz hesaplanır. Dönem sonunda bulunan değeri 8.000TL olarak hesaplırsak aşağıdaki kayıt yapılır:

_____ / _____

220 KREDİ FAİZ VE GELİR TAHAKKUKLARI

VE REESKONTLARI

220 01 Faiz Reeskontları 8.000

514 KISA VADELİ DİĞER KREDİLERDEN

ALINAN FAİZLER 8.000

_____ / _____

Yabancı para kısa, orta ve uzun vadeli kredilerin faiz ve komisyonlarının tahakkuk ve reeskontlarında yapılacak yevmiye kaydı,

_____ / _____

221 KREDİ FAİZ VE GELİR TAHAKKUKLARI

VE REESKONTLARI

221 00 Faiz Tahakkukları

221 01 Faiz Reeskontları

221 03 Kredi Komisyon ve Diğ. Gel. Ve Reeskontları

511 KISA VADELİ İHRACAT KRD. ALINAN FAİZLER

531 ORTA VE UZUN VAD. İHRACAT

YATIRIM KREDİLERİNDEN ALINAN FAİZLER

711 KISA VADELİ İHR. KRD. ALINAN ÜCRET VE KOMİSYONLAR

731 ORTA VE UZUN VAD. İHR. YATIRIM

KRD. ALINAN ÜCRET VE KOMİSYONLAR

_____ / _____

Örnek: 18.12.2010 tarihinde başlayan 1.850.000 Amerikan Doları(\$) tutarındaki %80 faiz üzerinden 31.12.2010 tarihindeki faiz reeskontunu bulunuz. Dönem sonundaki kur; 1\$=1.5TL

Hesaplanan faiz tutarı; $1.850.000 \times \%80 \times 13/36000 = 534\$$, $534\$ \times 1.5TL = 800TL$

_____ / _____	
221 KREDİ FAİZ VE GELİR TAHAKKUKLARI VE REESKONTLARI	
221 01 Faiz Reeskontları	534
295 DÖVİZ VAZİYETİ \$. 534	534
_____ / _____	
_____ / _____	
294 Döviz Alım Satım	800
515 Kısa Vadeli Diğer Kredilerden Alınan Faiz.	800
_____ / _____	

Yıl sonu yapılan reeskont kayıtları ertesi işgünü iptal edilmez.

4.2.2. Mevduat Faiz Tahakkuku

Vadeli hesaplara vade sonunda, vadesiz hesaplara her yılsonunda faiz tahakkuk ettirilir. Tahakkuk ettirilen faizler ilgili mevduat hesabına alacak, ait olduğu yardımcı hesap durumuna göre “Türk Lirası Mevduata Verilen Faizler” hesabına borç kaydedilmektedir. Vadeli mevduat hesaplarına ise vade sonunda faiz tahakkuk ettirilir. Faiz, günlük faiz kuralına göre hesaplanır. Faiz hesabına esas alına gün sayısına Valör tarihi dahil edilir. Valör tarihi, paranın yatırıldığı, yani hesabın açıldığı tarihten bir gün sonraki gündür.⁶¹

Gelir Vergisi Kanunu, madde 75’e göre faiz kazançları Menkul Sermaye İradı olarak değerlendirilip vergiye tabidir.

⁶¹ Altuğ, a.g.e., s.186.

4.2.2.1. Vadesiz Hesaplarda Faizin Hesaplanması

Vadesiz mevduat hesaplarına tahakkuk ettirilen faizler, hesaplara alacak kaydedilir. Vadesiz hesaplarda faizler; yılsonlarında ve hesabın kapanış tarihinde hesaplanır.

Vadesiz mevduat için bankalar genelde %1 faiz oranı uygulamaktadır. Ancak faiz oranı hesap sahipleriyle anlaşarak farklılaştırılabilir; hatta faizsiz olarak açılması da söz konusudur. Vadesiz hesaplara tahakkuk ettirilen faizlerin tamamı üzerinden %15 oranında Menkul Sermaye İradı Gelir Vergisi(MSİGV) kesintisi yapılır. Bu kesintiden sonra kalan faiz tutarı müşteriye ödenir. Faiz hesaplamada aşağıdaki formül kullanılır:

$$\text{Faiz} = \text{Anapara} \times \text{Faiz oranı} \times \text{Gün sayısı} / 36500$$

Yıl sonlarında faiz hesaplanması: Yukarıda bahsettiğimiz gibi, vadesiz hesaplarda faiz hesap kapatılırken ve yılsonlarında hesaplanır. Ancak dönem sonu işlemleri kapsamında sadece yılsonu faiz hesaplamasına değineceğiz.

Yıl içinde işlem gören hesaplara 31 Aralık tarihinde faiz tahakkuk ettirilir. Hesaplara tahakkuk ettirilen faizler hesaplara kaydedilir. Vadesiz mevduat hesabına yıl sonunda tahakkuk ettirilen faizler için aşağıdaki kayıt yapılır;

_____ / _____

608 TÜRK LİRASI VEDUATA VERİLEN FAİZLER

(Yurtdışında yerleşik kişi ve kuruluşlar)

610 TÜRK LİRASI MEVDUATA VERİLEN FAİZLER

(Yurtiçinde yerleşik kişi ve kuruluşlar)

300 MEVDUAT HESABI - VADESİZ

_____ / _____

_____ / _____

300 MEVDUAT HESABI - VADESİZ

380 ÖDENECEK VERGİ,RESİM HARÇ.

3800020 TL Mevduat Hesap Alınan MSİGV

_____ / _____

4.2.2.2. Vadeli Hesaplarda Faizin Hesaplanması

Vadeli hesaplarda faiz vade sonlarında tahakkuk ettirilir. Ayrıca açılış tarihi ile kapanış tarihi arasında yılsonu bulunduğu durumlarda ve hesabın kapanış tarihinden önce kapatılması halinde faiz tahakkuku yapılır. Fakat burada da dönem sonu işlemleri kapsamında yılsonlarında/dönem sonlarında vadeli mevduat hesapları için yapılan faiz tahakkukuna değineceğiz.

Vadeli mevduat hesabı açıldıktan sonra vade bitim tarihi beklenmeden kapatılırsa, vadeli mevduat faizi yerine vadesiz mevduat hesabı faiz oranı uygulanır. Faiz hesabına esas alınan gün sayısına paranın yatırıldığı günü takip eden gün dahildir; ancak vadenin son günü dahil değildir. Vadeli hesaplar, vade sonunda kapatılmazsa faizli bakiye üzerinden devam ettirilir.⁶²

Hesap Açılış Tarihi	Vade	Valör Tarihi	Vade Bitim Tarihi
24 Mart 2011 Cuma	6 Ay	27 Mart 2011 Pazartesi	27 Eylül 2011 Çarşamba
2 Ocak 2011 Pazartesi	1 Yıl	3 Ocak 2011 Salı	3 Ocak 2011 Çarşamba
22 Mart 2011 Çarşamba	1 Ay	23 Mart 2011 Perşembe	24 Nisan 2011 Pazartesi

Vade bitim tarihi, hafta sonu yada resmi tatile denk gelirse izleyen işgünü kabul edilir.

⁶² Türkiye İş Bankası, Türk Lirası İşlemler, s.78

Açılış ile kapanış tarihi arasında yıl sonu bulunan vadeli hesaplar: Vadeli mevduat faizlerinin yıl sonlarında ödenmesi mümkün değildir. Ancak açılış tarihi ile kapanış tarihi arasında yılsonu bulunan vadeli mevduat hesaplarının yılsonu itibariyle hak ettikleri faizler sistem tarafından hesaplanır. Bu işlem, yılsonlarında gerçekleştirilir. Bu faizler ilgili hesaba işlenmez ve MSİGV kesintisi yapılmaz. Böylece yılsonlarında hesaplanan faizler, sonuç hesaplarına geçmekle birlikte mevduat hesaplarına yansıtılmamış, yani nakden veya hesaben ödenmemiş olur. Yılsonunda herhangi bir MSİGV kesintisi yapılmadığından söz konusu vergi için herhangi bir muhasebe kaydı da gerçekleşmez.⁶³

Vadeli hesaplarda 31.12 tarihi geldiği zaman aşağıdaki kayıtlar yapılır:

Vadeli mevduat hesabında vade bitiminde ve 360 Faiz ve Gider Reeskontları hesabına atılmış faiz tutarı müşteri hesabına alacak kaydedilir.

_____ / _____

360 FAİZ VE GİDER REESKONTLARI

310 TASARRUF MEVDUATI – VADELİ

_____ / _____

Vadeli hesabın 31.12 tarihi ile vade sonu arasında hak ettiği faiz aşağıdaki gibi kaydedilir;

_____ / _____

608 TÜRK LİRASI VEDUATA VERİLEN FAİZLER

(Yurtdışında yerleşik kişi ve kuruluşlar)

610 TÜRK LİRASI MEVDUATA VERİLEN FAİZLER

(Yurtiçinde yerleşik kişi ve kuruluşlar)

310 MEVDUAT HESABI - VADELİ

_____ / _____

⁶³ Türkiye İş Bankası, Türk Lirası İşlemler, s.81

Müşteriye ödenen faiz üzerinden hesaplanan MSİGV kesintisi ise aşağıdaki şekilde kaydedilir;

_____ / _____

310 MEVDUAT HESABI – VADELİ

380 ÖDENECEK VERGİ,RESİM HARÇ.

3800020 TL Mevduat Hesap Alınan MSİGV

_____ / _____

Örnek:⁶⁴

24.11.2010 Perşembe günü 500 TL tutarında 6 ay vadeli bir hesap açılmıştır.(faiz oranı %2)

Valör: 25.11.2010 Cuma

Vade bitim tarihi: 25.5.2011 Perşembe

Hesabın açılış ile kapanış tarihi arasında yılsonu olduğu için yıl sonu işlemleri gerçekleştirilirken o ana kadar işlemiş faiz tutarı hesaplanır.

25.11-31.12 arasında 36 gün vardır.

Yılsonuna kadar hesaplanan faiz tutarı= $500 \times 36 \times 21 / 36500 = 10,35 \text{ TL}$

Bu tutar, vergi kesintisi yapılmadan 360 Faiz ve Gider Reeskontları hesabına aktarılır. Vade bitim tarihi geldiğinde, 360 nolu hesapta oluşan bakiye ve yılsonu ile vade bitim tarihi arasında hak edilen faiz tutarı, vergi kesintisi yapıldıktan sonra müşterinin hesabına alacak kaydedilir.

31.12-25.05 tarihleri arasında 145 gün vardır.

⁶⁴ Türkiye İş Bankası, **Türk Lirası İşlemler**, s.83

Bu sürede elde edilecek faiz tutarı= $500 \times 145 \times 21 / 36500 = 41,71 \text{ TL}$

Toplam brüt faiz= $10,35 + 41,71 = 52,06$

MSİGV= $52,06 \times \%15 = 7,80 \text{ TL}$

Net faiz= $52,06 - 7,80 = 44,26 \text{ TL}$

Dönem sonunda(31.12) sadece aşağıdaki hesap yapılır:

_____ / _____	
610 TÜRK LİRASI MEVDUATA VERİLEN FAİZLER	10,35
360 FAİZ VE GİDER REESKONTLARI	
360 00 Mevduat Faiz Reeskontları	10,35

_____ / _____

Aşağıdaki hesaplar ise vade bitiminde yapılır:

_____ / _____	
360 FAİZ VE GİDER REESKONTLARI	10,35
310 TASARRUF MEVDUATI – VADELİ	10,35

_____ / _____

_____ / _____

610 TÜRK LİRASI MEVDUATA VERİLEN FAİZLER	41,71
310 MEVDUAT HESABI – VADELİ	41,71

_____ / _____

_____ / _____

310 MEVDUAT HESABI – VADELİ 7,80

380 ÖDENECEK VERGİ,RESİM HARÇ.

3800020 TL Mevduat Hesap Alınan MSİGV 7,80

_____ / _____

Gerçek giderlerin dönem sonunda görülebilmesi için bütün mevduat hesaplarına, reeskont yolu ile faiz tahakkuku işlemi yapılır.⁶⁵ Vadesiz mevduat hesaplarına yıl sonunda faiz tahakkuku yapıldığı için tekrardan Aralık ayı sonunda reeskont yapılmaz.

Türk Lirası mevduat faizlerinin tahakkuk ve reeskontunda,

_____ / _____

610 TÜRK LİRASI MEVDUATA VERİLEN FAİZ

610 00 TASARRUF MEVDUATINA (Gerçek Kişiler)

610 000 Vadesiz

610 001 Bir ay vadeli

610 002 üç ay vadeli

610 003 Altı ay vadeli

610 004 Bir yıl vadeli

610 005 İki yıl vadeli

610 006 Üç yıl vadeli

610 007 Dört yıl vadeli

610 008 Beş yıl vadeli

610 10 DÖVİZE DÖNÜŞTÜRÜLEBİLİR TL MEVDUAT

⁶⁵ Altuğ, a.g.e., s.266.

610 100 Vadesiz
610 101 Vadeli
610 20 RESMÎ KURULUŞLAR MEVDUATI
610 200 Vadesiz
610 201 Bir ay vadeli
610 202 Üç ay vadeli
610 203 Altı ay vadeli
610 204 Bir yıl vadeli
610 21 TİCARİ KURULUŞLAR MEVDUATI
610 210 Vadesiz
610 211 Bir ay vadeli
610 22 DİĞER KURULUŞLAR MEVDUATI
610 220 Vadesiz
610 221 Bir ay vadeli
610 50 MEVDUAT SERTİFAKASI
610 500 Bir ay vadeli

360 FAİZ VE GİDER REESKONTLARI

360 00 Mevduat Faiz Reeskontları

_____ / _____

Örnek: 15.09.2010 tarihinde %60 faizle 3 aylık olarak 200.000 TL tasarruf mevduatına yatırılmıştır. 30.09.2010 tarihinde yapılacak reeskont ve vadesinde(15.12.2010) yapılacak faiz tahakkuk hesaplaması aşağıdaki şekilde olur:

15.09.2010 tarihinden 30.09.2010 tarihine kadar 15 gün geçmiştir.
 $200.000 \times 15 \times \%60 / 36500 = 50 \text{ TL}$, hesabı yapılarak reeskont tutarı bulunur;

_____ / _____

610 MEVDUATA VERİLEN FAİZ

610 003 Üç ay vadeli 50

360 FAİZ VE GİDER REESKONTLARI 50

_____ / _____

Bu kayıt ertesi işgünü iptal edilir. Ancak yıl sonu olsaydı iptal edilmeyecekti;

_____ / _____

360 FAİZ VE GİDER REESKONTLARI 50

610 MEVDUATA VERİLEN FAİZ

610 003 Üç ay vadeli 50

_____ / _____

Vadede hesabın açılmasından itibaren 91 gün geçmiştir. Bu durumda tahakkuk ettirilmesi gereken faiz tutarı, $200.000 \times 91 \times \%60 / 36500 = 300 \text{ TL}$ bulunur. Vadeli mevduat hesabı olduğu için vade sonunda faiz tahakkuk ettirildi. Eğer vadesiz hesap olsaydı yıl sonunda faiz tahakkuk ettirilecekti. Faiz tahakkuk kaydı;

_____ / _____

610 MEVDUATA VERİLEN FAZİLER 300

310 TASARRUF MEVDUATI – VADELİ 300

_____ / _____

Bu işlem tahakkuk işlemi olduğu için ertesi işgünü iptal edilmeyecek; ya müşteriye ödenecek ya da hesabı yenilecektir.

Yabancı para mevduat faizlerinin reeskontunda,

_____ / _____

611 YABANCI PARA MEVDUATA VERİLEN FAİZ

611 000 Vadesiz

611 001 Bir ay vadeli

611 002 üç ay vadeli

611 003 Altı ay vadeli

611 004 Bir yıl vadeli

361 FAİZ VE GİDER REESKONTLARI

361 00 Mevduat Faiz Reeskontları

_____ / _____

Örnek:⁶⁶ 12.10.2010 tarihinde kabul edilen yıllık %14 faizli bir ay vadeli 300.000\$'lık mevduat için 31.10.2010 tarihinde yapılacak reeskontun ve vadesinde (12.11.2010) yapılacak faiz tahakkukunun hesaplamaları ve muhasebe kayıtları aşağıdaki biçimde olmalıdır: (31.10.2010 tarihinde kur, 1\$=1.48TL, 12.11.2010 tarihinde kur 1\$=1.5TL'dir.)

31.10.2010 tarihinde reeskont edilecek faiz tutarı $300.000 \times 20 \times 14 / 36500 = 2.300\$$; 12.11.2010 tarihinde tahakkuk ettirilecek faiz tutarı $300.000 \times 31 \times 14 / 36500 = 3.567\$$ olacaktır. $2.300\$ \times 1.48 = 3.404\text{TL}$ ve $3.567\$ \times 1.5 = 5350\text{TL}$

Bu rakamlara göre yapılacak reeskont kayıtları aşağıdaki gibi yapılır;

⁶⁶ Şakar, a.g.e., s.102.

_____ / _____		
611 Y.P. MEVDUATA VERİLEN FAİZ		3.404
611 01 Bir ay vadeli		
294 DÖVİZ ALIM SATIM HESABI		
\$. 3.404		3.404
_____ / _____		
295 DÖVİZ VAZİYETİ		2.300
361 FAİZ VE GİDER REESKONTLARI		2.300
_____ / _____		
Ertesi işgünü kayıtlar ters çevrilir;		
_____ / _____		
294 DÖVİZ ALIM SATIM HESABI		
\$. 3.404		3.404
611 Y.P. MEVDUATA VERİLEN FAİZ		3.404
611 01 Bir ay vadeli		
_____ / _____		
_____ / _____		
361 FAİZ VE GİDER REESKONTLARI		2.300
295 DÖVİZ VAZİYETİ		2.300
_____ / _____		

Tahakkuk kayıtları;

_____ / _____	
611 Y.P. MEVDUATA VERİLEN FAİZ	5.350
611 01 Bir ay vadeli	
294 DÖVİZ ALIM SATIM HESABI	
\$. 5.350	5.350
_____ / _____	
295 DÖVİZ VAZİYETİ	3.567
311 Y.P. TASARRUF MEVDUATI – VADELİ	3.567
_____ / _____	

Yukarıdaki örnekte de bahsettiğimiz gibi, tahakkuk kayıtları reeskont kayıtları gibi ertesi işgünü iptal edilmezler.

4.2.3. Şubeler Cari Hesabına Faiz Tahakkuku(İstismar Faizi)

Şubeler Cari Hesabı(290) bankaların çok şubeli ve çeşitli yerlere yayılmış olması özeliğinden dolayı, banka şubeleri arasındaki parasal ilişkilerin izlendiği hesaptır. Bu parasal ilişkiler, bir şubenin kaynağını diğer bir şubenin kullanması anlamına geldiği için bir bedeli olması gerekir. Bu bedel de kullandırılan kaynak üzerinden faiz işletilmesi ile karşılanır. İşte dönem sonlarında bu faiz tahakkuk ettirilir. Şubeler açısından gelirlerde bir fark olacağı düşünülse de dönem sonlarında konsolide edilmiş mali tablolarda şubeler cari hesabı ile ilgili bakiye olmaz. Ticari işletmelerde de bu hesaba benzer bir hesap bulunmaktadır ve 290-Şubeler Cari Hesabı gibi iki yönlü çalışır. Ancak bankaların buradaki farkı ticari işletmelere bu hesap için faiz işletilmezken bankalarda faiz işletilir.

Şubelerin birbirinden diğerine para aktarmalarını belirttiğinden ve sonuç olarak alacaklı olan şubelere bu alacaklarından ötürü, borçlu olan şubelere bu borcundan ötürü faiz

hesaplanması şubelerin verimlerini hesaplayabilmek yönünden de önemlidir. Bankacılıkta “İstismar faizi” ya da “iç faiz” denilen bu faizin hesaplanması yönünden orta yol olarak şubelerin bu ilişkiler sonunda borçlu ya da alacaklı olmalarının saptanması yeterlidir. Dönem sonlarında genel müdürlük muhasebesinde şubelerin bilançoları, bankanın bilançosunun çıkarılması için birleştirildiğinde şubelerin her birinin sonuç olarak borç ve alacak bakiyelerinin birbirine denk olması aranır.⁶⁷

Bir şubeden başka bir şubeye hesap nakillerinde, faiz tahakkuku vade bitiminde devir olunan şubece yapılarak gider kaydedilir. Tahakkuk ettirilen faiz hesabının devralındığı şubede bulunduğu döneme ait kısmı hesaplanarak, bulunan miktar şubeye borç kaydedilir.⁶⁸

Bazı bankalar faizi anaparaya yılda bir kez(31.12. tarihinde) eklerken bir bölümü üç ayda bir(31.3., 30.6., 30.9., ve 31.12. tarihlerinde) eklemekte, bir bölümü her ay sonu eklerken bazıları da her bir işlem için farklı tarihler kullanmaktadır.⁶⁹

Örnek:⁷⁰

Bir bankanın 31.12.2010 tarihinde; A şubesinin B şubesinden Şubeler Cari Hesabı(ŞCH) TL hesabından 5.000 TL faiz alacağı, B şubesinin de A şubesine ŞCH TL hesabından aynı tutarda faiz borcu bulunmaktadır. Aynı tarihte B şubesinin A şubesinden ŞCH Dolar \$ hesabından 10.000 \$ faiz alacağı bulunurken, A şubesinin de B şubesine ŞCH Dolar \$ hesabından aynı tutarda borcu bulunmaktadır. 31.12.2010 tarihinde 1 \$=1.54 TL olduğuna göre ve bu tarih faizlerin tahakkuk dönemi olduğuna göre yapılacak kayıtlar nasıl olmalıdır?

ŞCH faizleri tahakkuk ettirilirken reeskont hesapları yerine ŞCH'larının kendileri kullanılacaktır. Yapılan kayıtlar ertesi iş günü ters çevrilmeyeceği için ŞCH'nın bakiyesi

⁶⁷ Altuğ, a.g.e., s.49.

⁶⁸ Altuğ, a.g.e., s.192.

⁶⁹ Şakar, a.g.e., s.124.

⁷⁰ Şakar, a.g.e., s.127

tahakkuk eden faiz kadar artacak, böylelikle bir sonraki günden itibaren tahakkuk eden faizlerin faizleri de işlemeye başlayacaktır.

290 ŞCH TL tahakkukları

A Şubesi kayıtları:

_____ / _____

290 ŞUBELER CARİ HESABI

B Şubesi 5.000

592 ŞUBELERDEN ALINAN

FAİZLER 5.000

_____ / _____

B Şubesi kayıtları:

_____ / _____

650 ŞUBELERE VERİLEN FAİZLER 5.000

290 ŞUBELER CARİ HESABI

A Şubesi 5.000

_____ / _____

Bu kayıtlar yapıldıktan sonra bankanın konsolide gelir tablosunda 5.000 TL gelir ve gider olacak ve net etki sıfır olacaktır. Ancak yukarıda da belirtildiği gibi yapılan kayıtlar reeskont kaydı olmadığı için ertesi iş günü ters çevrilmeyecektir. Bu nedenle, A şubesinin ŞCH'nın borç bakiyesi bir sonraki günden itibaren faiz tutarı kadar daha fazla olacağı için, A şubesi faiz oranları değişmese bile daha fazla faiz almaya başlayacak, B şubesinin ŞCH'nın alacak bakiyesi bir sonraki günden itibaren faiz tutarı kadar daha fazla olacağı için, B şubesi de faiz oranları değişmese bile daha fazla faiz ödemeye başlayacaktır.

291 ŞCH Dolar \$ tahakkukları

B Şubesi kayıtları:

_____ / _____	
291 ŞUBELER CARİ HESABI - \$	
A Şubesi	10.000
295 DÖVİZ VAZİYETİ - \$	10.000
_____ / _____	
_____ / _____	
294 DÖVİZ ALIM SATIM	15.400
593 ŞUBELERDEN ALINAN FAİZLER	15.400
_____ / _____	
<i>A Şubesi kayıtları:</i>	
_____ / _____	
651 ŞUBELERE VERİLEN FAİZLER - \$	15.400
294 DÖVİZ ALIM SATIM - \$	15.400
_____ / _____	
_____ / _____	
295 DÖVİZ VAZİYETİ - \$	10.000
291 ŞUBELER CARİ HESABI - \$	
B Şubesi	10.000
_____ / _____	

Her iki kayıt konsolide edildiğinde 294 ve 295 hesapları karşılıklı olarak birbirilerini sıfırlayacaklar. 593 ve 651 hesapları birbirlerini etkisizleştirecekler; ancak 290 ve 291 hesaplarının bakiyeleri karşılıklı olarak faiz tutarı olan 10.000 \$ kadar artacak ve sonuçta bankanın konsolide edilmiş bilanço ve gelir tabloları değişmeyecektir. Yapılan işlem reeskont olmadığı ve yılsonu olduğu için için ertesi iş günü ters kayıtla iptal edilmeyecektir.

4.3. KASA ve EFEKTİF DEPOSU ENVANTERİ

Kasa hesabı bir işletmenin elinde bulunan en likit varlıkları ifade eder. Bankalarda birer işletme oldukları için bu durum bankalar için de geçerlidir. Ancak burada bankalar ile diğer ticari işletmeleri ayıracak olursak, Kasa Hesabı aynı özellikte olmasına rağmen, Efektif Deposu kavramı ile bir fark ortaya çıkmaktadır. Ticari işletmeler yabancı para cinsinden paralarını “100 Kasa” Hesabının tali hesaplarında takip ederken (örneğin; 100.01 TL Kasası ya da 100.02.01 Yabancı Para Dolar Kasası gibi) bankalar faaliyetlerinin gereğinden ayrı bir defter-i kebir hesabından izlemek durumundadırlar. İşte bu hesap da 011 Efektif Deposu hesabıdır. Yabancı ülke paralarının banknot şeklinde olanlarına efektif denmesi sebebiyle bu hesaba da Efektif Deposu denmiştir.

Dönem sonu işlemleri sebebiyle bu hesaplar muhasebe dışı envantere tabidirler. Bu hesapların envanteri yapılarak, muhasebe kayıtlarındaki tutarlarla karşılaştırılır. Eğer sayım sonucu ve muhasebe kayıtları birbirini doğruluyorsa dönem sonu işlemleri muhasebe dışı envanter ile sınırlı kalacak, muhasebe içi envantere gerek kalmayacaktır. Ancak envanter sonucunda 010 Kasa ve 011 Efektif Deposu hesaplarının kalanları, sayım sonucundan farklı ise ortaya çıkan fazlalık ya da noksanlığı gidermek için bazı kayıtlar yapılacaktır.

Efektif Deposunun, tutarların yabancı para cinsinden kaydedilmesi özelliğinden dolayı dönem sonlarında evalüasyon işlemlerine tabi tutulması gerekmektedir.

4.3.1. Kasa Envanteri

Dönem sonunda kasa sayılarak 010 Kasa hesabının kalanı ile karşılaştırılır. Eğer sayım sonucu kasa hesabının kalanından fazla ise sayım fazlaları; sayım sonucu kasa hesabının kalanından az ise sayım noksanları var demektir. Her iki durumda da bu farkı gidermek için bazı kayıtlar yapılır.

Dönem sonlarında kasa mutabakat işlemi yönetici kontrolünde gerçekleştirilir. Gişe görevlisi kasa mutabakatı yapmak üzere Kasa hesabındaki bakiyeyi hemen göremez. Bunun için önce kasasında bulunan fiili parayı saptamalıdır.⁷¹

Örnekler ile durum daha iyi anlaşılacaktır.

Örnek: Banka kasasının fiili sayımı sonucunda 25.280 TL tespit edilmiştir. Ancak muhasebe kayıtlarına bakıldığında 010 Kasa hesabının kalanı 25.000 TL olarak gözükmektedir. Bu durumda daha fazla mevcut bulunmasına rağmen hesaplara eksik yazılmıştır. Düzeltmek için ise aşağıdaki kayıt yapılır;

_____ / _____	
010 KASA	280
392 ALACAKLI GEÇİCİ HESAP	
392 01 Kasa Fazlalıkları	280
_____ / _____	

Kasa fazlasının en geç yılsonuna kadar nedeninin saptanarak giderilmesi esastır. Ancak yılsonuna kadar tasfiye edilmeyen kasa fazlası, gelir hesaplarına devredilir. Yani kasa fazlası hesabında yılsonunda bakiye varsa aşağıdaki kayıt gerçekleşir;⁷²

⁷¹ Türkiye İş Bankası, **Muhasebe Uygulamaları**, İstanbul: Türkiye İş Bankası Eğitim Müdürlüğü, 2001, s.8

⁷² Türkiye İş Bankası, **Muhasebe**, s.138.

_____ / _____

392 ALACAKLI GEÇİCİ HESAP

392 01 Kasa Fazlalıkları 280

790 DİĞER FAİZ DIŞI GELİRLER

790 99 Diğer Gelirler 280

_____ / _____

Örnek: Aynı şekilde yukarıdaki örneğin tam tersi bir durumla karşılaştığımızı düşünersek; yani 010 Kasa hesabının kalanı 25.280 TL iken sayım sonucunda 25.000 TL olarak tespit edildiği durumda ardaki 280 TL’lik noksan aşağıdaki gibi muhasebeleştirilir.

_____ / _____

280 BORÇLU GEÇİCİ HESAPLAR 280

280 02 Kasa Noksanı

010 KASA 280

_____ / _____

4.3.2. Efektif Deposu Envanteri

Efektif deposu envanterinin yapılması sonucu çıkan tutar ile 011 Efektif Deposu hesabının bakiyesi birbirine eşit değilse kasa farkı söz konusudur. Örneğin, kasadaki efektif tutarı 9.700 Euro olarak sayılmışken Efektif Deposu bakiyesi 9.800 Euro’yu göstermektedir. Bu durumda bir fark vardır. Eksik veya fazla, ödeme ve tahsilatın kayıtlara geçirilmemesi gibi sebeplerden ortaya çıkabilir. Farkın fark edilmesiyle öncelikle nedeni araştırılmalıdır. Eğer nedeni aynı gün içinde bulunursa yapılması unutulana ya da yanlış tutarla yapılan kayıtların düzeltilmesi gerekir. Ancak nedeni aynı gün içinde bulunamazsa tam açıklama ilkesi gereği, 011 Efektif Deposu hesabının bakiyesi gerçek tutarı gösterecek şekilde uyarlanır.

Efektif Deposunda noksan ya da fazla olması durumunda aşağıdaki kayıtlar yapılır:⁷³

Noksan olması durumunda,

_____ / _____

280 BORÇLU GEÇİCİ HESAPLAR

280 02 Kasa Noksanı

294 DÖVİZ ALIM SATIM HESABI

(işlem günü efektif alış kuru üzerinden hesaplanır)

_____ / _____

295 DÖVİZ VAZİYETİ

(sabit kur üzerinden)

011 EFEKTİF DEPOSU

_____ / _____

Fazla olması durumunda,

_____ / _____

011 EFEKTİF DEPOSU

295 DÖVİZ VAZİYETİ

(sabit kur üzerinden)

_____ / _____

⁷³ Türkiye İş Bankası, **Döviz**, İstanbul: Türkiye İş Bankası Eğitim Müdürlüğü, 2006, s.50.

_____ / _____

294 DÖVİZ ALIM SATIM HESABI

(işlem günü efektif alış kuru üzerinden hesaplanır)

392 ALACAKLI GEÇİCİ HESAPLAR

392 01 Kasa Fazlalıkları

_____ / _____

Kasa farklarının nedeni tespit edilince aşağıdaki kayıtlar yapılır:⁷⁴

Kasa *noksanının* nedeni tespit edilerek müşteriden tahsili halinde;

_____ / _____

011 EFEKTİF DEPOSU

(sabit kur üzerinden)

295 DÖVİZ VAZİYETİ

_____ / _____

294 DÖVİZ ALIM SATIM HESABI

(kasa noksanının olduğu tarihteki efektif alış kuru üzerinden hesaplanır)

280 BORÇLU GEÇİCİ HESAPLAR

280 02 Kasa Noksanı

_____ / _____

⁷⁴ Türkiye İş Bankası. **Döviz.**, s.51.

Kasa fazlasının müşterilerin müracaatı halinde söz konusu fazlalığın o müşteriye iadesi;

_____ / _____

295 DÖVİZ VAZİYETİ

(sabit kur üzerinden)

011 EFEKTİF DEPOSU

_____ / _____

392 ALACAKLI GEÇİCİ HESAPLAR

392 01 Kasa Fazlalıkları

(kasa fazlasının olduğu tarihteki efektif alış kuru üzerinden hesaplanır)

294 DÖVİZ ALIM SATIM HESABI

_____ / _____

İade işleminin yapıldığı günün kurunun, fazlalığın olduğu günün kurundan yüksek veya düşük olması halinde sırasıyla aşağıdaki kayıt yapılır;

_____ / _____

861 KAMBİYO ZARARLARI

861 01 Efektif ve Döviz Alım Satım

Ve Evaluasyon Zararları

294 DÖVİZ ALIM SATIM HESABI

_____ / _____

Ya da,

_____ / _____

294 DÖVİZ ALIM SATIM HESABI

771 KAMBİYO KARLARI

771 01 Efektif ve Döviz Alım Satım

Ve Evalüasyon Karları

_____ / _____

4.4. EVALÜASYON İŞLEMLERİ

Dönem içinde cari kur veya sabit kur üzerinden işlem gören dövizli hesaplar, dönem sonlarındaki kur üzerinden değerlendirilerek gerçek değerleri tespit edilir. Bu işleme evalüasyon denir.

Faaliyet dönemi içinde cari kur ve sabit kur üzerinden işlem gören dövizli hesapların dönem sonu bakiyeleri, belirlenen kurallara göre Türk Lirasına dönüştürülerek gerçek değerlerinin saptanması işlemine evalüasyon denir. Bankalarda evalüasyon işlemine göre, her ayın sonunda ve ayın son işgünü geçerli olan efektif deposu ve efektif vaziyeti hesapları sabit kur üzerinden, Efektif Satım Hesabı ise Türk Lirası olarak tutulmaktadır. Sabit kur üzerinden çalışan dövizli hesapların ay sonu bakiyesi, alış kuru ile çarpılarak bulunacak değerden döviz hesap bakiyesinin çıkarılması ile bulunan değer ve ilgili hesaplara ilave edilen tutara da evalüasyon tutarı adı verilmektedir.⁷⁵

Parayla ölçülme ilkesi gereği, muhasebe kayıtları Türkçe ve Türk Parası üzerinden yapılmak zorundadır. Bu nedenle mali tablolar da Türk Parası üzerinden düzenlenir. Faaliyet konusu olarak işletmelerden büyük oranda farklılık gösteren ve faaliyet alanı para bankalarda yabancı para üzerinden yapılan işlemler çok fazladır, dolayısıyla bu işlemler yabancı para üzerinden kayıtlara alınır. Bu durum parayla ölçülme ilkesinin her kaydın

⁷⁵ Altuğ, a.g.e., s. 196.

Türk Parası üzerinden yapılması şartına bir istisna gibi görülebilir. Ancak yabancı para üzerinden kayıt olan bu hesaplar, dönem sonlarında o andaki döviz alış kuru üzerinden Türk Lirasına çevrilerek kaydedilir.

Bankaların yapmış oldukları yabancı para işlemleri, ilgili yabancı para hesapları karşılıklı kullanılarak muhasebeleştirilirler. Ancak, bir tarafı yabancı para diğer tarafı Türk parası olan muhasebe işlemlerinde, Efektif ve Döviz Alım Satım hesapları ile Vaziyet hesapları çalıştırılırlar. İşlemlerde efektif para kullanılmış ise yani Efektif Deposu hesabı çalışıyorsa Efektif Alım/Satım Hesabı(292) ve Efektif Vaziyeti(293) hesapları, bunun dışındaki tüm yabancı para işlemlerinde Döviz Alım/Satım Hesabı(294) ve Döviz Vaziyeti(295) hesapları kullanılır. Evalüasyon kayıtları dönem sonun takip eden ayın ilk iş günü ters kayıtla iptal edilerek kapatılır.⁷⁶

294 Döviz Alım/Satım Hesabı ve 295 Döviz Vaziyeti hesapları, şubedeki efektif ve döviz hareketlerine bağlı olarak borç veya alacak bakiye verebilen çift karakterli hesaplardır. Bu iki hesap aynı anda çalıştıkları için bakiyelerinin de eşit olması gerekir.⁷⁷

Yabancı para hesapların işlem tarihindeki kurdan TL'ye çevrilmesi durumunda, dönem sonlarında evalüasyon gelir veya giderlerinin hesaplanabilmesi için 292-293 veya benzer yardımcı hesapların kullanılması zorunludur. Ancak, böyle bir durumda da yardımcı aktif ve pasif hesaplara karşılıklı kaydedilen tutarların farklı para cinslerinden olması nedeniyle kaydın muhasebe tekniğine uygun olmadığı, bu sorunun aşılabilmesi için de 292 ve 293 numaralı hesapların kullanıldığı durumlarda para cinsi itibariyle denklik sağlamak için hem aktif hem de pasif bazı geçici hesapların kullanılması gerekeceği düşünülmektedir.⁷⁸

Sabit fiyat üzerinden işlem gören yabancı para hesapların borç veya alacak bakiyelerinin toplamı aynen Türk Lirası hesaplarda olduğu gibi her döviz cinsinde ve genel toplamda birbirine eşit olmalıdır. Bu eşitlik çift taraflı kayıt sistemi ile yukarıda belirtilen

⁷⁶ T.C. Ziraat Bankası, a.g.e., s.29.

⁷⁷ Türkiye İş Bankası, **Döviz.**, s.52.

⁷⁸ Yıldırım, a.g.e., s.50.

vaziyet hesaplarının kullanımı sayesinde gerçekleşmektedir. Dolayısıyla, hesaplanacak Türk Lirası karşılıklarının borç alacak toplamları da birbirine eşit olacaktır.

Evalüasyon işleminde takip edilmesi gereken yol aşağıdaki gibi olacaktır:

1- Dönem sonu itibariyle yabancı para hesaplarında(vaziyet hesapları dahil) bulunan tüm bakiyelerin, her bir döviz cinsi için ayrı ayrı hesaplanmak üzere, bankanın döviz alış kuru üzerinden TP karşılıkları tespit edilir.

2- bulunan TP tutarlardan, hesapta kayıtlı yabancı para tutarlar çıkartılarak her bir hesap için aradaki fark hesaplanır.

3- Her bir yabancı para hesabın borcuna veya alacağına bu farklar kadar kayıt oluşturarak, bakiyelerin TP karşılıklarına eşitlenmesi sağlanır.⁷⁹

Dönem sonlarında Vaziyet Hesapları evalüasyona tabi tutulup Türk Parası karşılığı hesaplandığında, Alım/Satım Hesapları ile arasındaki fark kadar kambiyo karı yada zararı oluşur.

Örnek: Y Bankasının elinde bulunan yabancı paralar aşağıdaki gibidir;

	Miktar (1)	Dönem Sonu Döviz Alış Kuru	Türk Parası Karşılığı(2)	Evalüasyon Farkı (2)-(1)
Dolar (\$)	350	1,49	521	171
Euro (€)	220	1,98	436	216
Sterlin (£)	145	2,35	341	196
Toplam	715		1.298	583

Dönem sonunda evalüasyon farkını oluşturan 583 TL üzerinden aşağıdaki gibi bir kayıt yapmamız gerekir:

⁷⁹ T.C. Ziraat Bankası, a.g.e., s.30.

<hr/>		
011 EFEKTİF DEPOSU		583
\$. 171		
€. 216		
£. 196		
392 ALACAKLI GEÇİCİ HESAPLAR		583
392 220 Efektif Döviz		
<hr/>		
<hr/>		
280 BORÇLU GEÇİCİ HESAPLAR		583
280 170 Efektif ve Döviz		
293 Efektif Vaziyeti		583
<hr/>		

Evalüasyon kaydı yukarıdaki gibi geçici hesaplar kullanılarak iki madde şeklinde olabilir ya da tek madde halinde geçici hesaplar kullanılmadan yapılır. Tek madde tercih edilirse de aşağıdaki gibi olur:

<hr/>		
011 EFEKTİF DEPOSU		583
\$. 171		
€. 216		
£. 196		
293 EFEKTİF VAZİYETİ		583
<hr/>		

Tek maddeli olan kayıt, iki maddeli olan kayda göre daha basittir. Fakat iki maddeli kayıt da daha açıklayıcı ve net olduğu için karışıklığa yol açmaz. Tek maddeli kayıt, yabancı para alım kaydına müteakip yapılmış gibi gözükse de iki maddeli kaydın evalüasyon kaydı olduğu daha belirgindir.

Ülkemizde bankalar tarafından her iki duruma göre de kayıt yapılmaktadır. Bu konuda BDDK bankalara serbesti tanımıştır. Ancak bankalar iki maddeli evalüasyon kaydını daha çok tercih etmektedir.

Dönem sonunda yapılan evalüasyon kayıtları izleyen ayda iptal edilir. Yukarıda bahsettiğimiz gibi iki maddeli ya da tek maddeli yapılan bu kayıtların iptalini, daha çok tercih edilmesinden dolayı iki madde şeklinde göstereceğiz. *İptal kayıtları* aşağıdaki gibi yapılır:

_____ / _____	
392 ALACAKLI GEÇİCİ HESAPLAR	583
392 220 Efektif Döviz	
011 EFEKTİF DEPOSU	583
\$. 171	
€. 216	
£. 196	
_____ / _____	
_____ / _____	
293 EFEKTİF VAZİYETİ	583
\$. 171	
€. 216	
£. 196	
280 BORÇLU GEÇİCİ HESAPLAR	583
280 170 Efektif ve Döviz	
_____ / _____	

4.4.1. Alım Satım Hesaplarının Evaluasyonu

Yabancı para ile tutulan hesapların parayla ölçülme ilkesi gereği dönem sonunda Türk Parası ile gösterilebilmesi için yapılan sabit kurla tutulan hesapların evaluasyonunun yanı sıra ayrıca Efektif Alış-Satış ve Döviz Alış-Satış hesapları da yabancı para ile kaydedildiği için dönem sonlarında bu hesapların da evaluasyonu yapılır.

Efektif Alış-Satış ve Döviz Alış-Satış hesaplarına dövizler alış günü kuru ile girdiği ve satış günü alış kuru ya da satış kuru ile çıktığına göre hesapların kalanlarının mevcut döviz ya da efektifin değerini gösterebilmesi için hesap dönemi sonu itibariyle döviz ya da efektif alım satımı sonucunda ortaya çıkan kar veya zararın bu hesaplardan ayrılması işlemi yapılmalıdır. Bunun için mevcut efektif veya dövizin miktarının her cins yabancı para için ayrı ayrı olmak üzere saptanarak mevcut efektif veya dövizin o günkü kurla değeri bulunur ve hesap kalanı ile bulunan değer arasındaki fark kambiyo karı veya zararı olarak muhasebeleştirilir.⁸⁰

Örnek: A bankasının Efektif Alım-Satım Hesabının dönem sonundaki görünümü aşağıdaki gibidir:

	Miktar (a)	Dönemsonu Döviz Alış Kuru(b)	Türk Parası Karşılığı (c=axb)	Efektif Alım/Satım Bakiyesi(d)	Kambiyo Karı(Zararı) e=c-d
Dolar (\$)	80.000	1,49	119.200	105.500	13.700
Euro (€)	51.000	1,98	101.000	98.000	3.000
Sterlin (£)	43.500	2,35	102.200	110.000	(7.800)
Toplam	174.500		322.400	313.500	8.900

Bu tabloya göre dönem sonunda yabancı para alım satımında ve bu paraları elde tutmadan dolayı, Dolarda 13.700 TL, Euroda 3.000 TL kambiyo karına, Sterlinde 7.800 TL kambiyo zararına uğramıştır.

⁸⁰ Sevilengül, a.g.e., s.247.

Normal işletmelerle bankaları bu örnek nezdinde karşılaştıracak olursak, burada da fiili bir envanter yapılıyor ve alış kuru ile değerlendiriliyor. Efektif Alım-Satım Hesabının bakiyesi ile karşılaştırılıp kar ya da zarar tespit edilir. Bu işlemin aynısı normal işletmelerdeki yöntemle örtüşmektedir.

Yabancı para alım satımı ve bekletilmesinden dolayı elde edilen kambiyo karı veya uğranılan kambiyo zararı birbirinden mahsup edilmeden ayrı ayrı muhasebeleştirilir. Bu durumda ticari işletmelerdeki yöntem ile örtüşmektedir. Aynı olması da normaldir; çünkü muhasebenin temel kavramlarından olan tam açıklama ilkesine göre mahsup etmek yerine ayrı göstermek daha doğru olacaktır.

Bu açıklamalardan sonra yukarıdaki tabloyu baz alarak dönem sonunda aşağıdaki hesapların yapılması gerekecektir:

_____ / _____	
292 Efektif Alım Satım Hesabı	16.700
\$. 13.700	
€. 3.000	
771 Kambiyo Karları	16.700
771 01 Efektif Alım Satım ve	
Evalüasyon Karları	
_____ / _____	
_____ / _____	
861 Kambiyo Zararları	7.800
861 01 Efektif Alım Satım ve	
Evalüasyon Zararı	
292 Efektif Alım Satım Hesabı	7.800
£. 7.800	
_____ / _____	

Efektif Alım-Satım ve Evaluasyondan elde edilen karların izleyen ayda iptali yapılmaz. Kar ve zararlar gelir tablosuna aktarılarak karın bir unsurunu oluştururlar.

4.5. KARŞILIKLAR

Karşılıklar dönem sonunda yapılması gereken işlemler arasında yer alır. Bazı durumlarda, örneğin kredilerin dönem içinde şüpheli hale gelmesi nedeniyle bu kayıtlar için dönem sonu beklenmeden bulunulan tarihte yapılır, ancak bu kayıtlar dönem sonu işlemlerini etkileyecek niteliktedir. Yine de gerçek değer esasına göre dönem sonlarında özellikle yapılır.

Bu başlık altında incelenen karşılıklar genel muhasebedeki Şüpheli Alacak Karşılıkları ile örtüşmektedir. Şüpheli hale gelen alacaklar için bulunduğu hesaplardan çıkarılarak şüpheli hale geldiğini gösteren ilgili hesaplara alınır ve elde edilemeyeceği kısmı için gider yazılır. Kredi karşılıkları da bu durum ile paralellilik gösterir.

Karşılıklar banka için gider unsuru olarak ortaya çıkar. Ancak Türkiye Cumhuriyeti Merkez Bankası Kanunu'na göre mevduat üzerinden ayrılan zorunlu karşılıklardan alınan faizler gelir unsuru olarak ortaya çıkar. Yine bankalara özgü olan bu durum "Karşılıklar" başlığı altında gösterilecek. Ayrıca bankalar dışındaki işletmelerin de yaptığı dönem sonu işlemleri arasında olan bazı karşılıklara yer verilecek; ancak bankalara özgü olan Kredi Karşılıklarının muhasebeleştirilmesi daha geniş anlatımla işlenecektir.

Bankanın yurtiçi faaliyetleri sonucu elde ettiği vergiye tabi dönem karı üzerinden ödenmesi gereken vergilerin döneme isabet eden kısmı için ayrılan karşılık kaydında 82002 Vergi Karşılıkları ve 35004 Vergi Karşılıkları hesabı ile karşılıklı olarak çalıştırılır.

Türk parası menkul değerlerin maliyet bedellerinin piyasa değerinin alış altına düşmesi sonucu doğan değer düşüklüğü için ayrılan karşılık miktarı 038 Menkul Değerler Değer Düşüş Karşılığı hesabına alacak, 820030 Menkul Değerler Değer Düşme Giderleri hesabına borç verilerek zarar yazılır.

Türk parası iştirakler, bağı ortaklıklar ve vadeye kadar elde tutulacak menkul değerlerin maliyet bedellerinde veya değerlenmiş bedellerinde değer düşüklüğü meydana gelmesi halinde, 246 İştirakler, Bağı Ortaklıklar ve Vadeye Kadar Elde Tutulacak Menkul Değerler Değer Düşüş Karşılığı (-) T.P. hesabına alacak ve bu hesaba borç verilerek bu değer düşüklüğü miktarı zarar yazılır.⁸¹

Kıdem Tazminatı Karşılığı:

Bankalar dönem sonu itibariyle kıdem tazminatı yükümlülüklerini hesaplamaları ve karşılık ayırmaları gerekmektedir. Kıdem tazminatı hak kazanılıp kazanılmayacağı kesin olmaması ve buna bağı olarak da ödenmeme olasılığının olması nedeniyle yılsonlarında hesaplanan bu karşılık kesin bir borç niteliği taşımamaktadır. Bu karşılık mali tablolarda yer alacak ancak kanunen kabul edilmeyen gider olarak kabul edilecektir.

Kıdem tazminatı karşılığı ayrılması sonucu yapılacak kayıt,

_____ / _____

820 Karşılık ve Değer Düşme Giderleri

82001 Kıdem Tazminatı Karşılığı

350 Karşılıklar Hesabı

35002 Kıdem Tazminatı Karşılığı

_____ / _____

4.5.1. Zorunlu Karşılıklar

1211 sayılı T.C. Merkez Bankası Kanuna göre bankalar belirli oranlarda sahip oldukları varlıklar için Merkez Bankası nezdinde karşılık tutmalıdır. Türk parası ve yabancı para yükümlülükler için ayrılan karşılıklar karşılığında banka faiz elde eder. Ancak bu elde

⁸¹ Tekdüzen Hesap Planı ve İzahnamesi Hakkında Tebliğ. Md.8.

ettiği faiz Merkez Bankası hesabında tutulur. Zorunlu karşılıklara ödenecek faiz tahakkuku Mart, Haziran, Eylül ve Aralık sonlarında yapılır.

Mevduat munzam karşılığı olarak Merkez Bankası'na yatırılan tutarlara işleyecek olan faizler için tahakkuk eden faizler 560- Zorunlu Karşılıklardan Alınan Faizler hesabında izlenir. Bu faiz gelirine reeskont yapılması durumunda, 222 Diğer Faiz ve Gelir Reeskontları hesabı çalıştırılır.

Zorunlu karşılıklara tahakkuk ettirilen faiz aşağıdaki gibi muhasebeleştirilir,

_____ / _____

020 T.C. Merkez Bankası

560 Zorunlu Karşılıklardan Alınan Faizler

_____ / _____

4.5.2. Kredi Karşılıkları

Bankacılık Kanuna göre, Bankalar, krediler ve diğer alacaklarla ilgili olarak, doğmuş veya doğması muhtemel zararların karşılanması ve bunlar dışında kalan varlıkların değer azalışları için yeterli düzeyde karşılık ayrılması zorunluluğuna uymalıdır. Krediler ve diğer alacaklarla ilgili olarak ayrılan özel karşılıkların tamamı, ayrıldıkları yılda kurumlar vergisi matrahının tespitinde gider olarak kabul edilir.

“Bankalarca Kredilerin ve Diğer Alacakların Niteliklerinin Belirlenmesi ve Bunlar İçin Ayrılacak Karşılıklara İlişkin Usul Ve Esaslar Hakkında Yönetmelik” ile birlikte bankaların kredileri ve diğer alacaklarının niteliklerine göre sınıflandırılması ve bunlar için

ayrılacak karşılıklara ilişkin usul ve esasları düzenlenmiştir. Yine bu yönetmelik uyarınca bilinmesi gerek iki önemli tanım vardır:⁸²

Krediler ve diğer alacaklar; bankalarca kullanılan ve mali tabloların aktifinde kredi hesapları altında izlenen nakdi kredileri, aktifte izlendikleri hesaba bakılmaksızın bankacılıkta ilgili mevzuat çerçevesinde nakdi kredi sayılan alacakları, tanzim edilen veya nakde dönüşmüş gayri nakdi kredi bedellerini, bunların dışında kalan diğer tüm alacakları ve nazım hesaplarda izlenen gayri nakdi kredileri ifade etmektedir.

Karşılıklar; krediler ile diğer alacaklardan doğmuş veya doğması beklenen ancak miktarı kesin olarak belli olmayan zararların karşılanması amacıyla mali tablolarda hesaben ayrılarak gider yazılan tutarları ifade eder.

Banka bilançosunda yer alan krediler sözü geçen yönetmelik ile 5 gruba ayrılmıştır:

- Birinci Grup - Standart Nitelikli Krediler ve Diğer Alacaklar
- İkinci Grup - Yakın İzlemedeki Krediler ve Diğer Alacaklar
- Üçüncü Grup - Tahsil İmkânı Sınırlı Krediler ve Diğer Alacaklar
- Dördüncü Grup - Tahsili Şüpheli Krediler ve Diğer Alacaklar
- Beşinci Grup - Zarar Niteliğindeki Krediler ve Diğer Alacaklar

Ayrıca Üçüncü, Dördüncü ve Beşinci Gruplarda sınıflandırılan tüm alacaklar, tahakkuk ettirilen faizlerin ve borçlu üzerindeki faiz benzeri yüklerin anaparaya ilave edilip edilmediğine veya yeniden finanse edilip edilmediğine bakılmaksızın, donuk alacak olarak kabul edilir.

⁸² Bankalarca Kredilerin ve Diğer Alacakların Niteliklerinin Belirlenmesi ve Bunlar İçin Ayrılacak Karşılıklara İlişkin Usul ve Esaslar Hakkında Yönetmelik. md.3.

Ayrılan karşılıklar Genel ve Özel olmak üzere ikiye ayrılır.

4.5.2.1. Özel Karşılıklar

a) Üçüncü Gruba alındığı tarihten itibaren en az yüzde yirmisi (% 20),

b) Dördüncü Gruba alındığı tarihten itibaren en az yüzde ellisi (% 50),

c) Beşinci Gruba alındığı tarihten itibaren yüzde yüzü (% 100),

oranında özel karşılık ayrılır.⁸³

Türk parası ile yabancı para krediler ve alacaklar üzerinden bir indirim kalemi olarak dikkate alınacak pasif karakterli aktif düzenleyici hesaplardır. Özel Karşılıklar, 180/181- Özel Karşılıklar TP/YP hesabında izlenir. Yabancı para özel karşılıklar ise alacağın donuk hale geldiği tarihteki kurlarla Türk lirasına çevrilir.⁸⁴

180- Özel Karşılıklar Hesabının alt hesapları şunlardır;

18000- III. Grup Kredi ve Alacaklardan

18001- IV. Grup Kredi ve Alacaklardan

18002- V. Grup Kredi ve Alacaklardan

Örnek:⁸⁵

Kısa vadeli teminatlı bir kredinin vadesinin dolduğu tarihin 01.01.2011 olduğu ve bu tarih itibariyle kredinin tahsil edilemediği yani vadesinde kapatılmadığını kabul edelim. Bu durumda, donuk alacak haline gelmesi ve izleyeceği aşamalara ilişkin muhasebe kayıtları şöyle olacaktır.

⁸³ Bankalarca Kredilerin ve Diğer Alacakların Niteliklerinin Belirlenmesi ve Bunlar İçin Ayrılacak Karşılıklara İlişkin Usul ve Esaslar Hakkında Yönetmelik. md.8.

⁸⁴ M. Hasan Eken, Hüseyin Selimler, **Banka Muhasebesi**, İstanbul: Der Yayınları, 2004, s.415

⁸⁵ Eken, Selimler, a.g.e., s.416

Donuk alacak haline gelen kredi olması gerekmektedir. İlgili kredi Tekdüzen Hesap Planı'nda yer alan normal kredi hesabı grubundan çıkartılarak 170-Tasfiye Olunacak Alacaklar/Tahsil İmkanı Sınırlı Krediler ve Diğer Alacaklar(III.Grup) hesabına aktarılır. Sonra III.Grupta bulunmasından dolayı %20 oranında özel karşılık ayrılır.

_____ / _____

170 TOA- Tahsil İmkanı Sınırlı Krediler (III.Grup)

118 Kısa Vadeli Teminatlı Krediler

_____ / _____

_____ / _____

820 Karşılık ve Değer Düşme Giderleri

180 Özel Karşılıklar

_____ / _____

Ayrılan karşılık aynı yıl tahsil edilmesi gibi sebeplerle iptal edilecekse aşağıdaki kayıt yapılır,

_____ / _____

180 Özel Karşılıklar

820 Karşılık ve Değer Düşme Giderleri

_____ / _____

Ayrılan karşılık izleyen yıl iptal edilecek ise,

_____ / _____

180 Özel Karşılıklar

790 Diğer Faiz Dışı Gelirler

79007 Geçmiş Yıl Giderlerine Ait Düzeltme Hesabı

_____ / _____

Karşılık önceki yıllarda ayrılmışsa, bu işlem ile ilgili olarak iptal edilecek bir gider hesabına kayıtlı tutar olmadığından(önceki yıllarda 820 hesaba borç verilen tutar yıl sonunda 440-Kar Zarar Hesabına aktarılarak kapatıldığı için) bu hesaba alacak yazılmazç bu tutar geçmiş dönemin giderine karşılık bu dönemde gelir yazılan bir kalem olarak 79007 Geçmiş Yıl Giderlerine Ait Düzeltme Hesabına alacak yazılarak işlem tamamlanır.

Donuk alacak haline gelen tutarlar için döneme ilişkin faiz tahakkuku ve reeskontu yapılmaz. Donuk alacak haline dönüşen tutar için daha önce yapılmış bulunan ve tahsil edilmediği halde gelir yazılan faiz tahakkukları ve reeskontları muhasebe kayıtları üzerinde iptal edilir. donuk alacaklara ilişkin olarak sadece nakden tahsil edilen faizler gelir yazılır.⁸⁶

⁸⁶ Eken, Selimler, a.g.e., s.208.

4.5.2.2. Genel Karşılıklar

Genel Karşılıklar:

Bankalar,⁸⁷

a) Standart nitelikli nakdi kredileri toplamının yüzde biri (% 1) ve teminat mektupları, aval ve kefaletleri ile diğer gayrinakdi kredileri toplamının binde ikisi (% 0,2) oranında,

b) Yakın izlemedeki nakdi kredileri toplamının yüzde ikisi (% 2) ve teminat mektupları, aval ve kefaletleri ile diğer gayrinakdi kredileri toplamının binde dördü (% 0,4) oranında genel karşılık ayırırlar. Bu hükmün uygulanmasında standart nitelikli nakdi krediler ve yakın izlemedeki nakdi krediler, "Tasfiye Olunacak Alacaklar Hesabı", "Tahsili Şüpheli Ücret, Komisyon ve Diğer Alacaklar Hesabı" ve "Zarar Niteliğindeki Krediler ve Diğer Alacaklar Hesabı" dışında bilânço içi hesaplarda izlenen kredileri ve diğer alacakları kapsar.

Aylık olarak, her ayın son günü itibariyle hesaplanan genel karşılık tutarları gider yazılarak pasifte "35000-Genel Karşılıklar" hesabında muhasebeleştirilir.

Belirli varlıkların toplamı üzerinden, tutarı tam olarak belirlenemeyen, fakat ileride gerçekleşmesi beklenen risklerin karşılanması için ayrılması gereken karşılıklar genel karşılıklar olarak tanımlanır.

Genel karşılıklar ayrılırken 820034-Genel Karşılık Giderleri hesabına borç verilirken, 35000-Genel Karşılıklar hesabına ise alacak verilerek kaydedilir.

⁸⁷ Bankalarca Kredilerin ve Diğer Alacakların Niteliklerinin Belirlenmesi ve Bunlar için Ayrılacak Karşılıklara İlişkin Usul ve Esaslar Hakkında Yönetmelik. md.7.

Örnek: A Bankasının sahip olduğu 1.Grup Kredi toplamı 100.000 TL(%0.2 oranında), 2.Grup Kredi toplamı 100.000 TL(%0.5 oranında) ve gayrinakdi kredilerin toplamı 50.000 TL (%0.1 oranında) iken ayıracağı Genel Karşılıklar aşağıdaki gibi olur,

_____ / _____

820 Karşılık ve Değer Düşme Giderleri

82003 Diğer Değer Düşme Giderleri

820034 Genel Karşılık Giderleri 12.000

350 Karşılıklar

35000 Genel Karşılıklar 12.000

_____ / _____

Karşılıklar banka için gider unsuru olarak ortaya çıkar. Ancak Türkiye Cumhuriyeti Merkez Bankası Kanunu'na göre mevduat üzerinden ayrılan zorunlu karşılıklardan alınan faizler gelir unsuru olarak ortaya çıkar. Yine bankalara özgü olan bu durum "Karşılıklar" başlığı altında gösterilecek. Ayrıca bankalar dışındaki işletmelerin de yaptığı dönem sonu işlemleri arasında olan bazı karşılıklara yer verilecek; ancak bankalara özgü olan Kredi Karşılıklarının muhasebeleştirilmesi daha geniş anlatımla işlenecektir.

4.6. DEĞERLEME İŞLEMLERİ

Aktif ve pasif kalemlerin maliyet ya da alış bedeli ile kaydedilmesi sonucu dönem sonlarında bilanço ve gelir tablosu çıkarılırken değerlendirilmesi yapılmalı ve bu değerler üzerinden mali tablolarda yer alması gerekir. Değerleme için, maliyet ve alış maliyetleri üzerinden kaydedilen hesapların mali tabloların çıkarıldığı gündeki değerlerine getirilerek aradaki olumlu veya olumsuz farkların da kaydedilerek gösterilmesi tanımı yapabiliriz. Yapılan değerlemeler sonucunda kaydedilen bu farklar bir sonraki işgünü yani yeni dönemde ters kayıtlarla iptal edilir.

Bankalardaki değerlendirme işlemlerini, menkul kıymetler, yatırım amaçlı değerler(iştirakler,bağlı ortaklıklar ve bağlı menkul kıymetler) ve maddi varlıklar olarak üçe ayırabiliriz. Ancak maddi varlıkların dönem sonunda değerlendirmeyle birlikte amortisman kayıtlarının da yapılması gereğinden dolayı maddi varlıkların değerlemesini “Amortisman” başlığı altında inceleyeceğiz.

Banka muhasebesi bu işlemler açısından da işletme muhasebe ile benzerlik göstermektedir. Çünkü bankalar dışındaki ticari işletmeler de dönem sonlarında amortisman ve değerlendirme işlemlerini yapmaktadır.

4.6.1. Menkul Kıymetlerin Değerlemesi

4.6.1.1. Borsaya Kote Edilmiş Hisse Senetlerinin Değerlemesi

Hisse senetleri alış değeri ile kaydedilir. Ancak bilanço ve gelir tablosunun çıkarılacağı günden geriye doğru 30 iş günü süresince borsa kapanış değerlerinin ağırlıklı ortalama fiyatlarının üzerinden değerlendirilir. Bu değere borsa değeri de denir. Ağırlık ortalama fiyatının portföydeki ya da fondaki hisse senedi sayısı ile çarpılması sonucunda elde edilen dönem sonu değeri ile alış bedeli arasındaki olumlu ya da olumsuz fark bulunarak muhasebeleştirilir. Dönem sonu değerini bulmak bu hesaplama çerçevesinde kolayken farklı hisse senetlerinden oluşan portföyün alış bedeli elde etmek daha zordur. Özellikle hisse senetlerinin dönem içinde alınıp satılması ile farklı bedellerle kaydedilmesi

bu hesaplamayı daha da zorlaştırmaktadır. Sürekli giriş-çıkış olan hisse senetlerinin alış bedelinin bulunması için ağırlıklı ortalama ve hareketli ortalama maliyet hesaplama yöntemi kullanılır. Fakat satışın yapılmadığı zamanlarda bu hesaplamalara gerek kalmadan menkul kıymetin alış değeri, defter değerine eşit olacaktır.

Hareketli ve ağırlıklı ortalama yöntemlerinin arasındaki fark, ağırlıklı ortalama satışta borsa değerini baz alırken; hareketli ortalama önceki alımlara göre ortalamasını alarak satış fiyatını belirler.

Dönem sonu ağırlıklı ortalama maliyet hesaplaması yönteminde iki hesaplama yolu vardır:⁸⁸

a) Yapılan satışların maliyeti hiç hesaba katılmadan, satış tutarı üzerinden menkul değer hesabından çıkış yapılır, dönem sonu hesap bakiyesi fiziki menkul değer adedine bölünerek ortalama maliyet bulunur. Daha sonra ortalama maliyet ile borsa fiyatları arasındaki fark bulunarak ve dönem sonu fiziki adetler ile çarpılarak toplam değer artış/azalışları bulunur.

b) Sadece alımlar için ödenen tutarların toplamı alımı yapılan fiziki menkul değer miktarına bölünerek ortalama birim maliyeti bulunur. Daha sonra bu birim maliyet ile dönem içi alınan(çıkışlar hariç) fiziki adetler ile çarpılarak portföyün dönem sonu maliyeti saptanır ve bulunan maliyet tutarından dönem sonu fiziki adetler ile borsa değerinin çağırımı sonucu bulunan tutar arasındaki fark toplam değer artışı/azalışı olarak hesaplanır. Her iki yöntem de aynı sonucu verir.

Hareketli ortalama ise, menkul kıymetlerin satış yapılana kadarki ortalama alış maliyeti hesaplanır. Satış yapıldığı anda bu ortalama alış bedeli üzerinden değer hesaplanarak çıkış kaydı yapılır. Satış tutarı ile bulunan maliyet arasında fark çıkarsa kar ya da zarar olarak kaydedilir. Bu yöntem hareketli ortalama denmesinin sebebi her alış ve satış sonrası ortalama maliyetinden yeniden hesaplanması yani değişmesidir. Dönem

⁸⁸ Şakar, a.g.e., s.75.

sonunda hesaplanan ortalama maliyet ile portföyde bulunan menkul kıymet adedi çarpılır ve toplam maliyet elde edilir.

Dönem sonunda yapılan değerlendirme işlemleri sonucunda değerlemeye tabi olan menkul kıymetin muhteviyatına göre farklı biçimde muhasebeleştirilir:

Türk Lirası hisse senedi için değer artışı olduğunda,

_____ / _____

030700 Hisse Senedi Port. Değer Artış Hesb.

44400 Menkul Değer Cüz. Değer Artış Fonu

_____ / _____

Yabancı para hisse senedi için değer artışı olduğunda,

_____ / _____

031700 Hisse Senedi Port. Değer Artış Hesb.

44500 Menkul Değer Cüz. Değer Artış Fonu

_____ / _____

Türk Lirası hisse senedi için değer azalışı olduğunda,

_____ / _____

820030 Menkul Değerler Provizyonu

032 Menkul Değerler Azalma Karşılığı

_____ / _____

Yabancı para hisse senedi için değer azalışı olduğunda,

_____ / _____

821030 Menkul Değerler Provizyonu

294 Döviz Alım ve Satım Hesabı(İlg. YP)

_____ / _____

_____ / _____

295 Döviz Vaziyeti

033 Menkul Değerler Değer Azalma Karşılığı

_____ / _____

Türk Lirası yatırım fonu belgesi değer artışı olduğunda,

_____ / _____

030701 Hisse Senedi Port. Değer Artış Hesb.

44400 Menkul Değer Cüz. Değer Artış Fonu

_____ / _____

Yabancı para yatırım belgesi değer artışı olduğunda,

_____ / _____

031701 Hisse Senedi Port. Değer Artış Hesb.

44500 Menkul Değer Cüz. Değer Artış Fonu

_____ / _____

Türk lirası yatırım fonu katılım belgesi değer azalışı olduğunda,

_____ / _____

820030 Menkul Değerler Provizyonu

032 Menkul Değerler Azalma Karşılığı

_____ / _____

Yabancı para yatırım fonu katılım belgesi değer azalışı olduğunda,

_____ / _____

821030 Menkul Değerler Provizyonu

294 Döviz Alım ve Satım Hesabı (İlg. YP)

_____ / _____

_____ / _____

295 Döviz Vaziyeti

033 Menkul Değerler Değer Azalma Karşılığı

_____ / _____

Belirtmek gerekir ki, değerlendirme sonucu olan fark olumsuz olduğu zaman daha önce ayrılmış bir değer artış fonu varsa bu fona yapılan kayıtların ters çevrilmesiyle, böyle bir fon yok ise de gider yazılarak karşılık ayrılır. Fark olumlu ise, artış gelir yazılmaz, bunun yerine direk özkaynaklarda yer alan Menkul Değerler Değer Artış Fonu Hesabına aktarılır.

Örnek: Bilanço ve gelir tablosunun düzenleneceği dönem sonu olan 31.12.2010 tarihinde bankanın portföyündeki hisse senedinin tablosu verilmiştir.

- 25.12.2010 tarihinde 400 adet hisse senedi 2.000 TL birim bedelle satılmıştır.

- Söz konusu hisse senediyle ilgili olarak önceki dönemden kalan 700.000 TL menkul değer artış fonu bulunmaktadır.

Hisse Senedi	Alış Tarihi	Satış Tarihi	Adedi	Alış Fiyatı	Satış Fiyatı	Tutar
B A.Ş.	5.11.2010		100	12.000		1.200.000
B A.Ş.	18.11.2010		300	2.000		600.000
B A.Ş.	8.12.2010		600	5.000		3.000.000
B A.Ş.		17.12.2010	(400)		2.000	(800.000)
B A.Ş.	27.12.2010		400	5.000		2.000.000
Toplam			1.000			6.000.000

a) 31.12.2010 tarihinde B A.Ş.'nin borsa değeri 5.000 TL olduğu varsayılırsa ağırlıklı ve hareketli ortalama yöntemlerine göre hesaplanan değerleme işlemleri nedir?

b) 31.12.2010 tarihinde B A.Ş.'nin borsa değeri 8.000 TL olduğu varsayılırsa ağırlıklı ve hareketli ortalama yöntemlerine göre hesaplanan değerleme işlemleri nedir?

Çözüm:

a1) Ağırlıklı ortalama maliyet yöntemi; Ağırlıklı ortalama maliyeti bulmak için dönem sonu defter bakiyesi 6.000.000 TL, hisse senedi sayısına bölünür. $6.000.000\text{TL}/1.000=6.000\text{TL}$ bulunur. $6.000\text{TL}-5.000\text{TL}=1.000\text{TL}$ işlemi de bize hisse başına zarar tutarını verir. Hisse senedi sayısı ile çarptığımızda ($1.000\text{TL}\times 1.000\text{adet}=1.000.000\text{TL}$) toplam zararı buluruz. Hesaplanan değer düşüşü önceki dönemden var olan Menkul Değer Cüzdanı Değer Artış Fonu hesabından karşılanacak, yetmeyen kısım için karşılık ayrılacaktır. Muhasebe kaydı ise aşağıdaki gibi olacaktır;

_____ / _____	
44400 Menkul Değer Cüz. Değer Artış Fonu	700.000
030700 Hisse Senedi Port. Değer Artış Hsb.	700.000
_____ / _____	
_____ / _____	
820030 Menkul Değerler Provizyonu	300.000

032 Menkul Değerler Azalma Karşılığı

300.000

_____ / _____

a2) Hareketli ortalama maliyet yöntemi; Satışa kadar olan dönemde var olan hisse senetlerinin maliyetini bulmak için,

$(1.200.000+600.000+3.000.000)/(100+300+600)=2.100\text{TL}$ işlemi yapılır.

Hisse Senedi	Alış Tarihi	Satış Tarihi	Adedi	Alış Fiyatı	Satış Fiyatı	Tutar
B A.Ş.	5.11.2010		100	12.000		1.200.000
B A.Ş.	18.11.2010		300	2.000		600.000
B A.Ş.	8.12.2010		600	5.000		3.000.000
B A.Ş.		17.12.2010	(400)		2.100	(840.000)
B A.Ş.	27.12.2010		400	5.000		2.000.000
Toplam			1.000			5.960.000

Bu yönteme göre, hisse senetlerinin birim maliyeti, $5.960.000/1.000=5.960\text{TL}$ bulunur. 5.000TL olan borsa değerinden, birim maliyeti olan 5.960TL çıkarılınca 960TL birim başına değer düşüşü bulunur. Toplam değer düşüşünü bulmak için, $960\text{TL} \times 1.000\text{adet}=960.000$ işlemi yapılır. 31.12.2010 tarihinde yapılacak muhasebe kaydı aşağıdaki gibi yapılır;

_____ / _____

44400 Menkul Değer Cüz. Değer Artış Fonu

700.000

030700 Hisse Senedi Port. Değer Artış Hsb.

700.000

_____ / _____

820030 Menkul Değerler Provizyonu

260.000

032 Menkul Değerler Azalma Karşılığı

260.000

_____ / _____

Bu iki yöntem arasında oluşan 40.000 TL'lik fark uygulanan yöntem farkından ortaya çıkmıştır. Ancak gelir-gider ilişkisi açısından herhangi bir fark oluşmaz; çünkü

17.12.2010 gününde yapılan satışın maliyeti daha fazla hesaplandığı için kaydedilen zarar toplamı aynı olmuş olacaktır.

b1) rneğin ilk bölümünde dönem sonunda ağırlıklı ortalama maliyet yöntemi ile hesaplanan 6.000TL'yi borsa değeri olan 8.000TL olan tutardan çıkardığımızda 2.000TL'lik değer artışı bulunur. Toplam değer artışını bulmak için, $1.000 \text{ adet} \times 2.000 \text{ TL} = 2.000.000 \text{ TL}$ işlemi yapılır. Borsa değeri, hisse senetlerinin bulunan ağırlıklı maliyetinden fazla olduğu için değer artışı aşağıdaki gibi muhasebeleştirilir;

_____ / _____	
030700 Hisse Senedi Port. Değer Art. Hsb.	2.000.000
44400 Menkul Değ. Cz. Değ. Art. Fonu	2.000.000
_____ / _____	

b2) Hareketli ortalama maliyet yöntemine göre yapılan çözümde ise birim başına maliyeti 5.960TL olarak hesaplamıştık. Borsa değerinin de 8.000TL olduğunu varsaydığımızda, $8.000 - 5.960 = 2.040 \text{ TL}$ işlemi sonucu birim başına maliyeti buluruz. Toplam tutar ise $2.040 \text{ TL} \times 1.000 \text{ adet} = 2.040.000 \text{ TL}$ olur. Yani değer artışı aşağıdaki gibi kaydedilir;

_____ / _____	
030700 Hisse Senedi Port. Değer Art. Hsb.	2.040.000
44400 Menkul Değ. Cz. Değ. Art. Fonu	2.040.000
_____ / _____	

4.6.1.2. Borsaya Kote Edilmemiş Hisse Senetlerinin Değerlemesi

Bu hisse senetleri de alış maliyetleri üzerinden kaydedilir. Bu bedele göre değer kaybeden hisse senetleri rayiç değer üzerinden değerlenir ve aradaki olumsuz fark için karşılık ayrılır.

4.6.1.3. Tahvil,Bono gibi Menkul Kıymetlerin Değerlemesi

Tahvil ve bono gibi menkul kıymetlerin değerlemesi dönem sonunda dört farklı yolla yapılabilir;

- Borsa Değeri,
- Alış bedeline göre belirlenecek faiz yardımıyla basit faiz yöntemi,
- Alış bedeline göre belirlenecek faiz yardımıyla tasarruf değer formülü;

$$(36.000 \times A) / (36.000 + n \times t)$$

d) Türkiye Cumhuriyeti Merkez Bankası'nın açıkladığı fiyatlara göre değerlendirilebilir.

Örnek:⁸⁹ Aşağıdaki tablodaki Hazine Bonoları, 31.12.2010 tarihinde çıkarılacak mali tablolar için değerlendirilecektir.(Şubat ayı 28 çekmektedir.)

Alış Tarihi	Vade	Alış Tutarı	Nominal Tutar	Toplam Gün Sayı	Hakedilen Gün	Vadeye kalan gün
02.02.2009	02.02.2010	2.000	3.825	365	333	32
05.07.2009	03.01.2010	5.000	7.184	182	180	2

- Basit faiz yöntemine göre,
- Tasarruf değer yöntemine göre,
- T.C. Merkez Bankası fiyatlarına göre yapılacak hesaplamalar aşağıdaki gibi olacaktır:(birinci kağıt için 3.700 TL, ikinci kağıt için 7.100 TL'dir. Faizli bakiye basit faiz yöntemine göre bulunacaktır.)

a) Birinci tertip kağıt için $3.825 - 2.000 = 1.825$ TL faiz tutarı olarak bulunacaktır. Buradan yola çıkılarak $1.825 / 2.000 \times 100 = \%91.25$ yıllık basit faiz hesaplanabilir. İkinci

⁸⁹ Şakar, a.g.e., s.82.

tertip kağıt için ise $7.184-5.000=2.184$ TL faiz tutarı olarak bulunacaktır. $2.184/182=12$ TL günlük faiz 365 ile çarpıldığında bulunacak toplam yıllık faiz 4.380TL olacaktır. Buradan yola çıkılarak $4.380/5.000 \times 100 = \%87,60$ yıllık basit faiz hesaplanabilir. Bu durumda 31.12.2010 tarihinde, birinci tertip kağıt için $2.000 \times 91.25 \times 333 / 36500 = 1.665$ TL; ikinci tertip kağıt için $5.000 \times 87.60 \times 180 / 36500 = 2.160$ TL reeskont edilmesi gerekli hak edilmiş faiz bulunacaktır. Toplam yapılması gerekli olan reeskont tutarı 3.825TL olacaktır. Bu durumda yapılacak kayıt aşağıdaki gibi olacaktır:

_____ / _____

22201 Diğ. Faiz ve Gelir Reesk./Menkul Değ. Faiz Reesk. 3.825

58000 Menkul Değ. Cüzd. Alınan Faizler 3.825

_____ / _____

Bu kayıt ertesi işgünü ters çevrilerek, tüm kayıtlar değerlenmemiş duruma getirilir.

b) Birinci tertip kağıt 365 günlük bir kağıt olduğu için basit faiz bileşik faize eşittir. Bu nedenle tasarruf değer formülünde uygulanacak faiz basit faiz olan %91.25 oranıdır. İkinci tertip kağıt 182 gün vadeli olduğu için basit faiz bileşik faizden farklıdır. Paranın yıllık devir sayısı $365/182=2,0055$ 'dir. Devir sayısı 2,0055 olan %87.60 oranlı basit faizin bileşiği %106.86'dır. Bu rakamlara göre tasarruf değerler bulunduğu birinci tertip için peşin değer 3.613; ikinci tertip için 7.155 TL olarak hesaplanabilecektir. Bu durumda, tasarruf değerler toplamı olan 10.769TL ile satın alma tutarları toplamı olan 7.000 TL arasındaki fark olan 3.769TL kadar reeskont yapılmalıdır.

_____ / _____

22201 Diğ. Faiz ve Gelir Reesk./Menkul Değ. Faiz Reesk. 3.769

58000 Menkul Değ. Cüzd. Alınan Faizler 3.769

_____ / _____

Bu kayıt ertesi işgünü ters çevrilerek, tüm kayıtlar değerlendirilmemiş duruma getirilir.

c) T.C. Merkez Bankası fiyatlarına göre yapılacak değerlendirme işlemlerinde; basit faize göre yapılan reeskontların yanı sıra faizli bakiye ile Merkez Bankası fiyatları arasındaki farkların da muhasebeleştirilmesi gerekmektedir. Faizlerin reeskontu yapılırken daha önce yapılan kayıtların yapılması gerekmektedir:

_____ / _____

22201 Diğ. Faiz ve Gelir Reesk./Menkul Değ. Faiz Reesk. 3.825

58000 Menkul Değ. Cüzd. Alınan Faizler 3.825

_____ / _____

Birinci tertip kağıtların faiz reeskontlu bakiyesi 3.655TL iken Merkez Bankası fiyatı 3.700TL olduğuna göre aradaki fark olan 350TL için yapılacak ek reeskont kaydı aşağıdaki gibidir:

_____ / _____

22299 Diğer Faiz ve Gelir Reeskontları/Diğer 350

750000 Sermaye Piy. İşlemleri Karı/Bonolar Al.Sat. Karı 350

_____ / _____

İkinci tertip kağıtların faiz reeskontlu bakiyesi 7.160 TL iken Merkez Bankası fiyatı 7.100TL olduğuna göre aradaki negatif fark olan 60TL için yapılacak ek reeskont kaydı aşağıdaki gibi olmalıdır:

_____ / _____

820030 Menkul Değerler Provizyonu Hsb. 60

032 Menkul Değerler Değer Azalma Karşılığı 60

_____ / _____

Bir sonraki iş günü yapılan tüm kayıtlar ters çevrilerek tüm hesaplar değerlenmemiş haline getirilir.

TL hazine bonoları için geçerli olan reeskont ilkeleri YP Menkul Değerler için de geçerlidir.

Örnek: Tahvillerin yabancı para cinsinden olduğunu varsayarsak, bu tahvillere dönem sonunda değerlendirme yapmak amacıyla hesaplanan faiz tutarı 25.000\$'dır. Ve dönem sonundaki kur 1\$=1.20TL'dir. 31.12... tarihinde yapılması gereken kayıt aşağıdaki gibidir:

_____ / _____	
22301 Diğer Faiz ve Gel. Reesk./Menkul Değ. Faiz Reesk.	25.000\$
295 Döviz Vaziyeti	25.000\$
_____ / _____	
294 Döviz Alım Satım Hesabı	50.000TL
58199 Menk. Değ. Cüzd. Al. Faiz	50.000TL
_____ / _____	

Bir sonraki iş günü yapılan kayıtlar ters çevrilerek tüm hesaplar değerlenmemiş haline getirilir.

4.6.2. Bağlı Ortaklıklar, İştirakler ve Bağlı Menkul Kıymetlerin Değerlemesi

Genel olarak menkul kıymetlerin kayıtlamasında esas alınan iki değer olan alış bedeli ve borsa değerinin yanında, yatırım amaçlı varlıklar ve diğer aktifler hesap grubu altında bulunun bu hesaplar için özersermeye yöntemi ile değerleme de öngörölmüştür.

Özsermaye yöntemi, iştirakteki yatırımın baştaki elde etme maliyeti ile muhasebeleştirilerek, sonrasında bu tutarın yatırım yapılan iştirakin net varlıklarında yatırımcı işletmenin payına düşen kısmı yansıtacak şekilde düzeltildiği ve böylece yatırımcı işletmenin kar veya zararının yatırım yapılan işletmenin kâr veya zararından kendisine düşen payı kapsadığı muhasebeleştirme yöntemidir.⁹⁰

240 ve 241 İştirakler (TL ve YP) Hesapları ile 242 ve 243 Bağlı Ortaklıklar Hesaplarının altında üçer alt hesap bulunmaktadır: a) Maliyet, b) Bedelsiz Hisseler ve c) Yeniden Değerleme Artışı. Maliyet hesapları iştirak yapıldığında ödenen bedelin kaydedildiği hesaplardır. Bedelsiz hisseler hesapları iştirak ya da bağlı ortaklığın sermayesinde yapılan artıştan bedel ödenmeden elde edilen hisselerin kaydedildiği hesaplardır. Yeniden değerleme artışı ise yukarıda bahsedilen bedelli değer artışlarının kaydedildiği hesaplardır. 246 ve 247 İştirakler, Bağlı Ortaklıklar ve Bağlı Menkul Değerler Değer Azalma Karşılıkları TL ve YP Hesapları ise iştirakler, bağlı ortaklıklar ve bağlı menkul değerlerde ortaya çıkan azalmanın kaydedildiği pasif karakterli hesaplardır. Bu hesaplar aktifte ilgili hesabın altında eksi olarak gösterilir.⁹¹

Örnek: Bankanın %20 oranında bir sigorta şirketine iştirak olduğunu varsayalım. İştirak olunan şirket 400.000 TL kar elde etmiştir. şirket genel kurul kararı ile bu karın yarısının ortaklara dağıtılmasına karar vermiştir. Bunun için aşağıdaki kayıt yapılacaktır:

$$400.000 \times \%20 = 80.000$$

⁹⁰ Türkiye Muhasebe Standartları Kurulu, İştiraklerdeki Yatırımlara ilişkin Türkiye Muhasebe Standardı (TMS-28) Hakkında Tebliğ, Resmi Gazete, 27.12.2005, Sayı:26036.

⁹¹ şakar, a.g.e., s.100.

_____ / _____	
240012 İştirakler/Sigorta Ort./Yen. Değ. Art.	80.000
44401 Menk. Değerler Değ. Art. Fonu/İşt. ve Bağlı Ortaklıklar	80.000
_____ / _____	
Genel kurul kararından sonra karın yarısının elde edilmesi,	
_____ / _____	
010 Kasa	40.000
780 Faiz Dışı Gelirler/İşt. ve Bağlı Ort. Kar Pay.	40.000
_____ / _____	

İştirakler için yaptığımız bu örnek, bağlı ortaklıklar için de geçerlidir.

SONUÇ

Bankalar bir ekonomideki en önemli finansal araçlardır. Türkiye’de mevduat toplama yetkisi sadece ticari bankalara aittir. Ticari bankaların faaliyet konusu olan mevduat toplama ve kredi verme fonksiyonlarına göre ekonomiyi etkilemektedirler. Yani fon arz ve fon talebi arasında köprü kurarken sadece kendi karlılık durumlarını etkilemezler; aynı zamanda makro düzeyde ekonomiyi de etkilerler. Bu nedenle dönem sonu işlemleri ve finansal raporlama, bu etkilerin kamu tarafından incelenmesi açısından da çok önemlidir.

Bankalar, fon aktarımı ile ekonomiye katkı sağlar. Bireylerin tasarruflarını mevduat kabul ederek güvenli bir şekilde getiri elde etmelerini sağlar. Bankalar gibi finansal araçların bulunması atıl fonların piyasaya girmesini teşvik edeceğinden faizlerin düşük olmasına neden olur. Bu da yatırımları arttırarak ekonomik kalkınmayı hızlandırır.

Merkez Bankası para politikasını kullanırken munzam karşılıkları, reeskont oranları veya disponibilite oranları gibi araçlarla bankalara doğrudan müdahalede bulunur. Bu oranlar ekonomideki para stokunun değişmesine neden olarak bankaların karlılıklarını etkilerler. İçinde bulunulan ekonomik konjonktür sonucu yıllar hatta aylar karşılaştırıldığı zaman bankaların karlılıklarında değişmeler görülecektir. Bunun sebebi de para politikası sonucu mevduat maliyetlerinin artması yada fon talep edenlere verilen kredilerin hem miktar olarak hem de getiri bazındaki düşüşleridir. Bazen para politikası uygulaması sonucunda beklenen etkiler gerçekleşmeyecek veya istenildiği düzeyde etkili olmayacaktır. Bunun sonucunda yeni uygulanacak politikaların yönünü belirlemede veri alınan ekonomik göstergelerin içinde bankaların finansal göstergeleri de yer alacaktır. Bu yönüyle banka muhasebesinde dönem sonu işlemleri ve finansal raporlama, banka sahipleri ve müşterileri için iç gösterge olmaktan çıkıp makro düzeyde dış göstergelere dönüşecektir.

Son yıllarda dünyadaki krizlerin banka kaynaklı fon piyasalarından çıkması, ülkelerin banka sektörlerine daha fazla önem vermelerine sebep olmuştur. Böylece nasıl ki enerji ve telekomünikasyon sektörlerini düzenleyici ve denetleyici bağımsız kurumlara

ihitiyaç varsa banka sektörü için de böyle bir kuruma ihitiyaç doğmuştur. Bu ihitiyaç sonucu kurulan Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumu alışmaları sonucu bankacılık muhasebesinin daha sistemli hale gelmesi ve risklere karşı daha sağlam bir banka sektörü oluşturulması için adımlar atılmıştır.

Bu ekonomik olayların önemini anlamlı kılan ve verileri toparlayıp çözüm yolu haline getiren muhasebe bilgi sistemi ne kadar güvenilir olursa o düzeyde şeffalık sağlanacaktır. Doğru kullanılan bir muhasebe ile krizler daha az olacak maksimum fayda elde edilecektir. Tüm ekonomik olayları anlamlandıran muhasebe bilgi sistemi, bankacılık sektörü için daha geniş kitlelere yayılması sebebiyle daha da kilit bir noktada bulunmaktadır.

Sonuç olarak bankacılık sektörü, ekonominin tamamını etkileyen bir sektör olması nedeniyle dönem sonu işlemleri sonucu ortaya çıkan finansal raporlar doğru, mevzuata uygun olması ve güvenilir olması gerekir. Ayrıca uluslar arası alanda kullanılan bu verilerin kanunlara uygunsuzluğu durumunda cezai yaptırıma bağlanması ile şeffaf bir bankacılık muhasebesine ulaşılma yolunda aşama kaydedilmiştir. Bu oluşumların ne kadar önemli olduğu, son küresel krizin kredi piyasası kaynaklı ortaya çıktığını hatırlarsak daha da iyi anlaşılacaktır.

EKLER

EK:1 Bilanço/Aktif Kalemler

... BANKASI BİLANÇOSU (FİNANSAL DURUM TABLOSU)							
AKTİF KALEMLER	Dipnot	TÜRK LİRASI					
		CARİ DÖNEM			ÖNCEKİ DÖNEM		
		TP	YP	Toplam	TP	YP	Toplam
I. NAKİT DEĞERLER VE MERKEZ BANKASI GERÇEĞE UYGUN DEĞER FARKI KAR/ZARARA							
II. YANSITILAN FV (Net)							
2.1 Alım Satım Amaçlı Finansal Varlıklar							
2.1.1 Devlet Borçlanma Senetleri							
2.1.2 Sermayede Payı Temsil Eden Menkul Değerler							
2.1.3 Alım Satım Amaçlı Türev Finansal Varlıklar							
2.1.4 Diğer Menkul Değerler							
Gerçeğe Uygun Değer Farkı Kar/Zarara Yansıtılan							
2.2 Olarak Sınıflandırılan FV							
2.2.1 Devlet Borçlanma Senetleri							
2.2.2 Sermayede Payı Temsil Eden Menkul Değerler							
2.2.3 Krediler							
2.2.4 Diğer Menkul Değerler							
III. BANKALAR							
IV. PARA PİYASALARINDAN ALACAKLAR							
4.1 Bankalararası Para Piyasasından Alacaklar							
4.2 İMKB Takasbank Piyasasından Alacaklar							
4.3 Ters Repo İşlemlerinden Alacaklar							
V. SATILMAYA HAZIR FİNANSAL VARLIKLAR (Net)							
5.1 Sermayede Payı Temsil Eden Menkul Değerler							
5.2 Devlet Borçlanma Senetleri							
VI. KREDİLER VE ALACAKLAR							
6.1 Krediler Ve Alacaklar							
Bankanın Dahil Olduğu Risk Grubuna Kullandırılan							
6.1.1 Krediler							
6.1.2 Devlet Borçlanma Senetleri							
6.1.3 Diğer							
6.2 Takipteki Krediler							
6.3 Özel Karşılıklar (-)							
VII. FAKTORİNG ALACAKLARI							
VIII. VADEYE KADAR ELDE TUTULACAK YATIRIMLAR							

8.1	Devlet Borçlanma Senetleri						
8.2	Diğer Menkul Değerler						
IX.	İŞTİRAKLER (Net)						
9.1	Özkaynak Yöntemine Göre Muhasebeleştirilenler						
9.2	Konsolide Edilmeyenler						
9.2.1	Mali İştirakler						
9.2.2	Mali Olmayan İştirakler						
X.	BAĞLI ORTAKLIKLAR (Net)						
10.1	Konsolide Edilmeyen Mali Ortaklıklar						
10.2	Konsolide Edilmeyen Mali Olmayan Ortaklıklar						
XI.	BİRLİKTE KONTROL EDİLEN ORTAKLIKLAR (İŞ ORTAKLIKLARI) (Net)						
11.1	Özkaynak Yöntemine Göre Muhasebeleştirilenler						
11.2	Konsolide Edilmeyenler						
11.2.1	Mali Ortaklıklar						
11.2.2	Mali Olmayan Ortaklıklar						
XII.	KİRALAMA İŞLEMLERİNDEN ALACAKLAR						
12.1	Finansal Kiralama Alacakları						
12.2	Faaliyet Kiralaması Alacakları						
12.3	Diğer						
12.4	Kazanılmamış Gelirler (-)						
XIII.	RİSKTEN KORUNMA AMAÇLI TÜREV FİNANSAL VARLIKLAR						
13.1	Gerçeğe Uygun Değer Riskinden Korunma Amaçlılar						
13.2	Nakit Akış Riskinden Korunma Amaçlılar						
13.3	Yurtdışındaki Net Yatırım Riskinden Korunma Amaçlılar						
XIV.	MADDİ DURAN VARLIKLAR (Net)						
XV.	MADDİ OLMAYAN DURAN VARLIKLAR (Net)						
15.1	Şerefiye						
15.2	Diğer						
XVI.	YATIRIM AMAÇLI GAYRİMENKULLER (Net)						
XVII.	VERGİ VARLIĞI						
17.1	Cari Vergi Varlığı						
17.2	Ertelenmiş Vergi Varlığı						
XVIII.	SATIŞ AMAÇLI ELDE TUTULAN VE DURDURULAN FAALİYETLERE İLİŞKİN DURAN VARLIKLAR (Net)						
18.1	Satış Amaçlı						
18.2	Durdurulan Faaliyetlere İlişkin						
XIX.	DİĞER AKTİFLER						
AKTİF TOPLAMI							

EK:1 Bilanço/Pasif Kalemler

... BANKASI BİLANÇOSU (FİNANSAL DURUM TABLOSU)							
PASİF KALEMLER	Dipnot	TÜRK LİRASI					
		CARİ DÖNEM			ÖNCEKİ DÖNEM		
		TP	YP	Toplam	TP	YP	Toplam
I. MEVDUAT							
1.1 Bankanın Dahil Olduğu Risk Grubunun Mevduatı							
1.2 Diğer							
II. ALIM SATIM AMAÇLI TÜREV FİNANSAL BORÇLAR							
III. ALINAN KREDİLER							
IV. PARA PİYASALARINA BORÇLAR							
4.1 Bankalararası Para Piyasalarına Borçlar							
4.2 İMKB Takasbank Piyasasına Borçlar							
4.3 Repo İşlemlerinden Sağlanan Fonlar							
V. İHRAÇ EDİLEN MENKUL KIYMETLER (Net)							
5.1 Bonolar							
5.2 Varlığa Dayalı Menkul Kıymetler							
5.3 Tahviller							
VI. FONLAR							
6.1 Müstakriz Fonları							
6.2 Diğer							
VII. MUHTELİF BORÇLAR							
VIII. DİĞER YABANCI KAYNAKLAR							
IX. FAKTÖRİNG BORÇLARI							
X. KİRALAMA İŞLEMLERİNDEN BORÇLAR							
10.1 Finansal Kiralama Borçları							
10.2 Faaliyet Kiralaması Borçları							
10.3 Diğer							
10.4 Ertelenmiş Finansal Kiralama Giderleri (-)							
RİSKTEN KORUNMA AMAÇLI TÜREV FİNANSAL BORÇLAR							
XI. BORÇLAR							
11.1 Gerçeğe Uygun Değer Riskinden Korunma Amaçlılar							
11.2 Nakit Akış Riskinden Korunma Amaçlılar							
11.3 Yurtdışındaki Net Yatırım Riskinden Korunma Amaçlılar							
XII. KARŞILIKLAR							
12.1 Genel Karşılıklar							
12.2 Yeniden Yapılanma Karşılığı							
12.3 Çalışan Hakları Karşılığı							

12.4	Sigorta Teknik Karşılıkları (Net)						
12.5	Diğer Karşılıklar						
XIII.	VERGİ BORCU						
13.1	Cari Vergi Borcu						
13.2	Ertelenmiş Vergi Borcu						
XIV.	SATIŞ AMAÇLI ELDE TUTULAN VE DURDURULAN FAALİYETLERE İLİŞKİN DURAN VARLIK BORÇLARI (Net)						
14.1	Satış Amaçlı						
14.2	Durdurulan Faaliyetlere İlişkin						
XV.	SERMAYE BENZERİ KREDİLER						
XVI.	ÖZKAYNAKLAR						
16.1	Ödenmiş Sermaye						
16.2	Sermaye Yedekleri						
16.2.1	Hisse Senedi İhraç Primleri						
16.2.2	Hisse Senedi İptal Kârları						
16.2.3	Menkul Değerler Değerleme Farkları						
16.2.4	Maddi Duran Varlıklar Yeniden Değerleme Farkları Maddi Olmayan Duran Varlıklar Yeniden Değerleme						
16.2.5	Farkları						
16.2.6	Yatırım Amaçlı Gayrimenkuller Yeniden Değerleme Farkları						
16.2.7	İştirakler, Bağlı Ort. ve Birlikte Kontrol Edilen Ort. (İş Ort.) Bedelsiz Hisse Senetleri						
16.2.8	Riskten Korunma Fonları (Etkin kısım)						
16.2.9	Satış Amaçlı Elde Tutulan ve Durdurulan Faaliyetlere İlişkin Duran Varlıkların Birikmiş Değerleme Farkları						
16.3	Kâr Yedekleri						
16.3.1	Yasal Yedekler						
16.3.2	Statü Yedekleri						
16.3.3	Olağanüstü Yedekler						
16.3.4	Diğer Kâr Yedekleri						
16.4	Kâr veya Zarar						
16.4.1	Geçmiş Yıllar Kâr/ Zararı						
16.4.2	Dönem Net Kâr/ Zararı						
16.5	Azınlık Payları						
PASİF TOPLAMI							

EK:2 Gelir Tablosu

... BANKASI GELİR TABLOSU			
GELİR VE GİDER KALEMLERİ	TL		
	Dipnot	CARİ DÖNEM	ÖNCEKİ DÖNEM
I. FAİZ GELİRLERİ			
1.1 Kredilerden Alınan Faizler			
1.2 Zorunlu Karşılıklardan Alınan Faizler			
1.3 Bankalardan Alınan Faizler			
1.4 Para Piyasası İşlemlerinden Alınan Faizler			
1.5 Menkul Değerlerden Alınan Faizler			
1.6 Finansal Kiralama Gelirleri			
1.7 Diğer Faiz Gelirleri			
II. FAİZ GİDERLERİ			
2.1 Mevduata Verilen Faizler			
2.2 Kullanılan Kredilere Verilen Faizler			
2.3 Para Piyasası İşlemlerine Verilen Faizler			
2.4 İhraç Edilen Menkul Kıymetlere Verilen Faizler			
2.5 Diğer Faiz Giderleri			
III. NET FAİZ GELİRİ/GİDERİ (I - II)			
IV. NET ÜCRET VE KOMİSYON GELİRLERİ/GİDERLERİ			
4.1 Alınan Ücret ve Komisyonlar			
4.2 Verilen Ücret ve Komisyonlar			
V. TEMETTÜ GELİRLERİ			
VI. TİCARİ KÂR / ZARAR (Net)			
6.1 Sermaye Piyasası İşlemleri Kârı/Zararı			
6.2 Türev Finansal İşlemlerden Kârı/Zarar			
6.3 Kambiyo İşlemleri Kârı/Zararı			
VII. DİĞER FAALİYET GELİRLERİ			
FAALİYET GELİRLERİ/GİDERLERİ TOPLAMI			
VIII. (III+IV+V+VI+VII)			
KREDİ VE DİĞER ALACAKLAR DEĞER DÜŞÜŞ KARŞILIĞI			
IX. (-)			
X. DİĞER FAALİYET GİDERLERİ (-)			
XI. NET FAALİYET KÂRI/ZARARI (VIII-IX-X)			
BİRLEŞME İŞLEMİ SONRASINDA GELİR OLARAK			
XII. KAYDEDİLEN FAZLALIK TUTARI			
ÖZKAYNAK YÖNTEMİ UYGULANAN ORTAKLIKLARDAN			
XIII. KÂR/ZARAR			
XIV. NET PARASAL POZİSYON KÂRI/ZARARI			
SÜRDÜRÜLEN FAALİYETLER VERGİ ÖNCESİ K/Z			
XV. (XI+...+XIV)			

<p>XVI. SÜRDÜRÜLEN FAALİYETLER VERGİ KARŞILIĞI (±)</p> <p>16.1 Cari Vergi Karşılığı</p> <p>16.2 Ertelenmiş Vergi Karşılığı</p> <p>XVII. SÜRDÜRÜLEN FAALİYETLER DÖNEM NET K/Z (XV±XVI)</p> <p>XVIII. DURDURULAN FAALİYETLERDEN GELİRLER</p> <p>18.1 Satış Amaçlı Elde Tutulan Duran Varlık Gelirleri İştirak, Bağlı Ortaklık ve Birlikte Kontrol Edilen Ortaklıklar</p> <p>18.2 (İş Ort.) Satış Karları</p> <p>18.3 Diğer Durdurulan Faaliyet Gelirleri</p> <p>XIX. DURDURULAN FAALİYETLERDEN GİDERLER (-)</p> <p>19.1 Satış Amaçlı Elde Tutulan Duran Varlık Giderleri İştirak, Bağlı Ortaklık ve Birlikte Kontrol Edilen Ortaklıklar</p> <p>19.2 (İş Ort.) Satış Zararları</p> <p>19.3 Diğer Durdurulan Faaliyet Giderleri</p> <p>DURDURULAN FAALİYETLER VERGİ ÖNCESİ K/Z (XVIII- XIX)</p> <p>XXI. DURDURULAN FAALİYETLER VERGİ KARŞILIĞI (±)</p> <p>21.1 Cari Vergi Karşılığı</p> <p>21.2 Ertelenmiş Vergi Karşılığı</p> <p>XXII. DURDURULAN FAALİYETLER DÖNEM NET K/Z (XX±XXI)</p> <p>XXIII. NET DÖNEM KARI/ZARARI (XVII+XXII)</p> <p>23.1 Grubun Kârı / Zararı</p> <p>23.2 Azınlık Payları Kârı / Zararı (-)</p> <p>Hisse Başına Kâr / Zarar (*)</p>			
--	--	--	--

EK:3 Nakit Akış Tablosu

... BANKASI NAKİT AKIŞ TABLOSU			
	TÜRK LİRASI		
	Dipnot	CARİ DÖNEM	ÖNCEKİ DÖNEM
A. BANKACILIK FAALİYETLERİNE İLİŞKİN NAKİT AKIMLARI			
Bankacılık Faaliyet Konusu Aktif ve Pasiflerdeki			
1.1 Değişim Öncesi Faaliyet Kârı			
1.1.1 Alınan Faizler			
1.1.2 Ödenen Faizler			
Bankacılık Faaliyetleri Konusu Aktif ve Pasiflerdeki			
1.2 Değişim			
Bankacılık Faaliyetlerinden Kaynaklanan Net Nakit			
I. Akımı			
B. YATIRIM FAALİYETLERİNE İLİŞKİN NAKİT AKIMLARI			
Yatırım Faaliyetlerinden Kaynaklanan Net Nakit			
II. Akımı			
İktisap Edilen İştirakler, Bağlı Ortaklıklar ve Birlikte			
2.1 Kontrol Edilen Ortaklıklar (İş Ortaklıkları)			
Elden Çıkarılan İştirakler, Bağlı Ortaklıklar ve Birlikte			
2.2 Kontrol Edilen Ortaklıklar (İş Ortaklıkları)			
2.3 Satın Alınan Menkuller ve Gayrimenkuller			
2.9 Diğer			
FİNANSMAN FAALİYETLERİNE İLİŞKİN NAKİT			
AKIMLARI			
III. Finansman Faaliyetlerinden Sağlanan Net Nakit			
Krediler ve İhraç Edilen Menkul Değerlerden Sağlanan			
3.1 Nakit			
Krediler ve İhraç Edilen Menkul Değerlerden Kaynaklanan			
3.2 Nakit Çıkışı			
3.6 Diğer			
Döviz Kurundaki Değişimin Nakit ve Nakde Eşdeğer			
IV. Varlıklar Üzerindeki Etkisi			
V. Nakit ve Nakde Eşdeğer Varlıklardaki Net Artış			
VI. Dönem Başındaki Nakit ve Nakde Eşdeğer Varlıklar			
VII. Dönem Sonundaki Nakit ve Nakde Eşdeğer Varlıklar			

EK:4 Kar Dağıtım Tablosu

... BANKASI KÂR DAĞITIM TABLOSU			
		TÜRK LİRASI	
		CARİ DÖNEM	ÖNCEKİ DÖNEM
I.	DÖNEM KÂRININ DAĞITIMI (1)		
1.1	DÖNEM KÂRI		
1.2	ÖDENECEK VERGİ VE YASAL YÜKÜMLÜLÜKLER (-)		
1.2.1	Kurumlar Vergisi (Gelir Vergisi)		
1.2.2	Gelir Vergisi Kesintisi		
1.2.3	Diğer Vergi ve Yasal Yükümlülükler (2)		
A.	NET DÖNEM KÂRI (1.1-1.2)		
1.3	GEÇMİŞ DÖNEMLER ZARARI (-)		
1.4	BİRİNCİ TERTİP YASAL YEDEK AKÇE (-) BANKADA BIRAKILMASI VE TASARRUFU ZORUNLU YASAL FONLAR (-)		
1.5			
B.	DAĞITILABİLİR NET DÖNEM KÂRI [(A-(1.3+1.4+1.5)]		
1.6	ORTAKLARA BİRİNCİ TEMETTÜ (-)		
1.7	PERSONELE TEMETTÜ (-)		
1.8	YÖNETİM KURULUNA TEMETTÜ (-)		
II.	YEDEKLERDEN DAĞITIM		
2.1	DAĞITILAN YEDEKLER		
2.2	İKİNCİ TERTİP YASAL YEDEKLER (-)		
2.3	ORTAKLARA PAY (-)		
III.	HİSSE BAŞINA KÂR		
3.1	HİSSE SENEDİ SAHİPLERİNE (3)		
3.2	HİSSE SENEDİ SAHİPLERİNE (%)		
IV.	HİSSE BAŞINA TEMETTÜ		
4.1	HİSSE SENEDİ SAHİPLERİNE (3)		
4.2	HİSSE SENEDİ SAHİPLERİNE (%)		
4.3	İMTİYAZLI HİSSE SENEDİ SAHİPLERİNE (3)		
4.4	İMTİYAZLI HİSSE SENEDİ SAHİPLERİNE (%)		

EK:5 Özkaynaklarda Muhasebeleştirilen Gelir Gider Kalemlerine İlişkin Konsolide Tablo

... BANKASI		
ÖZKAYNAKLARDA MUHASEBELEŞTİRİLEN GELİR GİDER KALEMLERİNE İLİŞKİN TABLO		
ÖZKAYNAKLARDA MUHASEBELEŞTİRİLEN GELİR GİDER KALEMLERİ	TL	
	CARİ DÖNEM	ÖNCEKİ DÖNEM
I. MENKUL DEĞERLER DEĞERLEME FARKLARINA SATILMAYA HAZIR FİNANSAL VARLIKLARDAN EKLENEN MADDİ DURAN VARLIKLAR YENİDEN DEĞERLEME		
II. FARKLARI		
III. MADDİ OLMAYAN DURAN VARLIKLAR YENİDEN DEĞERLEME FARKLARI		
IV. YABANCI PARA İŞLEMLER İÇİN KUR ÇEVİRİM FARKLARI		
V. NAKİT AKIŞ RİSKİNDEN KORUNMA AMAÇLI TÜREV FİNANSAL VARLIKLARA İLİŞKİN KÂR/ZARAR (Gerçeğe Uygun Değer Değişikliklerinin Etkin Kısmı)		
VI. YURTDIŞINDAKİ NET YATIRIM RİSKİNDEN KORUNMA AMAÇLI TÜREV FİNANSAL VARLIKLARA İLİŞKİN KÂR/ZARAR (Gerçeğe Uygun Değer Değişikliklerinin Etkin Kısmı)		
VII. MUHASEBE POLİTİKASINDA YAPILAN DEĞİŞİKLİKLER İLE HATALARIN DÜZELTİLMESİNİN ETKİSİ		
VIII. TMS UYARINCA ÖZKAYNAKLARDA MUHASEBELEŞTİRİLEN DİĞER GELİR GİDER UNSURLARI		
IX. DEĞERLEME FARKLARINA AİT ERTELENMİŞ VERGİ DOĞRUDAN ÖZKAYNAK ALTINDA		
X. MUHASEBELEŞTİRİLEN NET GELİR/GİDER (I+II+...+IX)		
XI. DÖNEM KÂRI/ZARARI		
XII. DÖNEME İLİŞKİN MUHASEBELEŞTİRİLEN TOPLAM KAR/ZARAR (X±XI)		

KAYNAKÇA

Kitaplar

Altuğ, Osman. **Banka İşlemleri&Muhasebesi**, İstanbul: Türkmen Kitabevi, 2000.

Ataman, Başak, Cemal Çakıcı ve Gürbüz Gökçen. **Türkiye Muhasebe Standartları Uygulamaları**, İstanbul: Beta Yayınevi, 2006.

Atay, M. Serdar. **Banka İşlemleri ve Muhasebesi**, Ankara: Asil Yayın Dağıtım, 2008.

Bayyurdoğlu, Mahir, O. Haluk Solak. **Bankacılar için Banka Muhasebesi**, Ankara: Banka ve Ticaret Hukuku Araştırma Enstitüsü, 1999.

Benligiray, Yılmaz, Kerim Banar. **Banka ve Sigorta Muhasebesi**, Eskişehir, Açıköğretim Yayınları, No:748, 2004.

Dikel, Mübin. **Banka Muhasebesi: Genel prensipler**, Ankara: Banka ve Ticaret Hukuku Araştırma Enstitüsü, Yayın no: 83, 1970.

Eken, M. Hasan, Hüseyin Selimler. **Banka Muhasebesi**, İstanbul: Der Yayınları, 2004

İstanbul Serbest Muhasebesi Mali Müşavirler Odası. **Muhasebenin Temel Kavramları ve Tekdüzen Hesap Planı**, İstanbul Serbest Muhasebeci Mali Müşavirler Odası Mevzuat Yayınları, Mevzuat Serisi 2, İstanbul, 2005.

Karacan, Sami. **Banka Muhasebesi**, Kocaeli Üniversitesi Yayınları, Yayın No, 39, Kocaeli, 2000.

Parlar, Ali, Mustafa Akın ve Muzaffer Hatipoğlu. **Bankacılık Ceza Hukuku**, Ankara: 2010.

Pınar, Abuzer ve Bahar Erdal. **Para-Banka-Kredi ve Para Politikası**, Turhan Kitabevi, Ankara, 2010.

- Sevilengül, Orhan. **Banka Muhasebesi**, İstanbul: Gazi Kitapevi, 2001.
- Sevilengül, Orhan. **Genel Muhasebe**, Ankara: Gazi Kitabevi, 2009.
- Şakar, Hakan. **Banka İşlemleri Muhasebesi**, İstanbul: Strata Yayıncılık, 2000.
- Şendoğdu, A.Aslan. **Banka Muhasebesi**, Ankara: Nobel Yayın, İktisat İşletme Yayın dizi no: 40, 2005.
- Türkiye Halk Bankası. **Tekdüzen Hesap Planı İzahnamesi ve Muhasebe Uygulama Talimatı**, Türkiye Halk Bankası Bilanço Konsolidasyon ve Dış Raporlama Daire Başkanlığı, 2003.
- Türkiye İş Bankası. **Muhasebe**, İstanbul: Türkiye İş Bankası Eğitim Müdürlüğü Yayınları, 2006
- Türkiye İş Bankası. **Türk Lirası İşlemler**, İstanbul: Türkiye İş Bankası, 2006.
- Türkiye İş Bankası. **Muhasebe Uygulamaları**, İstanbul: Türkiye İş Bankası Eğitim Müdürlüğü, 2001.
- Türkiye İş Bankası. **Döviz**, İstanbul: Türkiye İş Bankası Eğitim Müdürlüğü, 2006.
- Türkiye İş Bankası. **Kredi**, İstanbul: Türkiye İş Bankası Eğitim Müdürlüğü, 2005.
- T.C. Ziraat Bankası. **Temel Banka Muhasebesi Eğitim Programı**, Ankara: T.C. Ziraat Bankası A.Ş. 2006.
- Uçar, Mustafa. **Banka Muhasebesi**, İstanbul: Beta Yayınları, Eğitim Dizisi: 111, 1999.
- Yıldırım, Mesut. **Banka Muhasebesi**, İstanbul: Türkiye Bankalar Birliği, Yayın no: 258, 2008.
- Yücesoy, Cevat. **Bankacılık ve Muhasebesi**, İstanbul: Çağlayan, 1967.

Sürelî Yayınlar

Koç Yalkın, Yüksel, **Türkiye Muhasebe Standardı-6, İştiraklerdeki Yatırımların Muhasebeleştirilmesi**, Muhasebe Bilim Dünyası Dergisi, Sayı:4, Ankara, Aralık 1999.

Yılmaz, Fatih. **Türkiye'deki Muhasebe Uygulamalarına Göre İştiraklerin Değerlemesi**. Mali Çözüm Dergisi, Sayı: 56, Temmuz-Ağustos-Eylül 2001.

Mevzuat

5411 Bankacılık Kanunu. (2005)

Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumu: **Bankaların Konsolide Finansal Tablolarının Düzenlenmesine İlişkin Tebliğ**. (2006)

Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumu: **Bankalarca Kamuya Açıklanacak Finansal Tablolar ile Bunlara İlişkin Açıklama ve Dipnotlar Hakkında Tebliğ**. (2007)

Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumu: **Bankalarca Kredilerin ve Diğer Alacakların Niteliklerinin Belirlenmesi ve Bunlar için Ayrılacak Karşılıklara İlişkin Usul ve Esaslar Hakkında Yönetmelik**. (2006)

Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumu: **Bankaların Muhasebe Uygulamalarına ve Belgelerin Saklanması İlişkin Usul ve Esaslar Hakkında Yönetmelik**. (2006)

Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumu: **Tekdüzen Hesap Planı ve İzahnamesi Hakkında Tebliğ**. (2005)

Gelir Vergisi Kanunu

Türk Ticaret Kanunu

Türkiye Muhasebe Standartları Kurulu: **Türkiye Finansal Raporlama Standartlarının İlk Uygulamasına İlişkin Türkiye Finansal Raporlama Standardı (TFRS 1) Hakkında Tebliğ.**

Türkiye Muhasebe Standartları Kurulu: **İştiraklerdeki Yatırımlara İlişkin Türkiye Muhasebe Standardı (TMS 28) Hakkında Tebliğ.**

Vergi Usul Kanunu

1211 sayılı Türkiye Cumhuriyeti Merkez Bankası Kanunu

İnternet Kaynakları

Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumu. <http://www.bddk.org.tr/>

İstanbul Serbest Muhasebeci Mali Müşavirler Odası. <http://www.ismmmo.org.tr/>

Türkiye Bankalar Birliği, <http://www.tbb.org.tr>

Türkiye Muhasebe Standartları Kurulu. <http://www.tmsk.org.tr/>

Türkiye İş Bankası, **Mali Tablolar ve Bağımsız Denetim Raporları,**

http://www.isbank.com.tr/content/tr/yatirimci_iliskileri/finansal_bilgiler/mali_tablolar_ve_bagimsiz_denetim_raporlari-263-247.aspx. (23.02.2011)

“Türk Bankacılığının Tarihi Gelişimi”,

<http://www.cu.edu.tr/insanlar/mceker/banka%20hukuku.htm>, (11.02.2011).